

9—10 maj

Debatter m. m.

Tisdagen den 9 maj

	Sid.
Interpellation av herr Nelander ang. återbetalningen av studielån och studiemedel.....	5
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Wennerfors ang. distributionen av telefonkatalogen.....	8
herr Sundkvist ang. postutbärningen efter omläggningen till högertrafik.....	8

Onsdagen den 10 maj

Ungdomsvården.....	8
Meddelande ang. vissa plena under återstoden av vårsessionen.....	39
Utbildning av lärare för synskadade och hörselskadade m. m.....	39
Anslag till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.....	43
Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen.....	46
Utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag.....	74
Försäljning till allmänheten av aktier i LKAB.....	77
Obligatorisk läkarundersökning av invandrade utländska arbetstagare och deras familjemedlemmar och obligatorisk hälsokontroll av viss utländsk arbetskraft.....	79
Inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.....	81
Körkort och trafikutbildning.....	94
Interpellationer av:	
herr Lundberg ang. viss ändring av bestämmelserna om reseersättning från sjukkassa.....	96

	Sid.
herr Lorentzon ang. sysselsättningsläget i Bergslagen, m. m.....	97
Meddelande om enkla frågor av:	
fru Ryding ang. instruktionerna för statens avtalsverk.....	99
herr Björk ang. kontrollåtgärderna vid import av trädgårdsprodukter.....	99
herr Josefson i Arrie ang. handläggningen av ärenden avseende jordbrukets inre rationalisering.....	99
herr Nilsson i Agnäs ang. planerna på ett svenskt folkflyg.....	99
herr Lorentzon ang. åtgärder i syfte att underlätta för studerande ungdomar att erhålla arbete under sommarferierna.....	99
herr Rubin ang. resultatet av det till Sudan beviljade utvecklingslånet.....	99
herr Sjöholm ang. anslutningen till nationsförening eller studentkår vid universitet och högskolor.....	99

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 10 maj

<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 26, ang. ungdomsvården.	8
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 87, ang. utbildning av lärare för synskadade och hörselskadade m. m.....	39
— nr 88, ang. anslag till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.....	43
— nr 90, ang. effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen.....	46
— nr 91, ang. ökning av maximibeloppet för statens betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit.....	74
— nr 92, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att i visst fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv.....	74
— nr 93, ang. samordning av de nordiska ländernas statliga personalpensionering.....	74
— nr 94, om utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag.....	74
— nr 95, om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB.....	77
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 46, ang. eftergift av arvsskatt m. m.....	79
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 35, ang. ändrad lydelse av 2 § 2:o) och 14:o) lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.....	79
— memorial nr 36, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande viss översyn av medborgarskapslagstiftningen.....	79
<i>Andra lagutskottets</i> memorial nr 49, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande pensionering av äldre friställd arbetskraft...	79
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 20, ang. rörelsemedel för domänverket	79
— nr 21, ang. dispositionen av vissa medel ur skörde-skadefonden...	79

	Sid.
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 27, om obligatorisk läkarundersökning av invandrade utländska arbetstagare och deras familjemedlemmar och obligatorisk hälsokontroll av viss utländsk arbetskraft.....	79
— nr 29, om åtgärder för att åstadkomma trafiksäkrare bilar.....	81
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 89, ang. inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.....	81
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition ang. inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m....	94
— nr 33, om ändring i vägtrafikförordningen, m. m.....	96

Tisdagen den 9 maj

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollen för den 25, den 26, den 27 och den 28 nästlidne april.

§ 2

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr Keijer enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 9—den 23 innevarande maj.

Herr Keijer beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 3

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 87—95, bevillningsutskottets betänkande nr 46, första lagutskottets utlåtande och memorial nr 35 och 36, andra lagutskottets memorial nr 49, tredje lagutskottets utlåtanden nr 31 och 33, jordbruksutskottets utlåtanden nr 20 och 21 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 27 och 29.

§ 4

Föredrogs den av herr *Hamrin* i Jönköping vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående diarieföringen i statsdepartementen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

På hemställan av herr förste vice talmannen beslöt kammaren, att statsut-

skottets utlåtande nr 89 samt tredje lagutskottets utlåtanden nr 31 och 33 i nu nämnd ordning skulle uppföras sist bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 6

Interpellation ang. återbetalningen av studielån och studiemedel

Ordet lämnades på begäran till

Herr *NELANDER* (fp), som yttrade:

Herr talman! I samband med att studiemedelssystemet infördes den 1 januari 1965 upphörde följande stödformer: naturastipendium, räntefritt studielån ur universitetslånefonden samt garantilån till studerande. Lån av ovannämnda art kunde dock beviljas för vårterminen 1965 om särskilt tillstånd erhöles att under denna termin uppbära för tidigare läsår beviljade förmåner.

Statsgaranterade och räntefria studielån skall börja amorteras tre år efter det att sista lånet enligt dessa låneformer erhöles. Ränteinbetalning på räntefritt studielån skall då också påbörjas. Dessa bestämmelser ändrades inte, då studiemedelssystemet trädde i kraft.

Återbetalning av studiemedel börjar normalt två år efter studiernas slut och fortsätter t. o. m. det år man fyller femtio.

Här föreligger således två skilda principer för återbetalningen: dels en viss tid efter det sista lånet erhöles, dels en viss tid efter studiernas slut. Dessa skilda synsätt beträffande den tidpunkt vid vilken återbetalningen skall ta sin början har kommit att drabba en viss kategori studerande mycket orättvist, nämligen den grupp som kommit i kläm mellan två olika studiefinansieringssystem. Så skall t. ex. en stude-

Interpellation ang. återbetalningen av studielån och studiemedel

rande, som 1965 erhöll garantilån, normalt påbörja amorteringen härav 1968, även om han då fortfarande bedriver studier och uppbär studiemedel. Uppskov med amorteringen kan visserligen ske med ett år i sänder genom uppvisande av studieintyg men det är ett byråkratiskt system och gäller endast under förutsättning att vederbörande alltjämt bedriver studier. Uppskov med ränteinbetalningen medges dock inte. Om vederbörande i detta fall avslutar sina studier 1969 skall amorteringarna på garantilånet påbörjas omedelbart. Eventuella studiemedel återbetalas däremot först två år härefter, d. v. s. med början 1971.

Påfrestningarna på ekonomin är ofast svåra omedelbart efter studiernas slut. Flyttnings-, bosättnings- och andra engångskostnader ställer stora krav på vanligen ganska blygsamma begynnelselöner. Att i detta läge, som t. ex. i det nyss relaterade fallet, behöva ställas inför obönhörliga krav på amortering av erhållna studielån kan inte anses vara rimligt. Rättviseskäl talar för att det omnämnda missförhållandet undanröjs. Amorteringar på studielån bör för studerande som också uppbär studiemedel kunna samordnas med återbetalningen av dessa, t. ex. så att uppskov beviljas med låneamorteringarna till tre år efter det att studiemedel sista gången lyfts.

I sammanhanget bör också övervägas att införa en automatiskt verkande regel som innebär att studerande som uppbär studiemedel utan särskild ansökan skall kunna få första amorteringen på uppburna studielån framflyttad.

Likaså bör det med hänsyn till de svåra ekonomiska påfrestningarna vid studiernas slut, vilka berörts ovan, övervägas att förlänga den återbetalningsfria tiden från två till *tre* år vid återbetalning av uppburna studiemedel.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört anhåller jag om kammarens

medgivande att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande frågor:

1. Vill statsrådet medverka till att studerande som erhåller studiemedel och som tidigare uppburit garantilån eller räntefritt studielån medges uppskov med amorteringarna på dessa lån till tre år efter det att studiemedel sista gången lyfts?

2. Är statsrådet beredd vidta sådana åtgärder, att studerande som uppbär studiemedel automatiskt och utan särskild ansökan skall kunna få första amorteringen på uppburna studielån framflyttad?

3. Vill statsrådet medverka till att den återbetalningsfria tiden vid återbetalning av uppburna studiemedel förlängs från två till tre år efter studiernas slut?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Till bordläggning anmäldes utrikesutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av motion om upprättande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten,

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett fördrag innehållande principer för staternas utövande vid utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar,

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige, Danmark och Norge om ömsesidig rätt till fiske i Skagerack och Kattegatt, och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse om avgränsningen av Sveriges och Norges fiskeområden i nordöstra Skagerack m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående

ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475), m. m.;

första lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till skydd för polisen;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 1 december 1950 (nr 596) om rätt till fiske, och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av fredningszoner för vandringsfiskens framkomst i Torne skärgård, m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av motioner angående åtgärder till hjälp åt ensamstående.

§ 8

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 125, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1967/68, m. m., och

nr 129, angående vissa löneanslag.

Dessa propositioner bordlades.

§ 9

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr förste vice talmannen:

nr 1063, av fru *Ekendahl* och herr *Hammarberg*, i anledning av från riksdagens organisationsutredning inkommen promemoria angående inrättande av ett internationellt sekretariat inom riksdagen, och

nr 1064, av herrar *Andersson* i Luleå och *Lorentzon*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 128, angående avveckling av Törefors aktiebolags verksamhet m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 10

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet onsdagen den 10 och torsdagen den 11 maj 1967 på grund av resa till Oslo och Hälsingborg.

Stockholm den 8 maj 1967

Tage Erlander

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad får härmed anhålla om ledighet från fullgörandet av riksdagsgöromålen under tiden den 9—11 maj 1967 för utförande av offentligt uppdrag i utlandet.

Sundsvall den 8 maj 1967

Bo Martinsson

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 11

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträdet med herr talmannen och herr förste vice talmannen i riksdagens andra kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte talmännen tillsätta kammarens kanslipersonal, den 3 maj 1967.

§ 1

I skrivelse den 28 april 1967 hade stenografen hos andra kammaren Lars Nilsson, som den 5 i samma månad beviljats tjänstledighet för militär repetitionsövning under tiden den 10 april—13 maj, anhållit om tjänstledighet för enskilda angelägenheter under tiden den 14—31 maj 1967.

Herrar deputerade beslöt *dels* bevilja Nilsson nu begärd tjänstledighet för enskilda angelägenheter, *dels ock* meddela teknologen Bo Wallin fortsatt förordnande att under Nilssons tjänstledighet uppehålla dennes stenografbefattning.

§ 2

I skrivelse den 28 april 1967 hade stenografen hos andra kammaren fru

Ingrid Nilsson anhållit om tjänstledighet på grund av sjukdom under tiden den 2—23 maj 1967.

Herrar deputerade beslöt *dels* bevilja fru Nilsson begärd sjukledighet, *dels ock* förordna fru Mary Malm att under fru Nilssons ledighet uppehålla hennes stenografbefattning.

In fidem

Sune K. Johansson

§ 12

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Wennerfors*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående distributionen av telefonkatalogen, och

herr *Sundkvist*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående postutbärningen efter omläggningen till högertrafik.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.06.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 10 maj

Kl. 10.00

§ 1

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 125, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1967/68, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg det procenttal av grundbeloppet, varmed statlig inkomstskatt för vissa skattskyldiga föreslagits skola ingå i preliminär skatt, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 129, angående vissa löneanslag.

§ 2

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet motionen nr 1063; och

till statsutskottet motionen nr 1064.

§ 3

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 6—9, bevillningsutskottets betänkande nr 47, första lagutskottets utlåtande nr 34, tredje lagutskottets utlåtanden nr 39 och 40 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 28.

§ 4

Föredrogs den av herr *Nelander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående återbetalningen av studielån och studiemedel.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Ungdomsvården

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av motioner angående ungdomsvården.

Ungdomsvården

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 662 av herr *Nils-Eric Gustafsson* och II: 839 av herr *Johansson* i Skärstad *m. fl.* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om utredning i syfte

a) att söka närmare klarlägga dagsituationen och utröna orsakerna till dagens läge i ungdomsvärlden,

b) att pröva vad som kunde göras för en mer individualiserad vård av de redan missanpassade,

c) att söka finna vägar för en förebyggande ungdomsvård, varvid särskilt skulle beaktas, huruvida inte ett betonande av de kristna värdena skulle ha en positiv verkan.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 662 och II: 839 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Axel Kristiansson*, fru *Hultell*, herr *Nyman*, fru *Diesen* samt herrar *Svanström*, *Dickson*, *Nordgren*, *Johansson* i Växjö och *Johansson* i Skärstad, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 662 och II: 839 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning för att söka finna vägar för en förebyggande ungdomsvård, varvid särskilt borde beaktas, huruvida icke ett betonande av de kristna värdena skulle ha en positiv verkan;

2) av herr *Svensson* i Kungälv såvitt avsåge yrkandet under punkten c) i motionerna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Mitt inlägg denna gång blir förmodligen något längre än mina anföranden i allmänhet brukar vara. Det kommer att knyta an till några sa-

ker som har samband med föreliggande fråga men som kanske vid första anblicken kan te sig litet perifera.

En onsdag för några veckor sedan var riksdagen inbjuden till Råsunda fotbollstadion, och ungefär 150 riksdagsledamöter med talmannen i spetsen och under överinseende av handelsminister *Gunnar Lange*, bevittnade där en sammandrabbning mellan två framstående allsvenska fotbollslag. Vi fick se hur vältränade och erfarna fotbollspelare efter noggrant angivna regler försökte övervinna varandra i ärlig kamp. Till yttermera visso fanns det en domare på planen, som höll ögonen på att dessa noggranna regler efterlevdes. Jag tänkte då på hur det skulle vara, om det inte fanns några regler för fotbollspelet om t. ex. några spelare infann sig med privata bollar, som de spelade med — eller om det föll någon in att sparka bollen åt fel håll, d. v. s. mot det egna målet, därför att det var lättare.

Jag sade till mig själv att här sitter vi bland ungefär 12 000 svenska män och kvinnor, som alla är spända på hur matchen skall gå. Om det blev så som jag nyss fantiserade om, skulle inte en enda människa komma till Råsunda vid nästa match. Då skulle det bli fullkomligt ointressant att bevittna hur en skara unga män fjantade omkring utan målsättning, enbart sysslande med sin egen boll. Det vore döden för fotbollspelet, om man inte följde reglerna.

Det är väl så med alla spel att det är reglerna som gör dem intressanta. Det kanske dock finns undantag. Jag har varit med om ett spel som kallas för fusk. Det gäller där att med bibehållet allvar kasta på en talong många fler kort än vad motståndaren tror, och på det sättet kan man vinna spelet. Men där ingår det i reglerna att man får fuska. Jag skall inte våga mig på att dra parallellen till det politiska spelet, fastän det kanske kunde vara värt en undersökning i vad mån detta mest liknar fotbollspelet med dess klara reg-

Ungdomsvården

ler eller om det mera liknar detta mer barnsliga spel som kallas för fusk.

Men jag skall nu gå över till frågan huruvida den vanliga mänskliga samlevnaden, som är en krånglig historia, inte också behöver vissa absoluta regler för att kunna fungera. Somliga säger att det inte finns någonting absolut i världen, och det är en mycket bekväm filosofi. Då behöver man inte bekymra sig om vad som är reglernas verkliga innebörd, då kan man gradera skalan och säga sig: Jag siktar inte på att nå toppen, jag siktar på att komma ungefär halvvägs upp. Jag tror att det är så det sker i allmänhet. Vi är bekväma av oss, vi har oftast inte någon målsättning. Då följer man minsta motståndets lag, och då blir det den tavla vi ser omkring oss i världen; jag tror inte att någon är beredd att kalla den för uppbygglig.

Jag hade för ett par, tre år sedan ett samtal med en ledande kommunist i ett land inte så särskilt långt härifrån, och vi kom in på sådana här frågor. Han var ledamot av centralkommittén i sitt lands kommunistiska parti. Det var en man som kunde sina teser och sin historia. Det var ett mycket intressant samtal som det ofta blir när man talar med kommunister som är ärliga och som kan sin sak.

Jag hävdade vissa schabloniserade regler för mänsklig samvaro. Jag talade om ärlighet, renhet, osjälviskhet och kärlek. Han sade då till mig: »Din ideologi känner jag väl till. Den har jag studerat, och där finns inte ett enda ord som är nytt — det är bara de gamla vanliga kristna normerna som vi har haft i 2 000 år — och se hur världen ser ut!»

Jag sade då till honom: »Det är riktigt, världen är inte mycket att hänga i julgranen. Men låt oss göra tankeexperimentet att alla de människor som har kallat sig för kristna och att alla de nationer som gäller för kristna nationer verkligen hade levt efter de nor-

mer som är givna för 2 000 år sedan. Då hade världen sett ut på ett annat sätt, och då hade kommunismen aldrig uppstått. Vi får komma ihåg att kommunismen har uppstått i västerlandet i kristen omgivning beroende på missförhållanden som har uppkommit genom att dessa regler inte har följts.» Jag tillade: »Det är som du säger här, min vän, att världen inte ser vacker ut. Bland dessa s.k. kristna nationer i västerlandet har uppstått två världskrig under en period som många av oss ännu minns.»

Han funderade en stund över det där, började sedan småskratta och sade: »Det är klart att om människan hade levat så, så hade Karl Marx inte haft någonting att skriva om, ty då hade problemen varit lösta.»

Jag sade då till honom: »Det är ganska märkvärdigt ändå att du, som är ansvarig för att den ideologiska linjen följs i ditt land på den kommunistiska sidan, säger detta. Du har en helt annan utgångspunkt än jag, men likafullt säger du, att om man följer de normer som jag har försökt hävda och som du själv oprovocerat har kallat för 'de gamla vanliga kristna normerna', så löser sig de mänskliga problemen. Och det är väl egentligen det som vi båda vill — vi vill lösa dessa problem.» Han höll med om detta och förklarade, att just åt den saken hade han ägnat sin tid och sina krafter.

Jag tycker att detta är en ganska intressant historia ur levande livet. Det gällde en man som var van att tänka ideologiskt — vilket mycket få människor är — och han hade kommit till samma slutsats som jag.

I och för sig är det emellertid inte så märkvärdigt. Frågan behandlades på den 21:a eller 22:a partikongressen i Moskva — herr Karlsson i Huddinge kanske kan ge bestämt besked om vilken partikongress det var. Där slogs också fast att det slutliga målet måste vara att få *en ny typ av människa*.

Ungdomsvården

Enligt vad jag sedermera fått bestyrkt vid kontroll på många håll, även bland kommunistiska bekanta i denna kammaré, måste detta begrepp innebära en människa av mycket hög moralisk standard.

Nu har man på det kommunistiska hållet sagt att det är miljön som är det väsentliga: när miljön blir den rätta kommer denna nya typ av människa så småningom att växa fram. Jag skulle gärna vilja att mina ryska vänner hörde vad jag säger här — jag säger att de har spänt vagnen framför hästen. Det är förvisso en växelverkan mellan miljö och människa, men det råder inget som helst tvivel om att *människan* är den aktiva parten när det gäller omvandlandet av förhållandena — skapandet av miljön, om vi kallar det så. Men flertalet kommunister — det är fallet också i den kommunistiska gruppen här — tycks gå och bara vänta på att miljön skall bli den rätta och är under tiden lika småborgerliga och lika småsjaskiga som alla vi andra. De har ingen offensivanda när det gäller att nå målet: att få fram denna nya typ av människa, den moraliskt högtstående och av sig själv riktigt handlande människan. Den kommunistiska teorin är, om jag inte fattat saken alldeles fel, att när denna människotyp kommer fram, så skall inte bara vålds- och maktstaten försvinna utan även partiet; allt detta blir överflödigt därför att människan ändå frivilligt gör det rätta.

Vi behöver också en ny typ av människa *här*. Jag tror att den grovt sett är samma typ som har föresvävat de kommunistiska idealisterna. Jag tror att man gemensamt skulle kunna närma sig detta mål, om man bara kom överens om vilka regler och vilka moraliska normer man skall ha för att detta skall förverkligas. Själv är jag övertygad om att min kommunistiske vän, som jag berättade om för en stund sedan, har rätt och att det är samma normer som jag hävdade då, vilka han kallade »de

gamla kristna normerna». Det är de som är nödvändiga, om vi vill ha ett samhälle som skall fungera. Utan dem *går* det inte. Det hjälps inte hur vi än diskuterar, organiserar och administrerar. Utan människor med kvalitet får vi aldrig ett samhälle med kvalitet. Ett samhälle utan de riktiga människorna kommer alltid att bli en desillusionerande miljö, som gör att människor känner sig hopplösa, utan mål och på grund därav också ineffektiva och andligen döda. Det finns de som har sagt att en människa utan idé, hon är död, och jag tror det är sant.

Jag skall nu, herr talman, ur en tidning läsa upp ett litet stycke av vad en ledamot av vår regering har sagt helt nyligen. Det gällde vår u-hjälp, och det var statsrådet fru Myrdal som yttrade dessa ord. Hon jämförde missionärerna med de experter som har skickats ut för att sköta u-hjälpsarbetet. Hon säger enligt denna tidning följande: »Särskilt värdefullt synes mig vara att i samtliga våra experters livsstil få ett starkt inslag av missionärernas moral. De» — hon menar missionärerna — »har ställt etiska krav på sig som det kanske är svårt för vanliga dödliga att uppfylla men som i många hänseenden just gentemot u-länderna synes mig oeftersättliga.» Jag håller med om att det är svårt, nästan omöjligt, att leva upp till så höga ideal. Men man kan ju försöka, och om missionärerna kan lyckas förstår jag inte varför vi andra vanliga människor inte också skall kunna göra det. Det kan gå bra eller mindre bra, men skulle i alla fall ge ett betydligt bättre och påtagligare resultat än som nu är fallet.

Jag är också säker på att om för dem, som skickas ut för att sköta u-landshjälpen, gäller som oeftersättligt att deras livsstil bör ligga på hög moralisk nivå, så är det minst lika viktigt att källan varifrån dessa experter kommer och den atmosfär där de vuxit upp är ren och att vi här hemma också hyllar

Ungdomsvården

de principer och följer de normer som fru Myrdal betraktade som oeftersättliga i detta sammanhang.

Jag upprepar att detta är svårt. Den mänskliga naturen är invecklad. Har vi inte någon annan målsättning än den egna höga levnadsstandarden blir det inte mycket av, även om vi begriper att världen är på sned och inser att detta är resultatet av felaktigt mänskligt handlande just därför att vi bryter mot de normer jag beskrivit.

Vi får komma ihåg och ha klart för oss, att vi inte i riksdagen kan bestämma att den ene skall handla så och den andre så. Vi är alla ställda inför ett val som var och en ensam måste träffa. Men jag kan underlätta detta val för mina medmänniskor genom ett föredöme, genom att själv hålla klara linjer, även om detta är mot min egentliga natur. Vår natur är nog ganska lika i botten på oss allesamma. Jag har haft särskild möjlighet att iakttaga detta under en lång följd av år i många delar av världen. Det gör detsamma om man talar med en kines från Peking, en kines från Taiwan, en sydamerikansk dockarbetare eller en amerikansk miljonär; de visar i alla dessa fall i botten samma primitiva reaktioner. Den ene har svårare för det ena och den andre för det andra.

Jag är själv tacksam mot mina kamerater ur alla partierna här i riksdagen — alla fem partierna — för de lärdomar och påpekanden som jag har fått på punkter, där jag själv inte kunnat se klart. Det är oftast svårast att själv kunna se. Jag tänker särskilt på en inte just nu här närvarande kommunistisk kollega, med vilken jag har haft många samtal. Han är mycket frispråkig, talar klart och har ideologisk träning. Av honom har jag lärt mig mycket, för vilket jag är tacksam.

Nu kommer jag, herr talman, — osökt hoppas jag — in på det ärende vi nu håller på att behandla, nämligen den motion som väckts från centerpartihåll

och som delvis har tillstyrkts i en reservation, vars ordalydelse jag i min glömska inte har fått med mig men vars huvuddrag jag kan. Den vill ge ett uppslag till hur man skall komma till rätta med de besvärligheter vi har på ungdomsfronten. Motionärerna frågar sig, huruvida inte ett tillämpande och ett applicerande av de kristna normer som jag nu talat om kunde visa sig ha ett positivt inflytande på dem som verkligen accepterar dessa. Man kan kanske formulera det på ett annat sätt än jag gjort. Men jag skulle tro att kammaren instinktivt har klart för sig att om människor toge sig samman och verkligen accepterade dessa normer, skulle det bli en utomordentligt stor förändring till det bättre över hela vårt land. Men det är litet svårt att erkänna och man tror att det stöter på tros- och religionsfrågor, som många är rädda för att beröra. Den föreliggande reservationen är emellertid så formulerad, att jag inte tycker att dess syfte borde besvära dem som inte har kommit fram till någon direkt religiös tro och därför inte grundar sin etik omedelbart på sådana element. Den talar om de normer som innefattas i den kristna etiken. Min meromnämnde kommunistiske vän har ingen religion men han har vissa etiska normer. Dessa definierade han som »de gamla vanliga kristna begreppen». Han sade det kanske litet sarkastiskt, men detta var dock hans definition på dessa normer. Vi menar alltså samma sak, även om vi kommer fram till normerna från olika utgångspunkter. Det talas så mycket om profan humanism. Man har ett etiskt behov men man vill inte ha någon religion; ändå kommer man fram till samma resultat i fråga om normsättningen.

Jag talade tidigare om exemplets makt. Här har Sverige svikit och sviker fortfarande sin stora uppgift i världen. Vi har välsignats med yttre miljöförhållanden som i stort sett är de bästa i världen. Det har vi inte tålt vid. Vi

Ungdomsvården

har stirrat oss så blinda på bekvämlighet, njutningar, nöjen och förströelser att vi tror att de är självändamål. Därför är Sveriges folk inte något lyckligt folk. Människorna här har ingen målsättning som går utanför dem själva. De flesta saknar, som jag många gånger tidigare sagt här i kammaren, en ideologi, en klar målsättning som håller i alla väder för dem själva och för alla människor överallt. Det är denna vi måste skaffa oss. Den finns — jag har skisserat den här. Den är en osviklig lösning på de problem som vi grubblar över. Vi som är vuxna kan inte lösa ungdomsproblemen, om vi inte kan lösa problemen för oss själva. Därför måste vi ta itu med oss själva först, om det inte skall gå alldeles galet. Vi har världens ögon riktade på oss; folk ser upp till Sverige. Vi har fått mycket som andra människor längtar efter. Men därmed följer också det gift som vi sprider ut i världen, om vi inte kan visa att det är möjligt att förena en hög levnadsstandard med ett etiskt högt handlande. Detta är det väsentliga i denna fråga. Vi kan inte gå direkt på en lagstiftning — vi måste släppa till oss själva också.

Jag har träffat människor som har sagt: »Du har fullkomligt rätt. Lever man på det sätt som du beskriver kommer alla mänskliga problem att lösas. Men jag vill inte leva så.» Jag frågar: »Varför det?» Den ärlige svarar då: »Jag är för självisk, jag vill inte offra min egen bekvämlighet och tillfredsställandet av mina egna begär och önskningsar.» Men då är ekvationen hyfsad. Har man kommit så långt att man har fastställt att lösningen finns, att den ligger inom räckhåll, att den beror på oss själva, då har vi bara att välja: vill jag offra min egen själviskhet för nationens och människornas väl eller skall jag offra människorna för min själviskhets skull? Kanske är det situationen i ett nötskal. Det kommer alltid att vålla obehag för den som väljer den andra vägen. Samvetet är inte

riktigt dött hos någon människa, även om det görs mycket starka ansträngningar för att få bort det och allt som kan leda till skuldkänslor.

Det säges beträffande denna reservation att man inte kan göra en utredning om sådana saker, och det råder en allmän förvirring i fråga om vad man skall göra. En del förstår nog att detta är en riktig väg att gå, men de har rätt i att det inte är mycket som kan göras på lagstiftningsplanet. Det är också därför jag har vädjat personligen till kamraterna på denna punkt. Så länge vi har en riksdag, som i många fall inte ens försöker att hålla sig uppe på ett riktigt plan, skall vi inte heller begära att andra människor skall göra det. Ju högre upp man sitter på bergstoppen inför allas blickar, desto större är också ansvaret. Den som följer den man som jag talade om och som valde sin själviska väg i stället för att tillämpa den inom räckhåll liggande lösningen har inte sin plats i landets styrelse. Jag hoppas att det skall kunna bli en ändring i detta avseende.

Jag skulle kunna göra ett alternativt yrkande, herr talman; jag skulle kunna föreslå att vi skulle göra en skrivning som lyder ungefär så att kammaren — det blir ju bara denna kammare, eftersom första kammaren redan har tagit ställning — slår fast att med de fasta normer jag här häftat den största delen av alla missförhållanden och olyckor i landet kommer att försvinna och att det därför inte behövs någon utredning på den punkten. Jag skall inte framställa ett sådant yrkande — jag tror inte att kammaren är riktigt mogen för det ännu — men jag hoppas att det inom den tid — något mer än ett år — som jag har kvar här skall kunna bli verklighet.

Till dess ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den visserligen valhänt skrivna — jag får ta åt mig själv en del av denna förebräelse — reservationen 1 vid detta utlåtande.

Ungdomsvården

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! I den motion som ligger till grund för det utskottsutlåtande vi nu behandlar har förhållandet i ungdomsvärlden aktualiserats i tre punkter. Som vi framhållit i motionen är huvuddelen av svensk ungdom skötsam. Dock kan man tydligen tala om en påtaglig och alltjämt pågående procentuell ökning av antalet ungdomar med brottsligt beteende.

Från 1920-talet fram till 1950-talet räknar man med en ökning av brottsfrekvensen bland ungdom i åldern 15—18 år med 500 procent för pojkar och 800 procent för flickor. Vilka är orsakerna till detta? Kunde vi utrota dem och avlägsna det som bidrar till att ungdom kommer på glid och misslyckas vore mycket vunnet.

I de fall där unga råkar hamna bland de avsigkomna ställs man inför svårigheten att erbjuda dem en vård som svarar mot deras individuella behov.

Ofta blandas i våra ungdomsanstalter normalt utrustade och psykiskt avvikande. Mindre avancerade brottslingar förläggs tillsammans med mera avancerade. Detta är inte tillfredsställande. Behovet av en mera personlig vård är mycket stort.

I den reservation som är fogad till utskottsutlåtandet hemställs i anslutning till punkt c i motionen att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en utredning för att söka vägar för en förebyggande ungdomsvård, varvid särskilt skulle beaktas, huruvida inte ett betonde av de kristna värdena skulle ha en positiv verkan.

Under ärendets behandling besökte docenten Gustafsson utskottet. Han bedömde i sin föredragning möjligheterna till en sådan forskning som stora. En undersökning om hur undervisning och olika miljöer påverkar unga människor och hjälper dem att anpassa sig till samhället torde inte ta många år i anspråk att genomföra.

Vi ställer stora krav på ungdomen i

dag, både i skolan och på arbetsplatsen. Vi vill ge ungdomen största möjliga frihet, och det är riktigt. Men ställer vi krav måste vi också erbjuda kraftresurser. Med större frihet följer större personligt ansvar. Jag tror att ungdomen är sig lik i alla tider. Det är omständigheterna omkring ungdomen som skiftar. Därför behöver ungdomen hjälp att anpassa sig till samhället.

Det är min uppfattning att den kristna undervisningen ger hjälp. Den erbjuder spelregler för den mänskliga samlevnaden. Som min vän herr Dickson nämnde förut behövs det spelregler. Jag tänkte också i mitt anförande framhålla spelreglerna vid en fotbollsmatch. Jag kan också anföra hur det är i trafiken. Ingen av oss skulle vilja fara ut i en trafik där det inte finns regler som gäller för alla.

Jag vågar hävda att just den kristna undervisningen och de spelregler som Bibeln erbjuder, har stor betydelse för unga människor och för deras anpassning till samhället. Jag har haft förmånen att i 25 år arbeta bland ungdom. Varje vecka har jag träffat samman med 100 ungdomar. Det är inte så, som det påstås ibland, att vi inom de kristna organisationerna skulle få ett utvalt klientel av snälla, präktiga ungdomar. Vi tar hand om alla ungdomar på platsen och vi har ganska bråkiga typer ibland. När ungdomar kommit i kontakt med de kristna spelreglerna har det visat sig att dessa blivit till hjälp för dem att kunna anpassa sig till samhället.

Jag skall inte säga mer nu utan hänvisar till det jag har sagt i motionen. Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utlåtandet.

I detta anförande instämde herrarna Johansson i Växjö, Eriksson i Bäckmora, Vigelsbo, Svensson i Vä, Lindberg och Josefson i Arrie (samtliga cp).

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! »Vi får lära oss läsa

Ungdomsvården

och skriva, men vi får inte lära oss lev», lär det ha stått i en skolflickas uppsats för en tid sedan. Dessa ord har talat till mig. När jag har läst utskottsutlåtandet har jag frågat mig: Behövs det verkligen en utredning? Är det inte uppenbart för alla att vi i dag i Sverige måste bestämma oss för en grundläggande norm igen, antingen genom att återinföra kristendomen i landet eller skaffa en annan norm eller religion.

Beträffande punkten a) i motionen som citeras på utlåtandets första sida, »att söka närmare klarlägga dagssituationen och utröna orsakerna till dagens läge i ungdomsvärlden», förefaller det mig som om vakna iakttagare redan har klart för sig anledningen. Beträffande punkten c) tror jag också att de allra flesta vet vilka vägarna är.

De svårigheter som vi ställts inför och som tas upp i motionen är ett hot mot vår samhällsordning, mot trivseln i vårt samhälle och mot tusentals unga människors livslycka. Det visar oss att vi måste kunna motivera varför mord, dråp eller annan skadegörelse inte får ske. Om något är svart, om något är vitt, måste vi säga varför.

Vi tog bort katekesen för ungefär femtio år sedan — den hade säkert varit omöjlig att behålla. I motionerna talar det om att från 1920-talet har brottsfrekvensen bland flickorna ökat med 800 procent och bland pojkarne med 500 procent. Jag tror mig ana sambandet mellan borttagandet av bestämda normer och den ökade brottsligheten. Staten — det är vi — har nedskrotat och åsidosatt alla budorden utan möjligen det sjunde: »Du skall icke stjäla.» Vi får inte ta, inte tillägna oss — varför? Vi hänvisar inte till budordet. Vi talar om att vi måste skydda samhället, vi skall för samhällets skull vara solidariska, vi skall deklarerat ordentligt, inte snatta i varuhuset, inte stjäla bilar och inte ta radioutrustningen i skolan. Men i katekesen stod det: Vad

är det? Vi är skyldiga att ge det uppväxande släktet, som inte själv vet så mycket som det borde veta, en motivering. I längden går det inte utan förklaring av samhällets nya katekes, utan att samhället får ett ansikte. Man anar tydligen att staten på något sätt måste personifieras. Kejsaren måste bli gud: herr Erlander eller någon annan måste få allfaderbild. Jag kan inte glömma min barndoms och ungdoms hemska upplevelse av nationalsocialismen, när jag plötsligt upptäckte, att man hade gjort en människa, Adolf Hitler, till gud, och Hitler värderade människan endast i egenskap av samhällsnyttig varelse. Hon gjorde rätt om hon stödde och gynnade staten och idén bakom staten.

När jag sade att vi i dagens läge måste bestämma oss för kristendomen eller någonting annat, har jag tänkt på Kina. Jag har här en tidning som utges i Kanada, vilken har haft en korrespondent i Kina så sent som i höstas och i vinter. Här finns en del saker som jag läst med stort intresse och som gäller ungdomen, ungdomen som marscherar, ofta i god ordning. Man har där sådana teser som t. ex. denna: Segling på havet beror på styrmannen, vår styrman är ordföranden Mao. Man har någonting som kallas för Maos gospel, Maos evangelium, teser som dessa t. ex.: »Vi måste på nytt bekräfta partiets disciplin, nämligen att individen är underordnad organisationen, minoriteten är underordnad majoriteten, den lägre nivån är underordnad den högre nivån och hela skaran av medlemmar är underordnad centralkommittén. Vem som helst som motsätter sig dessa disciplinartiklar förstör partiets enhet.» I mina öron låter det som religiösa teser. Detta är materialism, marxism och maoism. Det unga Kina läser inte bibeln men Maos skrifter.

I en liten bok som man bär på sig med korta sentenser ur ledarens skrifter står bl. a. följande: »Var beslutsam, frukta inga offer, sätt dig över varje

Ungdomsvården

svårighet för att vinna segern!» Det blir en målmedveten ungdom av sådant. Man har framhållit ordningen och redan vid de stora marscher som nu äger rum i Kina, och i den här tidningen finns det bilder av mycket trevliga och tilltalande ungdomar som av denna lära tydligen gjorts till mycket dugliga samhällsmedborgare och till — som man tror där borta — lyckliga människor. Det delas t. ex. ut sångblad i Kina, som även en utlänning kan få, där det t. ex. kan stå följande: »Från det röda Östern kommer soluppgången. I Kina uppenbaras Mao Tse-tung. Han arbetar för folkets välfärd. Han är folkets stora frälsare.» Detta är religion och tillbedjan, och det är någonting som ungdomen har som norm för sitt liv.

Men vi i Västerlandet har tagit ifrån den unga generationen de normer varpå samhället byggts upp. Vi har trott att de unga, förutan den lära som är all sann solidaritets grundval och den bok som djupast sett ensam främjar kärlek och medmännisklighet, skulle kunna lära sig leva. Vi har lärt dem att läsa och skriva. Vi är ansvariga för att de har pengar till pop och pornografi, vi vinkar vänligt till dem med en hög levnadsstandard och en ljus framtid, men vi har menat att de själva skulle lära sig att leva. Jag måste fråga: Vad ger vi dem egentligen att läsa som kan ge livsuppbyggelse och som kan tjäna som norm och grundval för livet? Jag tycker också att den vuxna generationens föredöme inte är så bra. Våra förebilder är ofta för suddiga och kanske också rent av äckliga. Massmediernas betydelse är omvitnad, och jag har en känsla av att vi inte ger ungdomen vad vi borde ge den härvidlag. Dessutom har vi väl en press som delvis styrs av den sanna kulturens dödgrävare, en press som menar sig vara uppbyggare men som river ner. Jag menar inte att vi skall lagstifta men vi måste utreda vad vi skall göra. Vi måste bestämma oss för antingen kristendom och bibel på nytt — hon är

vår moder, hon har gjort oss till kulturfolk, och man skall inte skämmas för sin mor — eller för maoismen eller någonting annat. Trots allt som skrämmer mig i det moderna Kina kan jag inte låta bli att motvilligt beundra målmedvetenheten där borta. Ansvaret är vårt och jag tror att kammarens ledamöter, hemligt eller öppet, tror på bibeln, Jag tror att de allra flesta, om de är ärliga, erkänner att bibeln vore någonting att sätta i händerna på de unga också i dag för att därmed ge dem stöd och vägledning.

Sedan kan man fråga sig om man kan utreda. Det är klart att detta är en svår fråga. Låt mig emellertid göra en jämförelse. Man har talat om att man kan utreda frågan om fri abort. Kan man göra det bör man också kunna utreda om de kristna värdena ännu är bärande. Ty, för att ta ett exempel, vad betyder t. ex. begreppet »fri abort» för den individ som skall bortopereras på fosterstadiet? Kan man utreda vad detta betyder? I så fall borde det också kunna utredas vad det är som befrämjar livet och friheten för den redan födde, om det nu är så att vi inte redan vet det i vårt land. Vi känner alla kristendomens förvandlande kraft i unga människors liv, och vi vet vad det t. ex. kan betyda för en alkoholist om han på allvar möter bibeln.

Därför måste jag, även om jag är tveksam beträffande reservationens formulering, yrka bifall till den.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! För min del tänker jag uteslutande hålla mig till önskvärdenheten och möjligheten av att göra en sociologisk undersökning av religionens betydelse som samhällsfaktor, i förevarande fall speciellt av relationen mellan det kristna normsystemet och individernas samhällsuppträdande. Bl. a. på grundval av allt som säges i det första betänkan-det från 1958 års utredning kyrka—stat synes det mig ganska uppenbart, att det

Ungdomsvården

är både riktigt och möjligt att göra någon form av undersökning rörande förhållandet mellan unga människor, fostrade till ett kristet normsystem, och deras uppträdande i samhället. Hurdant detta förhållande eller samband är, kan man redan utan någon undersökning kanske ana sig till eller ha en tro om. Men först med en undersökning, vetenskapligt gjord och vetenskapligt prövad med bl. a. kontrollgrupper, kan man ge ett fastare underlag för vetande.

De sociologiska undersökningsmetoderna kan numera sägas vara relativt väl utarbetade och hyggligt tillförlitliga, även om sådana undersökningar knappast — det ligger i själva sakens natur — kan bli helt exakta och helt invändningsfria.

Visar det sig nu, att det med tillgängliga undersökningsmetoder går att påvisa att »ett genomtänkt ställningstagande i livsåskådningsfrågor, byggt på de normer som innefattas i den kristna etiken» har ett positivt samband med t. ex. ansvars- och pliktmedvetande i samhällsuppträdandet, så är det ett resultat, som i och för sig är intressant och betydelsefullt, oavsett om man låter det få konsekvenser för sin syn på vad uppfostran och ungdomsvård skall innefatta.

Det finns anledning att fråga sig, vad det är som orsakar motståndet mot en undersökning av detta slag. Rimligen kan man inte i och för sig frukta tillämpad samhällsvetenskap, om man inte är uppenbart befängd. Men vad är man rädd för, vad är det man hesiterar inför? Är man — den frågan måste ställas — rädd för att få svart på vitt på att det finns ett samband mellan kristen etik och, för att formulera det enkelt, ett gott medborgarskap, då ett sådant konstaterande kanske skulle innebära krav på renässans för och en pånyttfödelse av det kristna normsystemet? Är det detta man inte vill vara med om? Då bör man klart säga ifrån, att det förhåller sig så.

Vi på den kristna sidan fruktar inte en undersökning, även om vi liksom den motsatta sidan givetvis inte i förväg kan säga, hur den kommer att utfalla. Att vi tror, att den kommer att bestyrka vad vi länge utgått från, är en helt annan sak.

Jag kan inte riktigt förstå, att vi inte skulle kunna enas om en förutsättningslös prövning av frågan, huruvida sambandet mellan kristen etik och god medborgaranda är faktiskt eller bara förment — så långt det nu är möjligt, jag upprepar det, att få ett grepp om relationen.

Jag vill tolka reservationen till utskottsutlåtandet som i första hand en begäran om en sociologisk undersökning, ungefär i stil med var jag här skisserat. Med den utgångspunkten ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag tycker att det är värdefullt att vi här i riksdagen någon gång också får stanna inför de frågeställningar som nu tagits upp i anslutning till utskottsutlåtandet. Jag har begärt ordet därför att jag tycker att denna fråga är så oerhört angelägen och dessutom därför att jag tillsammans med kamrater vid riksdagsstarten väckte en motion som hade som kläm »att riksdagen i skrivesle till Kungl. Maj:t hemställer om att Kungl. Maj:t anvisar medel för sociologisk forskning avsedd att klarlägga sambandet mellan inställning till etiska och religiösa normer och den tilltagande ungdomskriminaliteten». Denna motion har hänvisats till statsutskottet och behandlingen av den har skjutits till hösten, men den överensstämmer i sina tankegångar helt med yrkandet under punkt c i motionen II: 839 som närmast ligger till grund för reservationen i utskottsutlåtandet.

Jag tror att det är angeläget att få klarlagt olika attityder hos ungdomar som har påverkats antingen bara av allmänt gällande normer, som ju efter hand

Ungdomsvården

förändras, eller av fasta kristna normer i hem där föräldrarna är aktivt religiöst verksamma eller i ungdomsarbete inom svenska kyrkan eller frikyrkosamfundet. Det kan, som sagts här tidigare, tyckas att dessa förhållanden är klarlagda redan nu och att de inte behöver undersökas. Men uppenbarligen är de inte det; man har olika åsikter i denna fråga. Det förefaller ju närmast som om regeringen och riksdagsmajoriteten ser kristen påverkan som något negativt, något mindre önskvärt. Man kan i varje fall få den föreställningen när man ser hur den kristna påverkan, bland annat i skolan, högst avsevärt minskat under gångna år. Se på kristendomsundervisningen som har fått en försvagad ställning, se på morgonbönen som har blivit morgonsamling och nu gemensam samling! Jag tycker att det är synd om dagens skolungdom som inte som vi får uppleva det härliga i att sjunga ur den rika svenska psalmskatten. Se på bordsbönen som har aktualiserats genom att man t. o. m. har menat att det skulle vara mindre lämpligt att ha bordsbönen kvar i barndaghemmen, se på korum som numera inte får förekomma under tjänstetid!

Oberoende av vilken inställning vi har till religiösa frågor tror jag att vi alla är oroade av utvecklingen på det kulturella och folkmoraliska området, i synnerhet när det gäller ungdomssituationen. Jag tror att vi alla är särskilt oroade av att många av de tendenser, som vi dagligen läser om i tidningarna och som jag inte närmare behöver exemplifiera, blir företeelser i allt lägre åldrar. Enligt min och många mening är det alldeles uppenbart att en av de grundläggande orsakerna till denna utveckling är den minskade respekten för etiska och religiösa normer. Det är alldeles klart att hemmiljön har en utomordentligt stor betydelse. Det anses vara klarlagt att flertalet ungdomsbrottslingar kommer från splittrade hem. Vi har här i vårt land en mycket hög skilsmässos-

frekvens, och det är mot denna bakgrund en mycket allvarlig fråga. Allt talar för att uteblivet kristet inflytande inverkar också när det gäller skilsmässorna. För dem som accepterar den kristna grundsynen på äktenskapet som ett av Gud instiftat livsvaraktigt förbund, inom vilket den sexuella samlevnaden är tillåten och naturlig, och som ser troheten inom äktenskapet närmast som en självklarhet, blir skilsmässor en mycket sällsynt företeelse.

Den bedömning jag här gjort, att kristendomen har en positiv inverkan på ungdomens attityder till samhället, kan sägas vara subjektiv, eftersom det ju också finns andra meningar. Mot den bakgrunden anser jag det angeläget att vi får en objektiv undersökning av hurdana förhållandena verkligen är. Och om den undersökningen visar att det finns ett klart samband mellan kristen påverkan och ett relativt problemfritt uppträdande i samhället — vilket jag personligen tar för alldeles givet — måste det vara av stor betydelse också för en statsmakt, även om den betecknar sig som religiöst neutral, att stödja kristen fostran eller i varje fall att inte som nu vara negativt inställd till sådan fostran i olika sammanhang.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Fridolfsson* i Stockholm, *Åkerlind*, *Edlund* och *Nordgren* (samtliga h).

Herr WERNER (h):

Herr talman! Såvitt vi vet är de faktorer som bestämmer en människas livsöde arv och miljö. Arvsfaktorn är konstant, medan miljöfaktorn däremot är variabel; därför är det den faktorn som vi kan laborera med. Vad man än har för mening om kristendomens sanning och värde kan man inte komma ifrån att den kristna gemenskapen, sådan den kommer till uttryck i det kristna hemmet eller den kristna föreningen och församlingen, är en miljöfaktor av

Ungdomsvården

ganska aktivt slag. Det som påverkar och fostrar, dirigerar och inspirerar i den miljön är de kristna värdena eller värderingarna.

Utskottet har uttalat sig mycket välvilligt om den kristna miljöfaktorn, men vi vet också hur rädda myndigheter är för att laborera med den faktorn i skolan och i andra samhällliga institutioner. Det är en rädsla och en försiktighet som ibland är nästan dråplig. En psykolog får experimentera strängt taget hur djärvt han vill, om det bara sker under vetenskapligt signum, men att förmedla den trygghet som en barnabön ger stöter på tabu.

Det råder olika meningar om den kristna miljöfaktorns värde. Somliga menar att de kristna värderingarna sprider fruktan för helvete och eviga straff, medan andra representerar den mening som framkom vid en narkotikadebatt i Stockholm härförleden. Där tycker jag att man uttryckte sig mycket nyanserat och fint. Man talade om trygghetsfrågan och om kyrkan som en läkande miljö. »Det är mycket väsentligt att den religiösa synpunkten kommer fram i narkotikadebatten», sade man. »Det är ett trygghetsproblem. Den läkande miljö, som finns inom kyrkan och som exempelvis har kommit narkomaner till del på stiftsgården i Båstad, är det mycket angeläget att föra vidare.»

Det enda sättet att komma ifrån det nuvarande subjektiva tyckandet är att utreda den kristna miljöfaktorns betydelse i ungdomens fostran. Det är självklart — och det menar också sociologisk expertis — att man kan göra den kristna miljöfaktorn till föremål för en vetenskaplig undersökning. Lika väl som man kan undersöka andra miljöfaktorer i vårt samhälle — olika ungdomsrörelser, folkrörelser, landsbyggs- miljöer o. s. v. — kan man undersöka den kristna miljöfaktorn.

Utskottet skriver att dessa frågor är eller inom en snar framtid kommer att bli klarlagda av pågående utredningar.

Det bestrides uppenbart i den publikation som utkom 1963, där man undersökte möjligheterna att klarlägga religionens betydelse som samhällsfaktor. Kristen etik och kristen verksamhet har i väsentlig mån bidragit till att forma dagens samhälle. Den närmare arten av detta kristna inflytande har emellertid icke undersökts, anföres i nämnda skrift. Det är detta reservanternas vill — att få denna miljöfaktor undersökt vad beträffar ungdomsfostran.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Det är egentligen en ganska fantastisk situation vi upplever här. Herr Nordstrandh vill helt plötsligt dela upp denna riksdag i dem som är kristna — d. v. s. reservanternas och dem som kommer att rösta med reservanternas — och de andra, som tydligen är hedningar och inte röstar med reservationen. Denna inställning har märkts under hela debatten. Jag ber att starkt och allvarligt få tillbakavisa sådana uppdelningar av människor. Reservanternas tro och vår tro är ju i stor utsträckning av personlig art och kan väl knappast registreras genom att man trycker på den elektriska knappen här om en stund.

Jag blev också litet fundersam när jag hörde herr Dickson i början tala om sin beundran för kommunismen och dess fasta normer. Jag — och jag tror många med mig — har inte upplevt kristendomen så att den skall vara en hammare eller en lagbok för fasta normer, i varje fall inte på det sätt som kommunisterna uppfattar sin lära när de söker genomföra den. Vad är det kommunismen framför allt går emot? Det är mötesfrihet, yttrandefrihet, samsvetsfrihet och politisk frihet. Om man drar ut konsekvenserna av detta resonemang hamnar man i vad jag tycker är mycket värre än en kommunistisk diktatur, nämligen en kristen diktatur.

Ungdomsvården

Jag kan anknyta till vad herr Nilsson i Agnäs sade om perioden från 1919 — då katekesundervisningen upphörde — och fram till 1967. Ungdomsbrottligheten har ökat. Den har, kan jag tillägga, ökat över hela världen och utgör ett bekymmer som varje samhälle dras med. Det är svårt att komma till rätta med den och finna rötterna till det onda. Jag kan också hålla med om att mycket skulle vara annorlunda i denna värld om människorna nådde fram till en livsåskådning av bärande art — det kan vara den kristna, en profanhumanistisk eller någon annan livsåskådning. För mig är det mest bekymmersamt med dem som egentligen inte tar ställning till någonting.

Man kan också göra andra jämförelser mellan tiden omkring 1919 och vår tid. Under denna period har den svenska demokratin växt sig stark och vunnit insteg i det svenska samhället, och jag förmoder att det är någonting som vi alla hälsar med stor tillfredsställelse. Man fick nästan en känsla av en ohelig allians mellan kommunismen och skall vi säga högern — eller vad det nu är som man försöker dra fram. I varje fall för mig är kristendomen någonting annat.

Vi hävdar ju i detta land religionsfriheten, och vi bör hävda den mycket starkt. Religionsfriheten kan naturligtvis göra uppträda så att säga med lagstiftningen som bakgrund i samhällsfunktioner. Men å andra sidan innebär religionsfriheten att vi har rätt att överallt förkunna, att propagera, att hålla möten. Om man tror på den kristna religionens genomslagskraft — och det gör den som har en kristen livsåskådning — anser man också att religionen har möjligheten att »erövra världen». Men den måste »erövra världen» och människan inifrån och inte utifrån.

Det har sagts mycket i denna debatt som fört ut på vida fält, och jag har bara velat bemöta några av synpunk-

terna. Men den fråga vi egentligen behandlar gäller ju en utredning rörande ungdomsvården, där man skall söka efter former som får en positiv verkan för dem som är omhändertagna av ungdomsvården. Då frågar man sig om inte de kristna värdena kan ha en positiv inverkan härvidlag. Enligt min mening har de självfallet det. Om en person, som är intagen på ungdomsvårdsskola, får en livsåskådning, så har detta naturligtvis betydelse för vederbörandes levnadsnormer.

Men det är en sak — en annan sak är att utreda detta och försöka få till stånd en lagstiftning och anvisningar från socialstyrelsen som verkar i den angivna riktningen. Jag tror att det är en ganska hopplös uppgift att göra en sådan utredning. Det har också framgått, när man lyssnat till de inlägg som gjorts här i dag och när man läst de inlägg som gjordes i första kammaren, att de som tillstyrker reservationen är mycket tveksamma när de kommer fram till själva att-satsen, till själva sakfrågan. Jag förstår deras tveksamhet och jag är själv tveksam. Jag har inte kunnat biträda reservationen i av den anledningen att jag tycker att den utgör en alldeles för svag grund när det gäller en utredning av detta slag. Det går väl an att säga tulipanaros — men gör'na!

Om man hade inriktat sig på den andliga värden vid våra ungdomsvårdsskolor hade jag haft lättare att vara med. Men denna vård finns ju där precis som den skall finnas inom nykterhetsvården och inom kriminalvården. Jag anser också att vi har anledning att fortsätta på denna väg. När det gäller dem som är intagna för vård, dem som samhället har berövat friheten, har samhället också skyldighet att se till att det finns en andlig vård. Det är en fråga som vi har anledning att tänka på här i riksdagen längre fram, men den har ju inte tagits upp i detta sammanhang.

Herr Nordstrandh var inne på den

Ungdomsvården

mycket stora frågan om religionens betydelse som samhällsfaktor. Utredningen kyrka-stat begärde ju en sociologisk-vetenskaplig och förutsättningslös utredning i detta hänseende, men det ansågs vara svårt att finna en metodik. Jag tror emellertid att denna fråga behöver undersökas. Det är möjligt — som docent Gustafsson sade i utskottet — att man nu fått fram en metodik och att det finns bättre möjligheter än år 1963 att genomföra en sådan här utredning.

Men en utredning av detta slag är — som också herr Nordstrandh påpekade — en betydligt större sak. Det gäller ju inte bara ungdoms- och kriminalvård utan hela vårt samhälle och den roll religionen spelar där. Det är klart att man kan fråga sig om det är möjligt att lösa dessa problem med en parlamentarisk utredning. Det kanske är en uppgift som bör överlätas helt åt forskare utan uppdrag av Kungl. Maj:t.

Jag har inte kunnat få något ordentligt grepp på motionärernas krav, och jag har därför inte kunnat stödja reservationen, ehuru — och det vill jag gärna framhålla — jag har sympatier för de tankegångar som ligger bakom, nämligen att försöka få människor som kommit på sned i livet på bättre tankar. Även livsåskådningen bör i detta avseende ha sin plats.

I detta anförande instämde herr *Henrikson*, fru *Torbrink*, fru *Löfqvist*, fru *Johansson* och fru *Jäderberg* (samtliga s).

Herr DICKSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Kungälv har med flera instämmanden sagt ett och annat. Jag har resonerat mycket med honom, och det är alltid litet besvärligt.

Han lämnade denna talarstol utan att ge något alternativ. Han sade några ord om att vi skall överlåta detta åt forskningen utan påstötning från Kungl. Maj:t, men det kan vi få vänta på i

hundra år. Han hade i varje fall inget användbart alternativ i denna mycket allvarliga fråga. Låt vara att utsikterna att få något vetenskapligt resultat är tvivelaktiga är det dock ett försök, och utan handling kommer man ingenstans.

En allvarligare sak är — jag vet inte om det hänför sig till vad jag snuddat vid tidigare, nämligen att detta politiska spel ibland påminner om spelet »Fusk», eller om herr Svensson inte lyssnade när jag talade — att han sade att »han förvånade sig över herr Dicksons beundran för kommunismen och dess fasta normer». Har jag sagt att jag beundrar kommunismen? Jag har möjligen sagt att jag beundrar den specificerade sorten av fasta normer som sammanfaller exakt med de kristna normerna. Ingenting annat har jag sagt, och jag vore tacksam om herr Svensson ville korrigera detta, så att denna missuppfattning inte får stå kvar.

Herr NORDSTRANDH (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Svensson i Kungälv säga, att jag förvisso inte har delat upp kammarens ledamöter, eller några andra heller för den delen, i grupper av kristna och hedningar. Under alla förhållanden har det inte varit min avsikt att göra så. Om herr Svensson på det gamla vanliga viset har velat läsa in en sådan uppdelning i det jag yttrade, är det inte direkt förvånande att så sker, när man försöker göra vissa preciseringar.

Jag frågade, om man möjligen på någon sida är rädd för en sociologisk undersökning om relationen mellan det kristna normsystemet och uppträdandet i samhällslivet. Jag frågade om detta, eftersom jag misstänker, att man möjligen är rädd. En undersökning, som ger ett positivt resultat, måste föra till att man frågar sig, om inte resultatet kan användas i det direkta samhällsarbetet.

I detta sammanhang sade jag, att den

Ungdomsvården

kristna sidan, till vilken — om jag får göra en sådan precisering — jag räknar också herr Svensson i Kungälv, inte fruktar en sociologisk undersökning, även om den skulle föra till ett delvis kanske annat resultat än man räknat med.

Nu är det uppenbart, att herr Svensson inte hyser någon fruktan för en sådan undersökning, vilket jag är glad över att kunna konstatera. I stället kan man säga, att han motiverar sin avvisande hållning till en dylik undersökning med att framhålla, att det är svårt att göra en sådan och att metodiken, sådan den beskrives i det första betänkandet från utredningen kyrka—stat, inte är helt tillförlitlig. Jag har redan i mitt första anförande antytt, att det kan förhålla sig så, men metodiken har utvecklats högst betydligt under de fyra år som gått sedan betänkandet kom. Dessutom rör det sig här inte om en undersökning av hela det stora området om religionen som samhällsfaktor utan om en mindre del. Det är lättare att angripa ett preciserat avsnitt än hela det stora fältet.

Herr NILSSON i Agnäs (h) kort genmäle:

Herr talman! När herr Svensson i Kungälv påstod att herr Nordstrandh skulle ha delat upp oss i kristna och hedningar, tror också jag att han missuppfattade herr Nordstrandh. Jag upplevde inte herr Nordstrandhs anförande på så sätt. För min del sade jag att jag var av den övertygelsen att alla här i kammaren på något sätt tror på Bibeln och dess värde som norm. Jag är övertygad om att innerst inne är de flesta av oss bestämda av Bibeln. Jag har heller inte den uppfattningen att Bibeln skall användas som en hammare. Det är inte i första hand hammaren vi behöver, ty om Bibelns lära om den kristna kärleken kommer fram, kommer också etiken fram. Då kan inte heller normerna få en nedslående verkan

och leda till tvång, utan de leder i stället till uppbyggelse.

Herr Svensson i Kungälv antydde att vi skulle beundra kommunismen. För att ingen skall missförstå mig vill jag betona att jag inte beundrar kommunismen som lära, ty jag vet att kommunisterna har avlivat så många av mina kristna bröder i världen enbart under de senaste 25 åren, att man måste rysa inför detta. Vad jag sade var att man om än motvilligt måste beundra den målmedvetenhet som de lägger i dagen när det gäller att få fram sin lära och vad de tror på för att få ungdomen att förstå samhällets betydelse.

Herr Svensson talade också om katekesen och dess avskaffande. Samtidigt, sade han, hade brottsligheten ökat i hela världen. Jag tror att vi får ändra uttrycket hela världen till ordet Västerlandet. I den kulturkrets, som liksom vi har kristendomen som grund, har väl skett ett avståndstagande från kristendomen även på andra håll. Därför har vi i viss mån följts åt, även om jag tror att Sverige härvidlag leder utvecklingen.

När herr Svensson sedan jämför demokratins framväxt under samma tid, måste jag ge honom rätt. Men det som är värdefullt i demokratin har trots allt sina rötter i det gamla samhället där kristendomen och katekesen fanns. Det jag värderar hos socialdemokratin är det som är av klart kristet ursprung och av kristen färg. Innerst inne är jag alltså överens med herr Svensson i Kungälv. Den oheliga allians som han har trott sig se mellan högern och kommunismen finns nog inte. Herr Svensson i Kungälv talade också om att kristendomen skall ha frihet att inifrån förändra och genomsyra samhället. Men då måste vi se till att kristen kunskap finns.

Slutligen nämnde herr Svensson i Kungälv att vi måste sätta in åtgärder där något kommit på sned. För min del menar jag att det är bättre om vi

Ungdomsvården

kan förebygga. Jag tror också att en utredning är möjlig redan nu.

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag blev litet förvånad när herr Svensson i Kungälv riktade vissa beskyllningar mot oss — han nämnde herr Nordstrandhs namn men talade även om andra som yttrat sig i debatten. Vi gör inga gränsdragningar mellan kristna och hedningar. Jag kan säga om mig själv — för att använda herr Dicksons bild — att jag är bara en spelare på plan, jag är ingen domare.

Den kristna undervisningen är tvåfaldig: dels erbjuder den människan något att tro på men tvingar aldrig någon att tro, dels erbjuder den människan regler för den mänskliga samlevnaden. I varje land måste vi ha en samlad livsåskådning med regler som i stort sett gäller oss alla. Vi framhåller att sådana regler ger positivt resultat.

En undersökning om vad kristen undervisning och kristen miljö betyder är väl, herr Svensson i Kungälv, inget dåligt underlag att stå på? En sådan undersökning kan vi begära. Den är inget övergrepp mot andra, vilket också framhölls av docent Berndt Gustafsson.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte lätt att bemöta så många på en gång, men jag skall göra ett försök.

Herr Nordstrandh talade om den sociologiska undersökning som kyrka—stat hade tagit upp i sitt betänkande. I mitt inlägg framhöll jag att det är möjligt att vi har anledning att diskutera den frågan framöver, men vad vi i dag har att ta ställning till är ingalunda en sådan sociologisk undersökning. Jag sade också att det är möjligt att en sådan undersökning skall göras av en sociologisk forskare som ett led i den fria forskningen helt utanför Kungl. Maj:ts kansli och riksdagens murar. Det är

alltså möjligt att vi framöver får ta ställning till den frågan, men man kan inte hänga upp en sådan undersökning på ett bifall till reservationen.

I diskussionen har den eventuella alliansen mellan kommunismen och högern i denna fråga spelat en viss roll. Hos kommunismen är det väl ingen större skillnad mellan att tvinga på det ena hållet och att tvinga på det andra hållet — det ingår i det mönster som kommunismen har. Man tvingar också på människorna en livsstil. Det är detta som vi bestämt måste tillbakavisa. Samhället har inte den rättigheten i ett pluralistiskt samhälle där religionsfriheten skall sitta i högsätet.

Herr Dickson sade att det var besvärligt att diskutera med mig. Det är möjligt, men detta är faktiskt en ganska besvärlig fråga. När man kommer bort från schablonerna och fram till vad saken i realiteten gäller blir man onekligen en aning betänksam.

Till slut bara en liten anmärkning: När Kristus en gång befann sig på jorden gick han emot de fasta normer som det judiska samhället då hade.

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Fast jag inte satt vid utskottets bord när detta ärende handlades vill jag säga några ord i denna debatt. Jag vill först erinra om att vi i onsdags behandlade en motion angående ungdomsvården, väckt av mittenpartierna, där vi i fem konkreta punkter föreslog åtgärder för att skapa bättre förhållanden, bättre miljö, bättre vårdformer osv. När vi i dag egentligen fortsätter samma debatt är det med utgångspunkt i en annan motion; vi har nu kommit in mera på miljöfrågornas betydelse och på moraliska bedömningar.

Motionärerna anför att kyrkan och hemmet inte längre ger samma impulser till etiskt ansvar och personligt liv som tidigare och drar därav slutsatsen att samhällets ansvar har ökat. Beskriv-

Ungdomsvården

ningen av hemmets och kyrkans minskade inflytande på unga människor tror jag är riktig, men vad innebär det egentligen att samhället nu spelar en större roll i detta avseende? Är det meningen att samhället skall tillhandahålla moraliska värderingar och söka vinna ungdomen för en viss livshållning? Skall vi här i riksdagen tala om vad ungdomen skall tycka och tänka och känna? Det är på den punkten som det verkligen bränns för närvarande i vår kulturdebatt, som föres på alla fronter, bl. a. i stor utsträckning i pressen.

Det finns inte längre en enhetlig livssyn hos vårt folk. Hur skall då samhället kunna ta ansvar för livsstil och moraliska värderingar? Hur skall vi kunna nå enhetlighet i detta avseende när livssynen skiftar så markant som fallet är?

Vi skattar friheten mycket högt och vill i vår demokratiska ordning slå vakt om varje människas rätt att fritt gestalta sitt liv. Vad hjälper det med aldrig så högt syftande åtgärder, om det inte finns grupper av människor som i sina egna liv konkretiserar och exemplifierar åtgärdernas syfte och är villiga att i personlig gemenskap vara till tjänst? Det är på den punkten jag liksom herr Svensson i Kungälv är mycket tveksam.

Valet av livsavgörande beteendemönster göres aldrig efter intellektuella överväganden eller teoretiska slutledningar utan efter emotionella gemenskapsupplevelser. Statliga och andra åtgärder måste bygga på en underliggande opinion; eljest finns det ingenting som bär upp de beslut som fattas och de åtgärder som vidtages. Trots undervisning och saklig kunskap kommer bruket av stimulantia att skruvas ned i allt lägre åldrar. Det är en obönhörlig lag att ju flera 20-åringar som använder alkohol, desto flera 19-åringar gör det, och ju flera 19-åringar, desto flera 18-åringar, 17-åringar, 16-åringar och 15-åringar osv. De kommer att följa gemenskapen trots hjärnans kunskap. Även om lärare

och andra har inpräntat nikotinets skadlighet aldrig så starkt och de har den teoretiska kunskapen, hjälper det inte när gemenskapen lockar.

Vad man måste svara med är alltså saklig upplysning men också med erbjudande av en ny gemenskap och nya emotionella bindningar. Härvidlag kommer den lagstiftande församlingens begränsning in. Jag tror inte man kan få fram dessa nya miljöer genom lagstiftning. Vi har alla vårt personliga ansvar och vårt personliga föredöme. Jag tänker då inte närmast på att vi skall vara föredömen i egenskap av riksdagsmän utan vi skall vara ett föredöme som människa bland människor. Någon har sagt att vi har den ungdom som den äldre generationen förtjänar. Det ligger mycket i ett sådant uttalande, det kan vi inte komma ifrån.

Jag har känt samma tveksamhet som herr Svensson i Kungälv inför reservationen, men jag vill till sist endast deklarerera att även om mitt anförande skulle tyda på att jag ville yrka avslag på reservationen, kommer jag inte att göra det. När jag lyssnade till docent Berndt Gustafssons föredragning i utskottet och fann att han ansåg det vara möjligt att utföra en sådan här utredning, tänkte jag för mig själv att det kanske ändå kan bli av ett visst värde om utredningen kommer till stånd. Vi kunde, om inte annat, få en mera avspänd debatt i dessa frågor som ofta är så brännande. Enbart detta skulle vara av värde, att vi finge möjlighet att bedöma frågorna med utgångspunkt från en mera saklig grund.

Därför, herr talman, vill jag helt kort deklarerera att jag kommer att rösta för reservationen.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten framhåller i sitt yttrande att betydande insatser har gjorts och göres för att urskilda aspekter studera ungdomsfrågorna, klarlägga orsakerna till missan-

Ungdomsvården

passning och få underlag för systematiska åtgärder både i förebyggande och rehabiliterande syfte. Utskottet hänvisar i sitt yttrande till de undersökningar, som utförts av 1962 års ungdomsutredning och 1961 års utredning om effektivare åtgärder för vård utom skolan av ungdomsvårdsskoleelever, samt till de klientelundersökningar som för närvarande pågår.

När jag lyssnade till de föregående talarna fick jag närmast det intrycket, att flera av dem ansåg att en stor del av den svenska ungdomen var kriminaliserad och på glid. Visst inger ökningen av ungdomsbrottsligheten oro, men jag vill, herr talman, klart understryka att huvudparten av den svenska ungdomen är skötsam och på alla sätt väl anpassar sig i det föränderliga samhälle som vi lever i.

Reservanterna har särskilt velat poängtera att ett betonde av de kristna värdena skulle ha en positiv inverkan på ungdomens anpassning. Det är möjligt att så är fallet, men det torde dock icke blott vara den kristna livsåskådningen utan även andra livsåskådningar som har ett positivt samband med ansvarskänsla och pliktmedvetenhet. Jag tror emellertid, att det är en omöjlig utredningsuppgift att mäta detta samband. I den mån det kan vara möjligt att få fram några relevanta resultat, torde detta lämpligen böra ske genom forskning vid våra universitet och högskolor och inte vara en uppgift för en offentlig utredning. Hur skall man t. ex. i en utredning kunna mäta livsåskådningarnas inverkan på vissa åldersgrupper, i detta fall ungdomsgruppen? Om man lyckas konstruera ett mätninginstrument, vilket jag alltså finner vara tveksamt, om man skulle få fram säkerställda resultat, hur skall man föra ut dessa resultat i praktiken, om man som reservanterna endast vill studera de kristna värdenas effekt? Skall vi då avskaffa religionsfriheten i detta land och tvinga på da-

gens ungdom en kristen livsåskådning? Herr talman! Man måste ställa frågan, då man i debatten tidigare har sagt, att vi måste återinföra kristendomen i vårt land.

Majoriteten av utskottets ledamöter har delat socialstyrelsens uppfattning, att resultaten av aktuella utredningar och undersökningar bör avvaktas, innan ytterligare utredningar igångsätts. Vid den kommande översynen av barnavårdslagstiftningen torde dessa frågor till viss del bli föremål för överväganden, och jag får därför, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde fröken *Bergegren*, herrar *Franzén* i Motala och *Fagerlund*, fröken *Anderson* i Lerum, herr *Carlstein*, fru *Hörnlund* och fru *Holmberg* (samtliga s).

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Trots att jag till kamarens glädje avser att endast hålla ett kort anförande, vill jag tillåta mig att citera ett ord av den nyligen avgångne indiske presidenten Radakrishnan. Vid ett besök här i Stockholm för några år sedan yttrade han bl. a.: »Vi har lärt oss att färdas i luften som fåglarna, vi har lärt oss att färdas under vattnet som fiskarna, nu återstår det för oss att lära oss att leva på jorden som människor.»

Jag tänker att debatten här i dag väsentligen gäller konsten att leva på jorden som människor, och det är en svår konst. Det är en svår fråga också, inte minst när den kopplas ihop med samhällsärendena. Det gäller ju individens förhållningssätt, och det finns ingenting så personligt på jorden som den enskildes gudsförhållande och den enskildes förhållningssätt i etiska sammanhang.

Vi lever, som här tidigare har påpekats, i ett pluralistiskt samhälle med största möjliga religionsfrihet. Å andra sidan kan, herr talman, samhället inte utan åtgärder tillåta de destruktiva

Ungdomsvården

krafternas spel. Demokrati betyder ju frihet och ansvar, icke enbart frihet. Vi är medvetna om att laglöshet betyder upplösning av det demokratiska samhällets grundvalar, och därför är det en samhällsangelägenhet, när man talar om normbildning eller laglöshet. Det finns gränsmärken, som vi inte kan riva upp, som inte kan ges till spillo. Därvidlag är det en samhällelig plikt att medverka till en kartläggning av ett läge, som förefaller flertalet av oss oroande, och möjligen söka sig fram till några åtgärder. Under årens lopp har många ansatser gjorts att angripa detta problem också med lagstiftningens hjälp. Frågans svårighetsgrad framgår väl av de ofta diffusa formuleringarna i motioner, utskottsutlåtanden och reservationer. Det är förresten ett gott bevis för allvaret i framstötarna att man går varsamt och ödmjukt fram. Vi dekreterar inte utan ber om hjälp för att utreda orsakssammanhangen för att därefter vidta de åtgärder som är realistiska och genomförbara på det samhälleliga planet.

En av de mest utförliga motionerna i detta ärende inlämnades under den allmänna motionstiden av herrar Gustafsson i Borås, Olle Westberg, Keijer och mig, nämligen motionen II: 835, och jag skulle rent av kunna våga mig på att rekommendera den till förnyad genomläsning. På inte mindre än elva trycksidor ger den en exempelsamling på de företeelser som i dag oroar oss. Den utmynnar i ett förslag som i långa stycken sammanfaller med dagens reservation, men den kräver närmast »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att en långt större uppmärksamhet än hittills varit fallet måste riktas på de destruktiva krafternas spel i vårt samhälle samt att kraftfulla åtgärder vidtas i syfte att åstadkomma positiva helhetslösningar på problemen med de tilltagande asociala beteendemönstren».

Allmänna beredningsutskottet be-

handlade motionen välvilligt även om det inte ansåg det särskilt lönande att skriva till Kungl. Maj:t. När saken behandlades här i kammaren den 21 april höll herr Gustafsson i Borås ett klarläggande anförande som jag för korthetens skull vill hänvisa till, ty det säger egentligen allt väsentligt om bakgrunden till framstötten, och eftersom yrkandena i den nu aktuella motionen, herr talman, är av utomordentlig vikt också för mig ber jag att få yrka bifall till den trepartireservation som fogats till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 26.

I detta anförande instämde herrar *Wiklund* i Stockholm och *Westberg* (båda fp).

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Den fråga som vi nu behandlar har nog av utskottsmajoriteten uppfattats som en begäran om en statlig utredning för att utröna om det finns ett påtagligt samband mellan den moral en människa för med sig ut i livet och den fostran hon fått — särskilt då en fostran enligt s. k. kristna normer.

Man kan naturligtvis föra ett sådant resonemang. Om man vill utreda frågan och inte utgå ifrån att det förhåller sig på ett visst sätt redan i förväg är det väl en uppgift för vetenskapen, som här skulle belysa ting av intresse för alla.

Nu har emellertid det hela lagts upp som om de som är kristna därför vill ha en bättre moral och få åtgärder till stånd, medan sådana som inte har kristen inställning just därför inte vill, att förhållandena skall bli bättre. Det verkar som om den här motionen skulle vara årets lufthål för deklARATIONER, som ger alibi för att ens eget parti har en rätt kristen uppfattning och är intresserat av moral. Förr hade vi ganska många sådana tillställningar, men det är visst inte så populärt längre. Därför är jag litet ironisk mot dem som brukar predika som värst. De tycks ha tystats

Ungdomsvården

litet grand av pressens negativism. Sådant förstår jag inte. Tror man så tror man och vill man slåss så slåss man oavsett vad tidningar tycker. Jag uppskattar mycket herr Rimås' anförande i vilket han framhöll, att det, såvitt han förstod, var fråga om en vetenskaplig uppgift vars lösande skulle kunna ge oss klarhet. Men han ställde sig samtidigt tveksam till, hur man skall använda det resultat, som kommer fram i en sådan uppsats. Det är inte så särskilt klart. Han menade att man inte kan *slå* in tro i människor. Man kan kanske vinna människor för sin tro, om man själv är ett levande bevis på att den tron ger en god moral och en bra människa.

Att herr Rimås sedan kom fram till att det vore värdefullt att få en sådan utredning kan jag också förstå. Motiveringen för hans ställningstagande var emellertid sådan, att den skulle kunna användas som motivering även för utskottets ställningstagande.

Jag tycker nog att det verkar som om flera av talarna i debatten använt dessa motioner för att få ett tillfälle att lufta aggressivitet och intolerans och ge uttryck för lusten att markera skillnaden mellan personer med olika inställning till religionen. Vi är inte förvånade över att vissa av dem, som brukar uppträda i sådana här sammanhang och som brukar vara som pösigast, har varit aktiva också i denna debatt. Till dessa räknar jag både herr Hedin och herr Werner, som utgår från som en självklar sak, att de som bekänner sig till en religion och gör det högröstat — dit hör ju båda två — är bättre människor. Bekänner man sig inte till en kristen tro, så visar man nonchalans även för moraliska värden. Den inställningen har inte kommit fram på samma sätt i övriga talares anföranden.

Herr Dickson var också, tyckte jag, ovanligt säker på att de som följde reservationen var ett bättre slags människor. Jag är litet förvånad över det.

Det kom också fram — jag tänker då på herr Nordstrandhs anförande — på ett ganska ofördragsamt sätt att samhället, något som också sägs i motionen, inte vill ha en bättre moral och att regeringen ser kristen påverkan som något ont. Den minskade respekten för de religiösa normerna skulle — det var väl närmast herr Hedin som sade det — vara det ondas orsak, medan ett problemfritt uppträdande i samhället följer av en kristen tro.

Allt detta är ju påståenden som man inte kan göra om man vill vara objektiv. Man kan säga: Jag tror så, jag är övertygad om det, och jag vill göra allt för att andra skall tro på samma sätt. Det har man respekt för. Det har man däremot inte för detta självklara utgående från att så är det, och det vet jag, ty jag är själv så utmärkt.

Jag är inte så litet förvånad över reservationen. Vi tog oss i utskottet god tid med behandlingen av tredje punkten i motionen, och vi tillkallade den ende religionssociolog vi har, nämligen docenten Berndt Gustafsson, och bad honom redogöra för, om de undersökningar som gjorts tyder på ett påvisbart samband mellan en kristen livsåskådning och en bättre moral. Han klargjorde ganska ordentligt, att det är svårt att formulera frågor som kan upplysa om annat än yttre kyrkliga vanor och talesätt. Att riktigt pejla om en kristen uppfattning verkligen satt sina spår i människornas handlande och tänkande är inte lätt. Det blir därför, menade herr Gustafsson, även om vi har bättre undersökningsmetoder nu, svårt att i en undersökning få riktiga resultat.

På särskild fråga i utskottet om det gjorts någon undersökning svarade docent Gustafsson, att det finns en amerikansk undersökning som visat vad vi säger i utlåtandet, nämligen att »ett genomtänkt ställningstagande i livsåskådningsfrågor — med kristen eller annan betoning — synes ha ett positivt

Ungdomsvården

samband med ansvars- och pliktmedvetande».

Men det räckte inte för reservanterna att hålla sig till vad som är bevisat. De tummade hellre på sanningen och formulerade sin version sålunda, att utskottet finner »anledning framhålla att ett genomtänkt ställningstagande i livsåskådningsfrågor, byggt på de normer som innefattas i den kristna etiken, torde ha ett positivt samband med ansvars- och pliktmedvetande».

Detta sade aldrig docent Gustafsson. Vi frågade honom direkt, och han svarade, att ett sådant bestämt samband mellan kristen etik och god moral inte var påvisbart. Men självfallet är det, som framförs i reservationen en del av sanningen; *även en kristen livsåskådning, uppfattad på ett allvarligt sätt, resulterar i bättre möjligheter att klara sig problemfritt i samhället.* Det är snudd på sanningsförfalskning, när man i reservationen påstår något, som vi trots direkt fråga inte fick belägg för. Utskottsmajoriteten håller sig till den uppgift vi erhållit. Vi är övertygade om att också den kristet övertygade människan är medräknad bland dem, som har ett skydd mot ett av samhället kritiserat leverne. Det är en dålig grund för ett krav på utredningar om sanningen att göra ett medvetet felaktigt påstående, som reservanterna gör.

Denna fråga har fått alldeles för stora proportioner, och avsikten med det är nog också att snedvrída proportionerna. Vi höll på att komma överens i utskottet. Det meddelades till och med att bara utlåtandet innehöll en formulering om att det är den kristna livsåskådningen som ger en bättre moral, så kunde man kanske bli enig. Vi ansåg att vi inte kunde skriva annat än vi hade fått veta, detta innebär ett förord för en kristen livsåskådning liksom det är ett förord för andra livsåskådningar, som människor tar på allvar.

Jag skulle inte som herr Dickson våga säga att de flesta människor inte har

några normer eller någon livsåskådning. Jag tror att de flesta gör så gott de kan; de har föredömen, de har begrepp om vad som är riktigt och vad som är oriktigt. Av olika skäl lyckas de inte leva upp till sin föreställning om vad som är riktigt. Somliga kan uttrycka sin livsåskådning och mår bra av att få göra det titt och tätt, andra kan det inte. Det är inte så mycket en skillnad mellan moralisk halt som en skillnad mellan förmåga att uttrycka sig om moral och normer.

Vi skall inte överdriva. Vi har ett samhälle som i stort sett är laglydigt. Att vi har litet högröstade förespråkare för ett dåligt sätt att leva — det har vi just nu — reagerar vi mot. Vi reagerar alla mot de destruktiva krafterna, som nämndes i en tidigare folkpartimotion, men vi är inte säkra på att vi skulle åstadkomma en bättre moral om vi med tvångsmedel och på annat sätt införde kristna normer som efter ett gammalt mönster fick diktera fostran i skolan, livet på olika anstalter och kanske livet i familjerna. Vi anser att detta helt strider mot vår inställning till demokratin och mot förtroendet till den enskilda människan. Huruvida vi skall ha en sociologisk undersökning eller ej markerar ingen skiljelinje mellan dem som vill ha en god samhällsmoral och dem som inte vill ha det. Säkerligen kan vetenskapsmän göra en sådan här undersökning — jag tror också att det är en intressant fråga — men det är mindre en fråga att bestämma om här i riksdagen än ett ämne att rekommendera till den sociologiska institutionen i Stockholm, Lund eller Göteborg.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Agnäs (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Kungälv sade att Kristus gick emot de fasta normer som präglade det samhälle som då fanns. Då vill jag påpeka att Jesus sa-

Ungdomsvården

de, att han inte har kommit för att upphäva utan för att fullborda. Han gav normerna tolkning och lyfte dem fram i ljuset och visade deras sanna innehåll; han protesterade inte mot dem.

Sedan påstod herr Hugosson att vi skulle ha antytt att en mycket stor del av ungdomen är kriminaliserad. Det har jag inte hört någon säga här. Och läser man motionen — som jag inte har någon del i — så står där raka motsatsen. Men man visar på tendensen till ökning och känner oro för den.

Ävenså sade herr Hugosson att det inte bara är den kristna livsåskådningen som är av värde; det finns andra. Ja, det må vara hänt, men får vi höra då vilken annan livsåskådning vi skall ha! En livsåskådning måste vi ha, men vilken eller vilka?

Det är forskningens uppgift att klarlägga dessa frågor, exempelvis i skolorna, det är inte en utredningsuppgift, sade herr Hugosson. Men forskaren docent Berndt Gustafsson svarade i alla fall ärligt och öppet ja på frågan om det var möjligt att utreda dessa ting. Det är mitt minne av hans besök i utskottet.

När sedan herr Hugosson frågade om vi kan föra ut resultatet av utredningen i samhället utan att avskaffa religionsfriheten, vill jag svara att jag menar att detta är möjligt. Herr Hugosson ironiserade litet över det uttryck jag använde: att återinföra kristendomen. Men jag sade också att vi måste ha kristendom eller något annat; vi måste bara bestämma oss. Och jag hävdar att kristen fostran och kunskap har varit mig och min generation till hjälp utan men för frihet och lycka och utan skada för demokratin. Därför tillåter jag mig hysa den uppfattningen att vi bör pröva kristendomen på allvar en gång till och att vi skall försöka hitta vägarna på vilket sätt detta skall göras. I annat fall fruktar jag att det totalitära system som t. ex. maoismen innebär i stället kommer att bana sig väg till oss och ersätta det som vi nu kallar ett pluralistiskt samhälle.

Så några ord till fru Eriksson i Stockholm. Jag blev ledsen över att höra den ironi som hon använde, när hon talade om »årets lufthål», som visar att våra partier är kristna, och när hon sade att vissa gaphalsar tystats genom pressens motstånd. Jag tycker inte det är värdigt att använda sådana argument i en riksdagsdebatt. Fru Eriksson gjorde också en del insinuationer om avsikten med motionen och reservationen. Även det berörde mig mycket illa. Jag tycker inte man skall kasta ett löjets skimmer över oliktänkande på det sättet.

Slutligen vill jag upprepa att det är min uppfattning att docent Gustafsson sade att det är möjligt att utreda denna fråga.

Herr HEDIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Liksom herr Nilsson i Agnäs beklagar jag de uttryckssätt som fru Eriksson i Stockholm använde, när hon talade om att vi luftade vår aggressivitet, att våra uttalanden präglades av intolerans och åtföljdes av ett pösigt uppträdande o. s. v. Jag är verkligen ledsen om fru Eriksson fick det intrycket av våra inlägg.

För min del framhöll jag att jag och många med mig tror att en av de väsentliga grundorsakerna till den utveckling som nu pågår i samhället och som vi väl alla är djupt oroade av just är den minskade respekten för etiska och religiösa värden. Samtidigt framhöll jag emellertid att många inte tror att det är grundorsaken, utan att den ligger på annat håll. Och därför menar jag att det är angeläget att vi får en objektiv undersökning av dessa frågor.

Man kan fråga sig vad staten kan göra om en sådan undersökning ger ett visst resultat. Fru Eriksson i Stockholm sade att man inte kan slå in tro, och andra har framhållit att man inte kan lagstifta i trosfrågor. Självfallet inte. Men om — vilket jag anser vara alldeles självklart — en undersökning visar att det finns ett klart positivt samband i detta fall, så är det givet att staten kan

Ungdomsvården

och bör vidta åtgärder för att en god kristen fostran förmedlas till vår ungdom och inte som nu närmast inta en negativ affityd.

Jag påvisade i mitt tidigare anförande att det har skett en avkristningsprocess i samhället, vilken mot den angivna bakgrunden är ytterligt beklaglig.

Herr WERNER (h) kort genmäle:

Herr talman! Fru Eriksson recense-
rade de olika anförandena här med sina
djärva ord om pösighet, ofördrags-
samhet, intolerans, snudd på förfalskning
o. s. v. Man frågar sig: Vem är fru Eriks-
son själv, som vet så mycket om oss
andra? Besserwisser måhända — ingen
pösig besserwisser, tycker jag, utan ba-
ra besserwisser. Nog har allt detta som
framförts dålig överensstämmelse med
sanningen.

Jag försökte lägga fram de båda upp-
fattningarna. En del menar att det krist-
na sammanhanget skapat fruktan för
straff o. s. v., medan andra menar att de
ger en läkande miljö. Därför måste vi
få slut på detta subjektiva tyckande med
en utredning. Det är vad jag ville fram-
hålla i mitt anförande.

Fru Eriksson överdriver verkligen
när hon försöker läsa in så mycket i
reservationen och säger att reservan-
terna vill tvinga på våra institutioner
kristna normer på gammaldags sätt. Vi
vill en utredning, fru Eriksson. Skulle
den utredningen ge vid handen att det
vore lämpligt att ge bättre chans åt des-
sa läkande miljöer, som vi t. ex. har på
Båstads stiftsgård, så vore det väl vär-
defullt. Vi vill att vi med alla medel
skall hjälpas åt med denna väsentliga
problematik.

Herr NORDSTRANDH (h) kort gen-
mäle:

Herr talman! Även jag borde ställa
upp i den långa raden av dem som
protesterar mot fru Erikssons besyn-
nerliga sammelsurium av vad vi har
sagt. Men jag finner det meningslöst att

polemiserar vidare. Jag vill bara för
dem, som var i kammaren först när fru
Eriksson pläderade och alltså inte hör-
de vad jag ville säga, upprepa kärn-
punkten i min motivering för bifall till
reservationen.

Jag sade, att det synes mig uppen-
bart, att det är både riktigt och möjligt
att göra någon form av undersökning
rörande förhållandet mellan unga män-
niskor, fostrade till ett kristet normsy-
stem, och deras uppträdande i samhäl-
let. Hur detta förhållande eller sam-
band är, kan man redan utan en under-
sökning ana sig till eller ha en tro om.
Men först en undersökning, vetenskap-
ligt gjord och vetenskapligt prövad med
bl. a. kontrollgrupper, kan ge ett fast
underlag för vetande. De sociologiska
undersökningsmetoderna kan numera
anses vara ganska väl utarbetade och
hyggligt tillförlitliga, även om de na-
turligtvis aldrig — det ligger i sakens
natur — kan bli helt exakta och in-
vändningsfria.

Så långt vad jag har sagt tidigare. Är
det, fru Eriksson, att pösa? Vad ligger
det för partiskhet, vad ligger det för
ställningstagande i det? Jag vill ha en
vetenskaplig undersökning — observe-
ra, fru Eriksson, en *vetenskaplig* under-
sökning. Det blir en omfattande sådan.
Fru Erikssons prat från talarstolen om
en »uppsats» eller dylikt är fullständigt
meningslöst.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort
genmäle:

Herr talman! Jag har inte talat om
några gaphalsar här i kammaren, herr
Nilsson i Agnäs — det var ett eget,
fritt uttryckssätt av herr Nilsson. Jag
sade i stället, att de riksdagsmän som
brukar tala i kristna frågor har varit
märkvärdigt tysta länge. Då undrar jag,
om det möjligen är därför att man i
pressen har varit så högljudd i en an-
nan anda. Jag sade inte ett ont ord om
herr Nilsson i Agnäs. Hans anförande
var präglad av kristen tro och en över-

Ungdomsvården

tygelse om att på vilket sätt man än kan få människor att omfatta denna tro blir de bättre och gör ett bättre samhälle. Det har jag full respekt för. Jag har också en tro. Om vi alla var socialister, så tror jag också att det skulle vara bättre. Jag förstår dem som tror, och jag angriper dem inte för deras tro.

Jag citerade egentligen bara era uttryck och menade att ni hade gått för långt. Och när jag talar om sanningsförfalskning syftar jag på det avsnitt i reservationen, där ni ger sken av att det finns belägg för att »ett genomtänkt ställningstagande i livsåskådningsfrågor, byggt på de normer som innefattas i den kristna etiken, torde ha ett positivt samband med ansvars- och pliktmedvetande».

Jag menar att det inte är sant att vi fått belägg för detta. Om ni hade skrivit »vi tror», »vi är övertygade om» o. s. v. skulle jag ha förstått er. Men ni byter ut det avsnitt, där vi har citerat Berndt Gustafssons uppgift om att de amerikanska undersökningarna synes ge vid handen att en *genomtänkt livsåskådning* är ett värn för människan i moralfrågor, och sätter i stället in ett stycke, vari det hävdas att det är *livsåskådningsfrågor, byggda på en kristen etik*, som har det avgörande inflytandet på människors moral. Detta, menar jag, är inte riktigt juste, och det var vad jag sade.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Både i de nu aktuella motionerna och i vissa närliggande motioner, som vi har behandlat tidigare, tycker jag mig kunna spåra tendenser till en nedvärdering av den svenska ungdomen. En sådan nedvärdering har också, såvitt jag uppfattat saken, legat som underton i en del av de inlägg som gjorts här. Man skjuter ju så starkt in sig på den ökade ungdomsbrottsligheten. — Jag sade i mitt tidigare inlägg, herr Nilsson i Agnäs, att visst inger ökningen av ungdomsbrottsligheten oro.

Men jag vill än en gång klart deklarerat att huvudparten av den svenska ungdomen är väl anpassad i samhället.

Herr Nilsson i Agnäs sade vidare att religionsfriheten vill vi på intet sätt angripa. Men om jag inte misuppfattade herr Nilsson i Agnäs, började han sitt anförande ungefär med orden: Behövs det verkligen en utredning — vi måste ju ändå återinföra kristendomen i vårt land? Det var då jag sade: Skall man påtvinga människorna kristendomen måste man väl åsidosätta religionsfriheten?

Någon talade om spelare och domare och ansåg att motionärerna och reservanterna uppträdde som spelare och inte som domare. Ja, det är möjligt att så är fallet. Men man vill genom en sådan här utredning få underlag för utfärdande av domarkort. Det är detta vi inom utskottsmajoriteten vänder oss mot — vi reagerar mot att man bara vill utreda kristna värderingars betydelse. Det finns även andra värderingar som är av betydelse för normsystemet i vårt samhälle.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl snart tid att sluta denna debatt, och jag vill för min del nu endast göra ett kort inlägg.

Jag har länge reagerat mot att man sammankopplar kristendomen och de fasta normerna på ett sätt som gör att vi måste fråga oss: Är kristendomen verkligen till för att samhället skall staka ut precis hur människan skall handla? Finns det inte en norm som går över allt detta, nämligen kärleksnormen? Och när jag säger att Kristus ställde många normer på huvudet, då han kom ned till jorden, så är detta fullständigt riktigt. Man hade en religion med kolossalt fasta normer, och Kristus gjorde rent hus med många av dessa och införde det som är väsentligt i kristendomen, nämligen friheten att handla så som man anser vara rätt. Är

Ungdomsvården

man då kristen läser man sin bibel och handlar därefter.

Slutligen, her talman, endast några få ord till min vän herr Nilsson i Agnäs. Han säger att man skall återinföra kristendomen. Är inte detta — såsom herr Hugosson också påpekat — detsamma som att bestämma att just kristendomen skall återinföras? Vi har ett religionsfrihetens samhälle, och man får hoppas att kristendomen skall erhålla ett starkare grepp över människorna och bli den livsåskådning, som går ur livsåskådningsstriden med seger. Men det skall den göra inifrån; riksdagen kan inte sitta och bestämma därom — det måste vi vara på det klara med. I annat fall skulle religionsfriheten trädas för nära, och herr Nilsson i Agnäs och jag är nog överens om att det helt enkelt inte får ske.

Herr NILSSON i Agnäs (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ifrågasatte, om vi skall återinföra kristendomen eller söka hitta någonting annat, som inverkar i rätt riktning på vårt samhälle och samhällsliv och gör människan lyckligare. Kan vi inte det, tror jag att vårt samhälle går under. Kristendomen skall inte återinföras med tvång och lagstiftning utan utredningen får finna ut antingen på vilket sätt detta skall ske eller om kristendomen möjligen kan ersättas med någonting annat. Att jag personligen tror att kristendomen är det enda, det är väl alla mina lyssnare på det klara med. Jag är också övertygad om att detta kan ske på ett sådant sätt att det inte skadar friheten, demokratin och människans rättighet att bestämma över sig själv. Hon bör i tidiga år få veta vad som i innersta mening är livsfrämjande och samhällsbyggande, så att hon sedan kan bilda sig en egen uppfattning. Det visar sig också att de flesta ungdomar har möjlighet att finna sig till rätta redan i dag, och vi

bör då ge även de övriga möjlighet därtill. Det är min uppfattning.

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vänder mig bara emot fru Erikssons i Stockholm påstående att vår reservation skulle vara ojust. Det är en egendomlig tolkning. Vi har framhållit, att det borde göras en utredning huruvida dessa kristna värden skulle ha en positiv inverkan, men vi har inte fastslagit detta. En undersökning skulle forska och syssla med detta, och sedan får vi se vad resultatet därav blir.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Nilsson i Agnäs vill jag säga att en del av målsättningen för kristendoms- och religionsundervisningen i skolorna är att hjälpa eleverna fram till ett ställningstagande i livsåskådningsfrågor. Det tycker jag är positivt och det bör vi slå vakt om i mycket stor utsträckning. Men vi skall hjälpa dem fram till ett *eget* ställningstagande i dessa frågor.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! För att för herr Johansson i Skärstad klargöra det riktiga förhållandet måste jag tydligen än en gång läsa in i protokollet vad som står i det som blev utskottsmajoritetens utlåtande. Där står: »I anledning av motionärerens förslag att det särskilt skulle beaktas, huruvida inte ett betonande av de kristna värdena skulle ha en positiv verkan, finner utskottet anledning framhålla att enligt de begränsade vetenskapliga undersökningar som gjorts ett genomtänkt ställningstagande i livsåskådningsfrågor — med kristen eller annan betoning — synes ha ett positivt samband med ansvars- och pliktmedvetande.»

Hur uttrycker sig då reservanterna?

Ungdomsvärden

De byter ut vissa ord, men de skriver också till en början: »I anledning av motionärernas förslag att det särskilt skulle beaktas, huruvida inte ett betonande av de kristna värdena skulle ha en positiv verkan» — precis som utskottet, alltså — »finner utskottet anledning framhålla att ett genomtänkt ställningstagande i livsåskådningsfrågor» — där lägger de sedan till — »byggt på de normer som innefattas i den kristna etiken torde ha ett positivt samband etc.»

Utskottet skriver i stället »ett genomtänkt ställningstagande i livsåskådningsfrågor — med kristen eller annan betoning». Vi tog alltså med alla former av livsåskådning. Medan reservanternas i stället litet finurligt begränsar sig till livsåskådning byggd »på de normer som innefattas i den kristna etiken».

Detta är att ge sken av att det finns en objektiv grund, för ett sådant påstående.

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vi har i reservationen skrivit »torde ha», och jag tycker att detta är en mjuk skrivning. Vad som begärdes i motionen var en undersökning om de kristna värdena och inte om andra livsåskådningar, och det är därför som vi har koncentrerat oss till just detta.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! De föreliggande motionerna rör ett spørsmål, som kanske mer än de flesta andra intresserar alla ansvarskännande medborgare i vårt land. Dagens debatt har väl också i viss mån givit belägg härför.

Jag vill gärna med anledning av vissa anföranden framhålla att majoriteten av vår ungdom är ambitiös och sund. I motionerna har angivits procenttalet 1—1,5 av en årskull pojkar i

åldern 15—21 år som skulle förete brottsliga tendenser. Jag har ingen anledning att misstro dessa siffror. De är inte höga men ändå för höga, eftersom det onda har stor benägenhet att smitta av sig. En ökning av brottsligheten och de neddragande tendenserna är klart skönjbar.

Vilka är nu orsakerna till detta? Ja, att de är många kan vi väl alla vara överens om. Spörsmålet har varit uppe i riksdagssammanhang åtskilliga gånger också vid denna session. Många utredningar har företagits, såsom socialstyrelsen anger i sitt remissyttrande, och de har berikat vårt vetande. Vi vet emellertid ännu inte tillräckligt om orsakerna till det nuvarande läget.

Motionärerna och reservanternas menar att ungdomen mer och mer frånhänts det kapital av religiöst-etiska värden, som tidigare generationer fick genom den kristna fostran, och att trycket från dåliga impulser har ökat. Jag har vid åtskilliga tillfällen understrukt detta. Jag anser också att våra massmedia bättre borde visa sitt ansvar när det gäller att ge de unga goda impulser i stället för dåliga. Hemmen har utan tveivel förlorat mycket av sitt tidigare inflytande. Föräldrar och målsmän borde allvarligt betänka detta, ty goda hem är något av ett samhälles grundvalar. Skolans karaktärsfostrande inverkan får inte heller förbises. Jag skall emellertid inte uppehålla mig vid den saken vid detta tillfälle.

De kyrkliga, frikyrkliga och ideella rörelsernas inflytande har också minskat i fråga om impulsgivande, menar motionärerna. Men man bör måhända inte vara alltför kategorisk härvidlag. Kanske är det i stället så, att de destruktiva krafterna och impulserna ökat och att kampen därför hårdnat. Kanske har vi också svårare att nå de grupper, där dåliga impulser är mest utbredda. Ansträngningarna därvidlag måste ökas, och alla ungdomsorganisationer behövs i detta arbete. Vi skall fortsätta med det

Ungdomsvården

stöd som vi ger ungdomsorganisationerna och ungdomsledarna och vi skall om möjligt öka detsamma. Mer än hälften av ungdomarna i åldern 12—25 år är enrollerade i ungdomsorganisationer av ett eller annat slag. Dessa ungdomar påträffar man mycket sällan på brottets bana.

I reservationen begärs en utredning för att finna nya vägar till förebyggande ungdomsvård. Detta är det första kravet, och det har, som herr Rimås påpekat, också tidigare varit uppe i riksdagsdebatten.

Det andra kravet i reservationen är att man vid denna utredning särskilt skall beakta, huruvida de kristna värdena har en positiv verkan. Att detta är fallet hyser jag för min del ingen tvekan om. Kristendomen är i sig själv livsförvandlande.

Men går detta att bevisa vid en utredning? Många menar att det inte är möjligt. Jag skulle än en gång vilja hänvisa till 1958 års utredning kyrka—stat, som i sitt betänkande SOU 1963: 26 om »religionens betydelse som samhällsfaktor» bland annat säger i fråga om docent Berndt Gustafssons redogörelse: »Att göra en kartläggning av religionens förekomst i enskilda människors liv i dagens svenska samhälle synes sålunda utredningen möjligt. Statistiska samband av intresse mellan religiösa och sociala attityder skulle härvid framträda. Frågan om orsakssammanhangen skulle väl kunna i någon utsträckning belysas genom symposierna men det torde icke finnas grund för att hysa alltför stora förväntningar om att kunna nå orsakssammanhangen.»

Man konstaterar alltså i detta betänkande att en sådan vetenskaplig undersökning skulle vara av värde, men den gjordes inte inom denna utredning. Därför menar jag att det vore värdefullt om en sådan undersökning, särskilt beträffande positiva kristna impulser påverkan på de unga, nu kom till stånd.

Även om jag, herr talman, skulle velat ha en fylligare utformning av reservationen vill jag ändå yrka bifall till dess förslag.

I detta anförande instämde herr *Källstad* (fp).

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag tror att det inte vore en dag för tidigt om vi på allvar tog upp frågan om vetenskaplig forskning av större format: hela frågan om brottslighetens orsaker, frågan om inflytandet från film, tryckalster, TV och sprit samt även frågan om kristendomens inflytande. Jag tror det skulle vara nyttigt om vi finge en sådan forskning.

Man kan alltid fråga varför en människa — och framför allt en ung människa — blir brottsling. Den gamla uppfattningen uttrycktes i satsen »Nöden är brottets moder», d. v. s. den hungrige stal mat och den frusne stal kläder. Forskningen har totalt slagit sönder den uppfattningen. Den bleka sanningen är att t. ex. ungdomsbrottsligheten alltid är högre under goda tider. Åren 1916—1918 rådde det en typisk högkonjunktur, likaså åren 1943—1945. Dessa år hade vi samtidigt en hög brottslighet. Kurvan har sedan stadigt stigit på ett sätt som bekräftar iakttagelsen. Under åren 1921—1923 och 1929—1933 rådde svår arbetslöshet. Under dessa år sjönk brottsligheten. Hur skall vi begripa detta? Vi har en typisk högkonjunktur nu och har haft den länge men vi har stigande brottslighet. 1960 förekom 260 000 lagbrott, 1963 var antalet uppe i 304 000, och jag skulle tro att brotten inte har minskat i antal under åren därefter.

Vad säger nu dessa siffror? Jo, de säger att man löser inte livets djupare frågor med höjd levnadsstandard, och naturligtvis inte heller genom sänkt standard, eller med nioårig skola, med femdagarsvecka, med fritid och mer pengar. Problemet har en djupdimension som sannerligen inte fångas med

Ungdomsvården

ett enkelt handgrepp. Men det råder väl inget tvivel om att frågor som hemmens kris, skilsmässofrekvensen, självmorden, den sexuella nedbusningen, alkoholproblemet och ungdomsbrottsligheten klappar mycket hårt på samhällets portar.

Måste vi inte, ärade kammarledamöter, fråga: Vad hjälper det egentligen med parkettgolv, varmt och kallt vatten, telefon, radio, kylskåp, frysbox, TV, sopnedkast, motorbåtar, sommarstugor, bilar och allt detta, om människorna rutschar nedåt mot djup som ingen mäter? Det är inte från kristet håll man har myntat uttrycket »träsk», utan det är pressen som har gjort det, och visst inte den kristna pressen.

Jag tänker även på den skammens störtflod som svämmar över vårt samhälle i form av moralupplösande tryckalster, eggande spritannonser och film som nivellerar människovärdet. I massmedia presenteras ofta sådant som går stiek i stäv mot vad skolan dock vill ge människor som färdkost i livet. Mycket av det som samhället bjuder det uppväxande släktet är av sådant slag att det nästan för tanken till att samma samhälle som bygger moderna korrektionsanstalter tycks ha satt sig i sinnet att sörja för att brottslighetstillväxten inte äventyras.

Detta är hårda ord, herr talman, men jag anser mig ha sakligt underlag för att yttra dem.

Vi har inte kommit så långt att vi har kunnat verkställa en vetenskaplig undersökning av de destruktiva krafternas spel. Tydligen vill man inte heller få till stånd en forskning som just från allmänintressets synpunkt visar kristendomens positiva eller negativa inverkan på människor. En växande asocialitet mitt i ett starkt expanderande välfärdssamhälle med ständigt ökande resurser kan rimligen inte tolereras.

Man säger ibland i debatten om ungdomsbrottsligheten: »Javäl, men är det

så mycket att väsnas för? Det är dock bara 1,5 procent av ungdomen som blir kriminell.» Jag fäste mig särskilt vid detta; det har gått igen i många anföranden här i debatten. Den stora massan av svensk ungdom är bra, fin, ambitiös ungdom; det visar bl. a. trängseln vid skolans portar. Det vore väl, herr talman, rena helvetet annars, men jag har ändå alltid reagerat mot denna procentmentalitet. Man har då hamnat i ett matematik- och statistiktänkande, och människan håller på att komma bort. Procenten av unga som råkar på avvägar är för hög. Det är för den unga människan själv oändligt tragiskt att bli kriminell, och det är det också för föräldrarna och för samhället som sådant.

För övrigt, herr talman, är procent-siffran 1,5 mycket problematisk. Den grundar sig på straffregistret, eller som det nu heter, kriminalregistret, men där tar man inte med åtfølgegifter och inte dem som dömts till ungdomsvårdsskola. Naturligtvis får man inte heller med i statistiken, de brott som aldrig beivras eller inte blir kända.

Det finns alltså en rad spörsmål som vi helt enkelt måste ge mycket hög prioritet. Dit hör ungdomsbrottsligheten, dit hör kristendomens ställning i skola och samhälle, dit hör ungdomsfylleriet, veneriska sjukdomar redan hos 13-, 14- och 15-åringar, narkotikaproblem och en hel del annat. Borde det inte vara en uppgift av högsta dignitet att söka fastslå den kristna etikens värde — eller motsatsen? Vi är inte rädda för en forskning här.

Herr talman! Vi kan sakkunnigt stapla argument i debatten och söka att intelligent servera dem i välformade satser, men vårt eget sätt att leva betyder till sist allra mest. På den punkten har herr Dickson rätt i sitt resoneman. Det borde i den objektiva sanningens intresse vara rimligt att undersöka relationerna mellan kristen etik och livsföring.

Ungdomsvården

Herr LINDBERG (cp):

Herr talman! Som motionär skall jag be att få ta kammarens tid in anspråk några minuter.

Först vill jag uttrycka min förvåning över herr Hugossons sätt att resonera när han två gånger efter varandra i sina anföranden kommer med direkt osakliga påståenden om sina meddebattörer i kammaren. Ingen har antytt att en stor del av våra ungdomar skulle vara missanpassad. Man har tvärtom sagt, att det är en ytterst liten del, vars beteende är brottsligt. Det betyder inte att allt är bra, men det kan hända att herr Hugosson har läst in sina egna funderingar i vad andra inte har sagt.

Till herr Svensson i Kungälv vill jag säga, att det inte gäller att återinföra kristendomen. Den finns här. Vad vi alla behöver är att låta den förnyas i oss själva och att på allvar praktisera den.

Jag är förvånad över fru Erikssons i Stockholm rädsla för utredning. Även om man inte själv har kommit till klarhet i vissa frågor, där andra har kommit till klarhet, behöver man inte vara rädd för en utredning. Snarare bör man med tillfredsställelse hälsa en objektiv utredning, så att alla — även de som inte tidigare närmare har tänkt på saken — får möjlighet att inta en sakligt motiverad ståndpunkt.

Så till vad jag egentligen ville säga. För att illustrera det vill jag anföra vad den vise i Österlandet svarade fursten som ville ha ett råd för att kunna rätta till folkets beteende. Den vises svar blev: »Fursten måste först ändra sitt eget sätt att leva innan han kan begära att folket skall göra det.» Detta tror jag har sin tillämpning även på ungdomsproblemen i vårt samhälle.

Att kristendomen skulle vara på avskrivning i vårt land, anser jag för min del vara ett felaktigt påstående. I varje fall är det bara en halv eller en fjärdedels sanning. Dess praktiska resultat ser vi påtagligt i ett framåtskridande samhälle, som i stor utsträckning har lyc-

kats med att bereda flertalet välfärd. Tyvärr måste man dock konstatera, att kristendomens företrädare stundom har varit bakåtsträvare när det gäller att genomföra detta. I välfärdssituationen har vi i viss mån glömt inspirationskällan, glömt livsströmmen i skeendet och börjat tillskriva oss själva förtjänsten av vad de bärande idéerna har fört med sig. Idéerna om solidaritet och rättvisa har burit oss, inspirerat till personliga uppoffringar, men nu är det fara värt att vi egoistiskt, ensidigt tänker var och en på sig själv. Viljan och förmågan att offra av vårt eget till förmån för andra har inte tilltagit i proportion till våra resursers tillväxt. Vi har tyvärr — och det gäller oss alla — i viss mån avicealiserats. Vi har mycket, ett överflöd att leva av, men många har ingenting annat att leva för än sin egen materiella förkovran. Det räcker möjligen för ett djur, men inte för en människa.

Idéerna har burit oss, men nu är det fråga om vi bär ut idéerna. Vi berömmar oss av humanitet och solidaritet, men begränsar vår manifestation av solidariteten till att gälla framför allt oss själva: individen, yrkesgruppen, samfundet och det egna landet. Vi ger inte våra ungdomar den inspiration till ett meningsfullt liv som vi borde ha kunnat överföra genom att själva i takt med våra materiella resursers tillväxt solidariserat oss med fattigdomen och lidandet i världen. Felet är att vi själva behåller för mycket och låter de andra i stort sett klara sig bäst de kan. En världsvid praktisering av medmänskotanken kunde ge många den mening i livet som man nu saknar. Var skall inspirationen till detta finnas, om inte i den idé som innebär att alla är våra bröder som på jorden bo och bygga? Där detta praktiseras finns det inga ungdomsproblem.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen med förslag om utredning.

Ungdomsvården

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Visserligen står det i motionen att det endast är en liten del av ungdomen som är kriminaliserad, men när jag ändå spårat ett angrepp på ungdomen, är det baserat på det faktum, att man begärt att endast ungdomens normsystem skall studeras från kristna utgångspunkter. Jag hävdar att de verkligt stora och grova brotten såväl här i landet som i världen för övrigt inte begås av 16—17-åringar, utan av betydligt äldre åldersgrupper. Om man i motionen hade spänt över hela åldersskalan, skulle jag inte ha gett uttryck för den nämnda uppfattningen.

Sedan vill jag, herr talman, när jag ändå har tillfälle till det, konstatera att herr Gustafssons i Borås argumentering var mycket underlig. Han påstår att brottsligheten sjönk under 1920-talet och 1930-talet, då det rådde svår arbetslöshet, medan man kan notera en ökning under goda konjunkturer. Det kan väl ändå inte vara herr Gustafssons i Borås önskan, att vi skall dämpa välståndsutvecklingen. Personligen föredrar jag den fulla sysselsättningens samhälle, även om vi får dras med vissa problem på brottslighetens område.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Mitt anförande skall verkligen bli kort.

Jag vill säga till herr Lindberg att det visserligen var ganska mycket i hans anförande som jag kan instämna i men att jag betvivlar, att det skulle vara någon motivering för den speciella utredning som begärs här.

Vad jag närmast ville framhålla var emellertid att det inte var jag som ville återinföra kristendomen i detta land, utan det var herr Nilsson i Agnäs. Låt oss i stället arbeta med religionsfriheten som bakgrund. Då har kristendomen säkert chans att klara sig.

Herr Nilsson i Agnäs och jag har re-

dan klarat upp saken sinsemellan, men jag ville ändå göra detta påpekande.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag aktade mig mycket noga för att dra några slutsatser av mitt resonemang om statistiken, men ingen skall kunna säga, att den statistik jag redovisade var felaktig. Den statistiska vetenskapen har visat att det inte alls är på det sättet att brottsligheten sjunker i goda tider, när man har gott om pengar och när alla har arbete, utan det tycks förhålla sig tvärt om. Jag ställde därför frågan: Hur skall man kunna begripa detta? Och jag tillade att det här rör sig om »djupdimensioner», som man inte fångar med ett enda handgrepp.

Varför skall någon då läsa in så felaktiga resonemang i vad jag sagt som herr Hugosson gjorde?

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Denna debatt har hållit på länge, och jag tycker att det är ett hälsotecken, att den har ägt rum. Vi behöver fundera över dessa saker.

Jag skall nu bara göra några korta slutreflexioner, och jag hoppas att de inte uppkallar en massa replikanter.

Jag vill då först ta upp Nancy Eriksons uttalande om att vädra intoleransen. Man skall inte vara intolerant mot människor, men man kan vara intolerant mot vad de gör. Handlar människor fel, bör man — med den kärlek som Evert Svensson underströk som nödvändig — söka få dem att begripa att de har fel.

Om jag får precisera principen, så bör den vara att man uppträder fullständigt intolerant mot det onda och kämpar, för allt vad man är värd, emot det och för det goda.

Nu säger relativisterna: Vad är ont och vad är gott? Det är nonsens, ty vi har allesammans svaret inom oss. Jag brukade ofta resonera med vår nu från

Ungdomsvården

riksdagen avvikne vän August Spångberg. Jag tror att alla tyckte att han var odräglig med sina långa anföranden, men jag tror inte det var någon här i kammaren som inte hyste respekt för hans fullständiga nonchalerande av hur människor tänkte när det gällde någonting som han ansåg vara rätt. Ibland talade vi båda litet om etiska ting, och jag frågade hur han kunde göra klart för sig vad som är rätt. Han svarade då: Det säger mig mitt samvete. Vad är då samvetet för någonting, frågade jag, varpå han svarade att det är en röst. I vilket organ sitter det, fortsatte jag? Det har jag aldrig tänkt på, sade han, men det finns där, och det är för resten två röster, och jag vet ögonblickligen vilken röst jag skall lyda och vilken jag skall akta mig för.

Det där finns nog hos alla människor även om våra samveten är otroligt tilltufsade. Ingen av oss reagerar egentligen för småsaker. Jag tror att det var Nancy Eriksson som sade att vi i stort sett lever i ett laglydigt samhälle, men jag undrar om det är så. Jag skulle vilja be de närvarande riksdagsledamöterna att tänka efter när de stal och smugglade sist — jag tar bara dessa två saker. Har vi rättat till det där, så långt det står i vår makt — betalat tillbaka det stulna och givit tullverket vad det skall ha?

Tänk noga efter — det är allvar och ingenting att skratta åt. Jag tycker mig också i leendena se ett visst igenkännande. Det är inte alls något helt laglydigt samhälle vi lever i, med de relativa normer som vi har. Jag vill ännu en gång understryka att vi måste skaffa oss absoluta normer. Men får också komma ihåg när man uppställer normer — och de flesta säger kanske att de behövs — att man också skall leva efter dem, ty annars är de ingenting värda. En norm som inte efterlevs är inte värd papperet som den är skriven på. Även om vi inte når upp till det absoluta skall vi sikta på det.

Jag skulle ännu en gång vilja understryka vad jag tidigare sagt, nämligen att ingen människa — framför allt inte offentliga personer — har något privatliv. Det går inte att säga att man sköter sitt arbete och att ingen har att göra med vad som sker hemma, på Mallorca eller Kanarieöarna. Vi får ha klart för oss att det inte förekommer något privatliv, ty vad man gör kommer alltid ut, och då är man inte längre det fina föredöme som då man sitter här i riksdagsbanken — om det nu alltid är ett så fint föredöme, men det är en annan sak.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Dickson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Axel Kristiansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Dickson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 81 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Utbildning av lärare för synskadade och hörselskadade m. m.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

§ 6

Meddelande ang. vissa plena under återstoden av vårsessionen

Herr TALMANNEN yttrade:

Utöver de i den preliminära planen upptagna sammanträdena anordnas ett bordläggningsplenium lördagen den 20 maj kl. 10.00. Vid detta sammanträde utgår motionstiden beträffande den i går första gången bordlagda propositionen nr 125 angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1967/68, m. m.

Antalet obesvarade interpellationer uppgår nu till 40. För att bereda ökad tid för interpellationsdebatter kommer det bordläggningsplenium, som utsatts till kl. 16.00 tisdagen den 16 maj, att ta sin början redan kl. 14.00 och bordläggningsplanen måndagen den 22 maj att börja kl. 13.00 i stället för kl. 16.00.

Vid framläggandet av ärendeplanen för tiden den 12 april—31 maj framhölls, att kammarens ledamöter borde räkna med att samtliga de i planen upptagna dagarna komme att tagas i anspråk, onsdagen den 31 maj dock endast om så erfordrades på grund av skiljaktiga beslut. De uppgifter utskottet nu lämnat angående tidpunkten för bordläggning av utlåtanden ger vid handen, att det torde bli nödvändigt att anordna arbetsplenium onsdagen den 31 maj även om kamrarna icke fattar skilda beslut i något ärende.

§ 7

Utbildning av lärare för synskadade och hörselskadade m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildning av lärare för synskadade och hörselskadade m. m.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Den proposition som behandlas i förevarande utlåtande bygger som många andra propositioner på ett kommittébetänkande. Departementschefen har på väsentliga punkter gått ifrån kommittébetänkandet. Inte heller det är något ovanligt; det händer med många kommittébetänkanden. Men det märkliga med denna proposition är att den på samtliga de punkter där den inte överensstämmer med kommittébetänkandet har gått längre och föreslår mer omfattande och följdaktligen också dyrare lösningar än vad kommittén gjort. Detta är ju något ganska ovanligt, inte minst vid årets riksdag, där man varit så återhållsam på alla punkter.

Det sades under utskottsbehandlingen att detta var en generös proposition. Det måste man nog hålla med om. Detta beror naturligtvis på att det här gäller de handikappade; vi har alla varit överens om att åtgärder för de handikappade skall vara undantagna från den allmänna besparingen. De handikappade skall ha förtur, inte minst i tider när vi eljest måste vara mycket återhållsamma.

Jag råkar tillhöra den kommitté som har lagt fram betänkandet om blind- och dövskollärarytbildningen. Man kan ju tycka att en kommittéledamot borde vara glad och tacksam över att departementschefen har ansett sig böra gå ännu längre än vi vågade föreslå, och det är jag naturligtvis. Men på samtliga de punkter där departementschefen har gått ifrån kommittébetänkandet har vi i kommittén haft mycket ingående diskussioner. Det finns, som jag ser det, allvarliga skäl för att vi har stannat för de lösningar som kommittén föreslagit. Vi har inte vågat vara så optimistiska som departementschefen är. Jag skulle

Utbildning av lärare för synskadade och hörselskadade m. m.

nu vilja säga några ord om just dessa punkter.

Departementschefen anser att vi har varit för snåla vid vår beräkning av antalet lärare. Han godtar den i första omgången, men förutskickar att utbildningen antagligen kommer att behöva ökas. Vidare har han när det gäller döv- och blindlärarna godtagit kommitténs förslag, men i fråga om hörselklasslärare har han förlängt utbildningstiden från två till tre terminer och beträffande ämneslärarna, alltså lärare för grundskolans högstadium och för gymnasiet, har han ökat utbildningen från en till två terminer, alltså en fördubbling.

När det gäller utbildningstidens längd har vi i kommittén sagt oss att framtidens lärare kommer att veta mycket mer om handikappundervisningen och om de handikappades psykologi än dagens lärare gör. Alla lärare vid specialskolan har ju vanlig lärarutbildning i botten. Det är ju meningen att vi i största möjliga utsträckning skall undervisa även de handikappade barnen i den allmänna skolan och att det bara är de svårast handikappade som måste ha specialutbildning i framtiden. Det betyder att varje lärare måste räkna med att inte alltför sällan under sin lärartid få syssla med ibland ganska svårt handikappade barn av olika kategorier, och det har man uppmärksammat när det gällt att lägga upp kurserna för den ordinarie lärarutbildningen.

De lärare som kommer till specialseminarierna bör därför redan ha en ganska god grund på området, vilket i och för sig bör möjliggöra en något kortare utbildning.

För att få tillträde till specialutbildningen skall man ha tre års lärarefarenhet. Det föreslår kommittén, och departementschefen har gått på samma linje. Det är nödvändigt med en icke obetydlig erfarenhet av både läraryrket och av fullsinnade barn, innan man

tar itu med de handikappade och deras svåra problem. En blivande speciallärare har hunnit bli ganska väl etablerad innan de tre åren har gått till ända. Det är också gott om platser för blivande lärare, och de söker sig dit där de vill stanna. De skaffar sig egna hem och gifter sig. Människor gifter sig mycket unga nuförtiden, en del redan under studietiden, andra omedelbart efter det att de fått sin första tjänst. Efter tre år är de därför ganska fastrotade. De har skaffat sig en vänkrets, engagerat sig i föreningsliv och påtagit sig olika uppgifter på orten. Då är det något av ett företag att bryta sig loss för att genomgå en ny, ganska lång utbildning.

Erfarenheten visar också att trots det intresse som otvivelaktigt finns för de handikappade och deras problem är det ibland ganska svårt att rekrytera lärarkandidater. Lättast går det i de områden där utbildningsanstalterna ligger, exempelvis här i Stockholm när det gäller döva och blinda. Lärare i stockholmstrakten kan få upp till två års tjänstledighet från sitt ordinarie arbete för att genomgå denna utbildning och de behöver inte flytta hemifrån eller avbryta sina andra förbindelser. Huvudparten av dem som söker till dessa utbildningsanstalter kommer också från stockholmsområdet. Men detta betyder också att de vill stanna inom samma område när de är färdiga med sin utbildning. Vi befinner oss alltså för närvarande i den situationen, att vi har överskott på döv- och hörsellärare framför allt i stockholmsområdet, medan vi har underskott ute i landet.

Det är bl. a. dessa förhållanden som har gjort att kommittén tvekat att föreslå en alltför mycket utvidgad speciallärarutbildning. Denna utbildning är mycket arbetsam och kräver framför allt ett intensivt personligt engagemang om den skall ge något resultat. Den som har slitit sig loss från sin vanliga omgivning, gått igenom denna utbild-

Utbildning av lärare för synskadade och hörselskadade m. m.

ning och verkligen satsat hårt på den, och sedan finner att han inte behövs, att det inte finns någon plats för honom i detta utbildningsväsende, blir med all rätt besviken. Vi har därför ansett att man skall vara försiktig med att utbilda för många lärare.

Vi har av samma skäl ansett att utbildningen skall göras så kort som möjligt. Det finns ytterligare ett skäl för detta, samma skäl som anfördes när vi för någon tid sedan diskuterade den stora lärarutbildningspropositionen. Man strävade där efter att göra grundutbildningen så kort som möjlig och i stället räkna med regelbunden vidareutbildning och fortbildning under hela lärartiden. Om detta gäller de vanliga lärarna, så gäller det i ännu högre grad blind- och dövlararna. På dessa områden är det inte bara den pedagogiska utvecklingen och samhällsutvecklingen som gör att det behövs ständig fortbildning. Framför allt den tekniska och medicinska utvecklingen medför att det oavbrutet kommer nya metoder, nya möjligheter att hjälpa dessa handikappade barn, ny förståelse för deras handikapp och deras möjligheter att bemästra det. Blind- och dövlararna måste alltså ha grundlig fortbildning så länge de är i tjänst. Det anser vi också vara ett skäl till att inte göra den grundläggande utbildningen längre än vad som är absolut nödvändigt.

Beträffande blind- och dövlarare, som är den lilla gruppen, följer propositionen helt kommitténs förslag. I fråga om en grupp som ännu inte är så stor men som vi hoppas skall växa mycket hastigt, nämligen hörsellärarna, går propositionen däremot längre. För närvarande finns utbyggd hörselklassorganisation bara på ett par ställen i landet, men enligt blind- och dövskoleutredningens förslag, som riksdagen antog häromåret, är det meningen att hörselklassorganisationer skall byggas ut regionalt, framför allt på gymnasieorter, så att så många som möjligt av de

hörselskadade barnen skall kunna bo hemma och gå i grundskolan, ehuru eventuellt i särskilda avdelningar. Det kommer alltså att behövas hörselklasslärare över hela landet.

Kommittén diskuterade en treterminsutbildning och tänkte då också på en annan kategori, som denna kommitté inte hade med att göra, nämligen talpedagogerna, ty dessa och hörselklasslärarna har i stor utsträckning samma utbildning och samma problem. Kommittén tänkte sig att en hörselklasslärare efter ettårig utbildning skulle kunna genomgå en termins utbildning till talpedagog och därmed få dubbel kompetens. På samma sätt skulle det vara för talpedagogerna. Detta skulle även medföra den fördelen, att hela utbildningen inte behövde tas i ett svep. Man kunde ta ett års tjänstledighet för att genomgå den ena utbildningen och sedan efter något år komplettera med ytterligare en termin.

Kommittén ansåg att detta förfarande skulle underlätta rekryteringen. Nu föreslås i propositionen utan vidare tre terminer i ett sammanhang för samtliga hörselklasslärare, och vi är mycket rädda för hur detta skall inverka på rekryteringen.

Ämneslärare på grundskolans högstadium och i gymnasiet med särskild utbildning för undervisning av syn- och hörselskadade barn kommer att finnas endast vid specialsolan i Örebro. Den skolan blir liten, och där kommer alltså att behövas bara några få lärare. I övrigt hoppas och tror man att alla syn- och hörselskadade, när de hunnit så långt, skall kunna hänvisas till vanliga klasser. De kan bo på sin hemort och gå i sin hemorts högstadium eller gymnasium, om detta har tillgång till förstärkningsanordningar. Det betyder att vi för dessa barn kommer att ha mycket få lärare på heltid men många lärare som tillfälligt har enstaka av dessa barn i sina klasser och som därför bör ha någon utbildning. Det är inte

Utbildning av lärare för synskadade och hörselskadade m. m.

stor skillnad mellan att muntligen undervisa en synskadad elev och att muntligen undervisa en seende, men däremot bör läraren ha kännedom om de synskadades, framför allt de helt blindas, och även de hörselskadades speciella psykologiska problem. Lärarna behöver alltså utbildning, men kursen behöver inte vara så lång. I propositionen har inte någonting alls medtagits om sådana kortare kurser för dessa lärare.

Jag tror att det blir nödvändigt att ganska snart se över denna organisation och att dels liksom när det gäller andra lärare ordna fortbildning och få den systematiskt upplagd, dels sörja för ett tillräckligt antal kurser för de lärare som inte på heltid sysslar med dessa barn. Framför allt tror jag dock det är nödvändigt att ägna särskild omsorg åt rekryteringen till denna lärarbana. Det är inte så enkelt som i andra fall, där man byggt en skola och sedan annonserar ut lärartjänsterna. Lärarna går igenom en lärarhögskola och sätter sig sedan att läsa annonser och söka tjänster. Så går det inte till här, utan bästa sättet att få lärare till dessa skolor — om vi betraktar hörselklasserna som är de vanligast förekommande — är utan tvivel att rektorer och inspektörer på de orter, som skall ha dessa hörselklasslinjer i sina skolor, i god tid så att säga handplockar lärare bland de lärare som redan finns på orten och som de känner. Det gäller att intressera lärarna för att gå igenom denna utbildning och underlätta för dem med tjänstledighet och sådant som kan bli nödvändigt. På så sätt kan skolledarna få lärarna tillbaka när organisationen är färdig. Detsamma gäller även i någon mån de gymnasier och andra skolor som skall ha ett större antal syn- och hörselskadade bland sina elever.

Att jag uppehållit mig så utförligt vid detta beror på att jag hyser en liten förhoppning att en och annan här i kammaren — många av kammarens ledamöter är ju direkt kommunalt enga-

gerade, har direkt anknytning till både skolstyrelser och länskolnämnder — lyssnat till vad jag sagt och kommer att hjälpa till att lösa detta svåra rekryteringsproblem. Så fort det gäller handikappvården är det de lokala anordningarna det främst kommer an på. Finns det inte människor ute på de orter där de handikappade vistas, människor som verkligen är intresserade av att hjälpa de handikappade, får de åtgärder som vi här i riksdagen beslutar ingen betydelse.

Vad jag i första hand velat vinna är alltså att vi får hjälp av alla goda krafter med rekryteringen. Något särskilt yrkande har jag inte, herr talman.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! På grund av ett s.k. olycksfall i arbetet blev en motion inte väckt med anledning av proposition nr 70. Jag skall därför inskränka mig till en kort kommentar till departementschefens förslag, som tillstyrkts i statsutskottets utlåtande nr 87. Min kommentar gäller utbildningen av observationsklasslärarna och är bl. a. föranledd av en nyligen framlagd trebetygsuppsats i ämnet vid Stockholms universitet samt påstötningar från observationsklasslärare.

På s. 38 i propositionen uttalar departementschefen: »För utbildningslinjerna 1 och 3 vid lärarhögskolans speciallärarlinje, som omfattar lärare för hjälp-, observations-, läs-, syn- och särskolklasser samt klasser för rörelsehindrade, resp. förskollärare för särskolans förskola m. m., har skolöverstyrelsen den 15 december 1966 till Kungl. Maj:t överlämnat förslag till nya studieplaner. I denna fråga vill jag här endast uttala, att samordning av de tre utbildningslinjernas timplaner bör komma till stånd i den utsträckning som är möjlig utan att linjernas egenart går förlorad.»

Anslag till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.

Jag tolkar detta uttalande så att departementschefen accepterar förslaget till kursplan för utbildning av observationsklasslärare. Dock synes uttalandet vara så allmänt och positivt syftande att det framdeles kan och bör ge skolöverstyrelsen viss frihet. Jag vill därför bifoga en förhoppning om att denna utbildning blir mera adekvat än vad förslaget till kursplan synes syfta till.

Med tanke på de elever det här är fråga om ställs det alldeles speciella krav på observationsklassläraren. Utbildningen måste ge tillräckliga kunskaper om det störda beteendet hos eleven, om orsakerna och om behandlingen samt den typ av gruppdynamik, som är den grund på vilken observationsklassläraren kan bygga sitt arbete. Det gäller här en mycket liten minoritet elever, men insatserna har förebyggande syfte, och även för denna lilla minoritet bör gälla grundskolans målsättning, som bl. a. syftar till att hjälpa varje individ till en allsidig utveckling, ge individuell fostran, ge social fostran och främja elevernas utveckling till harmoniska människor och dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottsutlåtandet, men jag hoppas att mitt korta inlägg möjligen kan resultera i viss överbearbetning av utbildningens utformning vad gäller lärare i observationsklasser.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Anslag till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1967/68 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler

vid universitet, högskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga något om den motion som har behandlats i statsutskottets utlåtande nr 88, i vilken begärs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om skyndsamma åtgärder för en tillbyggnad av Göteborgs universitetsbibliotek.

I universitetskanslersämbetets petita för budgetåret 1967/68 heter det att en väl utrustad och effektiv biblioteksorganisation är en av de viktigaste förutsättningarna för en modern akademisk läroanstalts arbete. För att en effektiv biblioteksorganisation skall kunna åstadkommas är det emellertid nödvändigt att tillräckliga biblioteksutrymmen finns tillgängliga. Vi kan väl alla vara överens om att förhållandena inte är bra när det gäller universitetsbiblioteket i Göteborg. Lokalitetserna där räcker inte till.

När denna fråga behandlades inom avdelningen fick vi uppgifter om att arbeten pågår för att lösa lokalproblemen vid universitetsbiblioteket. Utskottet skriver också att så är förhållandet enligt vad utskottet inhämtat. Med anledning härav anser sig utskottet kunna utgå från att de åtgärder, som kan komma i fråga för att avhjälpa bibliotekets lokalsvårigheter, vidtas med den skyndsamtet som situationen kräver.

Lokala iakttagare anser emellertid att utskottet på denna punkt har en alltför optimistisk uppfattning. De menar i stället att utvecklingen går mot en oundviklig katastrof vid Göteborgs universitetsbibliotek.

Vederbörande myndigheter, som är åberopade i utskottets utlåtande, har arbetat med universitetsbibliotekets lokalproblem under flera år. År 1963 upp-

Anslag till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.

togs denna fråga till en grundlig behandling och ett program med utredningsskisser för utvidgning av biblioteksbyggnaden framlades.

Sedan dess har emellertid — åtminstone enligt vad som är känt i Göteborgs universitet — inte något annat inträffat än att LUP-kommittén för Göteborg tillstyrkt ett förslag om att vissa bokmagasinsutrymmen om möjligt iordningställes under de för de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna planerade nya byggnaderna i närheten av universitetsbiblioteket. Denna fråga är för närvarande föremål för utredning genom byggnadsstyrelsens försorg. Jag tillåter mig givetvis uttala den förhoppningen att detta sker skyndsamt.

Den enda hittills aktuella förhyrningen skulle enligt uppgift enbart gälla ersättningsutrymmen för en magasinsvåning, som enligt avtal måste avträdas till Göteborgs stad den 1 oktober i år. Sålunda innebär denna förhyrning inte någon utrymmesvinst. Men det finns betydande nackdelar förenade med den, eftersom ersättningsutrymmet befinner sig på en distans av 8 km från universitetsbiblioteket.

Enligt uppgifter som jag har erhållit är ingen annan förhyrning planerad. Det är för resten inte så lätt att hyra lokaler för biblioteksändamål. Man måste ställa höga krav på dem. Det måste vara lagom temperatur och lagom luftfuktighet, bjälklagren måste ha viss bärkraft etc. Skulle till äventyrs nya lokaler kunna förhyras, medför detta givetvis ökade personalbehov. Jag bedömer det också så, att det innebär försämrade biblioteksservice såväl till studenterna som till lärare och forskare.

När det sedan gäller utarbetandet av det lokalprogram som rör i huvudsak nybyggnader för de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna har som framgår av utskottsutlåtandet detta ännu inte underställts Kungl. Maj:ts

prövning. Avsikten är emellertid att nybyggnaderna skall förläggas utanför universitetsbiblioteket. De planerade läsesalarna skall — bortsett från institutionsbiblioteket med sammanlagt 94 läsplatser — dessutom omfattar 100 forskarplatser och 575 kursläsningsplatser. Detta förslag skall nu granskas, och i den situation som råder är det synnerligen angeläget att granskningen göres skyndsamt.

Nu kan man visserligen vinka med detta förslag och säga att »så här har vi tänkt oss det». Men ingen vet om förslaget blir godkänt. Man får ta med i beräkningen att det också kan bli underkänt. Det måste vara förenat med betydande svårigheter och olägenheter att ha en så stor biblioteksenhet i lokaler utanför universitetsbibliotekets ram. Driftkostnaderna torde också öka betydligt vid ett sådant arrangemang. Man kan därför som sagt inte vara säker på att förslaget kommer att accepteras. Det vore säkerligen ur många synpunkter att föredra, om de nämnda läsutrymmena kunde förläggas till universitetsbibliotekets tillbyggnad, vilket föreslogs i 1963 års utredning.

I utskottsutlåtandet säges att »utskottet anser sig kunna utgå från att de åtgärder, som kan komma i fråga för att avhjälpa bibliotekets lokalsvårigheter, vidtas med den skyndsamhet som situationen kräver». Det finns anledning att kraftigt understryka att åtgärder måste vidtagas skyndsamt. Biblioteket är så väsentligt, att frågan om tillbyggnaden av bibliotekslokalen vid Göteborgs universitet inte kan skjutas på framtiden.

Jag har deltagit i behandlingen av detta ärende och har även motionerat i frågan. Jag har emellertid inte kunnat underlåta att här i kammaren ge uttryck för min åsikt att de upplysningar som har lämnats till utskottet har varit alltför optimistiska. Därför finns det anledning att understryka att åtgär-

Anslag till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.

der skyndsamt måste vidtagas för att förbättra möjligheterna för såväl studenter som forskare och lärare vid Göteborgs universitetsbibliotek.

Jag har i övrigt, herr talman, inte något yrkande.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Trots alla ansträngningar, som inte skall förnekas, är det många brister i den pågående universitetssupprustningen. Orsakerna är väl i första hand att söka i otillräckliga anslag, även om dessa i och för sig är stora. Därutöver kan man inte blunda för att planeringen inte alltid varit tillräckligt förutseende. Särskilt förbisedd måste man nog säga att biblioteksfrågan har blivit, såväl när det gäller lokaler som bokförråd. Göteborgsförhållandena är inte unika, även om de är särskilt iögonfallande. Herr Mattssons beskrivning är ju värtalig nog och brister inte i sanningsenlighet efter vad jag vet — staden är ju min hemort.

Även de universitetsfilialer, som startas till hösten, kommer att få dras med de vanliga missförhållandena, biblioteksmässigt sett. Statens anslag är knappa. När vi nu ändå behandlar göteborgsuniversitetet, kan det för att belysa biblioteksfrågan ha sitt intresse att också se, hur det blir för göteborgsuniversitetets filial i Karlstad. Där är ingalunda allt väl beställt. Statsmakterna — vi i riksdagen och regeringen — beslutar om en filial, men sedan tar vi inte det fullständiga ekonomiska ansvaret. Hur måste man då gå till väga i Karlstad? Jo, en landsomfattande bokinsamling blir den stora givna för att fylla bokhyllorna i universitetsfilialens bibliotek. Till värmlänningarna och värmlandsvännerna riktas en bön om att de skall gå igenom sina boksamlingar för att se, om de inte där till äventyrs kan hitta litet fack- och skönlitteratur, som ägaren själv inte har användning för men som kan, hoppas man, komma väl till pass

för filialstudenterna. Enligt vad jag hört startar man nu i maj. Ovanpå det statliga anslaget, ty ett sådant finns givetvis — även om det är otillräckligt — för inköp av facklitteratur och kurslitteratur, har staden och landstinget enligt vad man meddelat tillsammans beviljat 150 000 kronor, så att åtminstone de mest trängande behoven blir täckta. Därutöver hoppas man mycket på bokinsamlingen, som jag nyss nämnde, en idé som kläckts av arbetsgruppen för universitetsplaneringen i Karlstad i samråd med universitetsbibliotekarien vid Göteborgs universitet. Det är givetvis inte något fel i och för sig i ett sådant tillvägagångssätt. Det klandrar jag inte alls. Det är tvärtom bra. Men så måste man alltså handla i nådens år 1967 för att avhjälpa de värsta bristerna redan vid en organisations start.

Slutsatsen av detta och av situationen i Göteborg måste bli, att universitetens biblioteksfråga ytterligare prioriteras ett följande budgetår. Jag kan inte låta bli att vädja till ecklesiastikministern i detta angelägna ärende, och jag gör det, även om han just nu inte befinner sig här i kammaren. Jag hoppas, att han kan kasta något flyktigt öga på vad som har sagts här i dag av herr Mattsson och mig.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Jag har inte någon reservation till detta utskottsutlåtande. Herrar Mattsson och Nordstrandh har nyss uttalat viss oro speciellt beträffande utbyggnaden av Göteborgs universitetsbiblioteks lokaliteter.

I propositionen 104, som ligger bakom detta utlåtande, föreslås ett investeringsanslag på 95 miljoner kronor för budgetåret 1967/68 till byggnadsarbeten vid universitetet och vissa högskolor. Vad Göteborgs universitet och Chalmers tekniska högskola beträffar beräknas för den fortsatta utbyggnaden 55 miljoner kronor för nästa budgetår. Det

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

föreslås t. ex. att nybyggnader till botaniska och zoologiska institutionerna får påbörjas, vilka har kostnadsberäknats till sammanlagt 20 miljoner kronor.

Universitetsbiblioteket i Göteborg finner sig ganska uppenbart i en krisartad lokalsituation, som har försvärat dess verksamhet. Redan motionärerna har nämnt att ett intimt samarbete har etablerats med övriga statliga biblioteksenheter i Göteborg. Ett särskilt samarbetsorgan för universitets- och högskolebiblioteken i Göteborg har också upprättats. Detta organ skulle speciellt ägna sig åt en intresseuppdelning vid litteraturanskaffningen, varigenom onödiga dubbelköp skulle undvikas och den befintliga speciallitteraturen kunna placeras där den kunde bli mest använd. Vi får också veta att det mellan universitetsbiblioteket och folkbibliotekssystemet i Göteborg har utvecklats ett nära samarbete.

Som herr Mattsson nämnde har universitetsbibliotekets behov av ökade utrymmen tagits upp till grundlig behandling inom programkommittén för Göteborgs humanistiska fakultet. Lokalbehovet har senare, år 1965 och 1966, varit föremål för diskussion inom LUP-kommittén för Göteborgs del. Bakgrunden är det ökade studerandeantalet och den starka tillväxten av bokbeståndet.

Jag har kunnat ansluta mig till utskottets uppfattning på denna punkt därför att det har uttalat att man är medveten om de allvarliga missförhållanden i lokalhänseende som verkligen föreligger vid universitetsbiblioteket. Vi har också fått veta att vederbörande myndigheter på olika sätt håller på med att söka lösa dessa lokalproblem. Sålunda beräknas att behovet av bokmagasin för de närmaste åren skall kunna tillgodoses bland annat genom förhyring av lokaler.

LUP-kommittén har för Göteborg utarbetat ett lokalprogram som i huvudsak gäller nybyggnader för de huma-

nistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna. Detta program har ännu inte underställts Kungl. Maj:t för prövning. I programmet föreslås anordnande av läsesalar m. m. för forskare och studenter i byggnader i närheten av biblioteket. Slutligen säger utskottet — vilket vi anser vara det viktigaste i detta sammanhang — att utskottet anser sig kunna utgå från att de åtgärder, som kan komma i fråga för att avhjälpa bibliotekets lokalsvårigheter, vidtas med den skyndsämhet som situationen kräver.

Det finns alltså, herr talman, en hel del positiva utsagor i utskottsutlåtandet när det gäller universitetsbiblioteket, vilket gör att jag kunnat förena mig med utskottets majoritet. Samtidigt vill jag betona att det som sägs om skyndsämheten i fråga om åtgärder verkligen realiseraras.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 9

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition (bilaga 12, punkterna G 3—G 9) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1967/68 beräkna såsom förslagsanslag till Ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor: Avlöningar 783 000 kr. och till Ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor: Omkostnader 40 000 kr., till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar 4 701 000 kr. och till Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader 593 000 kr. samt till Statens institut för

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

konsumentfrågor: Avlöningar 2 362 000 kr., Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader 1 389 000 kr. och Statens institut för konsumentfrågor: Upplysningsmateriel 138 000 kr.

Därefter hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 75, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 17 mars 1967, föreslagit riksdagen att 1) bemyndiga Kungl. Maj:t att på personalförteckningarna för ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor, statens pris- och kartellnämnd samt statens institut för konsumentfrågor föra upp nya tjänster på löneplan C enligt vad i statsrådsprotokollet föreslagits; 2) godkänna de riktlinjer departementschefen föreslagit för omorganisation av statens institut för konsumentfrågor; 3) för budgetåret 1967/68 under tionde huvudtiteln anvisa i propositionen angivna anslag.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* (I: 212) och den andra inom andra kammaren av herr *Nihlfors* och fru *Fränkel* (II: 274);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* (I: 760) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i *Borås m. fl.* (II: 984), i vilka motioner hemställdes 1) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att Kungl. Maj:t måtte a) vid utarbetande av direktiv för den förordade konsumentupplysningsutredningen beakta vad i motionerna anförts och b) vid utformandet av riktlinjer för verksamheten vid statens institut för konsumentfrågor, statens pris- och kartellnämnd, ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor och statens konsumentråd beakta vad i motionerna anförts; samt 2) att riksdagen måtte för budgetåret 1967/68 a) till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar anslå

4 624 000 kr., och b) till Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader 1 149 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundberg* och fru *Huttell* (I: 761) och den andra inom andra kammaren av fru *Sundberg* och herr *Carlshamre* (II: 948), i vilka motioner bl. a. yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att den av departementschefen aviserade utredningen rörande konsumentforskning m. m. finge i uppdrag att även ta ställning till lokalbehov för statens institut för konsumentfrågor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Stefansson* (I: 786) och den andra inom andra kammaren av herr *From m. fl.* (II: 982), i vilka motioner bl. a. hemställdes att riksdagen vid sin behandling av propositionen 75 måtte uttala 4) att den aviserade utredningen om konsumentvaruforskningen och konsumentupplysningen bleve parlamentarisk, 5) att denna utredning bl. a. borde behandla frågor rörande inrättande av en gemensam upplysningscentral, inrättande av planerings- och samordningsgrupp inom konsumentinstitutet, konsumentinstitutets lokalproblem, samt åtgärder syftande till aktualitet i konsumentupplysningen och 6) att riksdagen måtte fatta principbeslut om inrättande av konsumentupplysningscentraler i Göteborg, Malmö och Umeå fr. o. m. budgetåret 1968/69;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundberg* (I: 788) och den andra inom andra kammaren av herrarna *Wennerfors* och *Nordgren* (II: 985);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Werner* (I: 789) och den andra inom andra kammaren av herr *Karlsson* i *Huddinge m. fl.* (II: 983), i vilka

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

motioner hemställts att riksdagen måtte godkänna de i Kungl. Maj:ts proposition nr 75 ställda konkreta förslagen, dock med följande tillägg: 1) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om förnyad utredning av frågan om skärpt lagstiftning mot olika former av prissamverkan, 2) att riksdagen uttalade sig för ett system med obligatorisk förhandsanmälan och motiveringar av prisförändringar från företagen, 3) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde snabbutredning av hur lägpriskanaler med direkt affärsförbindelse med tillverkare eller generalagent skulle kunna skapas inom bilbranschen, samt 4) att riksdagen måtte anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr. för understödande av lokala priskommittéer.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att på personalförteckningarna för ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor, statens pris- och kartellnämnd samt statens institut för konsumentfrågor föra upp nya tjänster på löneplan C enligt vad som föreslagits i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 17 mars 1967;

2) godkänna de riktlinjer departementschefen föreslagit för omorganisation av statens institut för konsumentfrågor;

3) för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa

a) till Ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor: Avlöningar ett förslagsanslag av 926 000 kr.

b) till Ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor: Omkostnader ett förslagsanslag av 48 000 kr.

c) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 788 000 kr.

d) till Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 422 000 kr.

e) till Statens institut för konsument-

frågor: Undersökningar och upplysningsmateriel m. m. ett reservationsanslag av 323 000 kr.;

B. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 760 och II: 984, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa

1) till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar ett förslagsanslag av 5 150 000 kr.

2) till Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 399 000 kr.;

C. att motionerna I: 212 och II: 274 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: 786 och II: 982, i vad de avsåge uttalande angående den kommunala bebyggelseplaneringen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att motionerna I: 789 och II: 983, i vad de avsåge lagstiftning mot prissamverkan samt förhållandena inom bilbranschen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F. att motionerna I: 786 och II: 982, i vad de avsåge uttalande om yttranderecht för företag vid prisundersökningar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. att motionerna I: 788 och II: 985 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

H. att motionerna I: 789 och II: 983, i vad de avsåge obligatorisk förhandsanmälan av prisförändringar, icke måtte av riksdagen bifallas;

I. att motionerna I: 786 och II: 982, i vad de avsåge hänsynstagande till vissa faktorer vid prisundersökningar m. m., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

J. att motionerna I: 789 och II: 983, i vad de avsåge anslag till lokala priskommittéer, icke måtte av riksdagen bifallas;

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

K. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 760 och II: 984, I: 761 och II: 948 samt I: 786 och II: 982, samtliga motioner i vad de avsåge den i statsrådsprotokollet förordade utredningen om konsumentupplysning m. m., i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört;

L. att motionerna I: 761 och II: 948, i vad de avsåge kompetenskrav för laboratoriechefer, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

M. att motionerna I: 761 och II: 948, i vad de avsåge ersättning för utförda undersökningar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Kaijser, Ottosson, Åkerlund, Tuesson* och *Björkman*, vilka ansett att utskottet under B. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 760 och II: 984, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa

1) till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar ett förslagsanslag av 4 624 000 kr.,

2) till Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 149 000 kr.;

2) av herr *Nelander*, utan angivet yrkande;

3) av herr *Blomkvist*, likaledes utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Den proposition, som ligger till grund för statsutskottets föreliggande utlåtande, behandlar ett ärende av stort intresse. Det är nu naturligtvis ett samhällsintresse att människorna har tillgång till så billiga och bra varor som över huvud taget är

möjligt — på den punkten är vi väl alla överens. En rätt ledd konsumentupplysning kan därför vara av stort värde, och här finns väl också ett gemensamt intresse för såväl konsumenter som distributörer och fabrikanter.

Det är emellertid ett oeftergivligt krav att en sådan konsumentupplysning redovisar alla de faktorer som är av betydelse för konsumenten. Konsumentupplysningen bör därför givetvis inte ensidigt redovisa prisskillnaderna, något som också departementschefen understryker i propositionen, och jag noterar detta principiella uttalande med tillfredsställelse.

Det är också tillfredsställande att departementschefen har uppmärksammat behovet av en samordning på hela det område som rör upplysningen om varor och varors beskaffenhet och priser och annat. Jag tror därför också att det är av stor betydelse att man i fortsättningen försöker undvika det dubbelarbete som onekligen sker på en del områden. Man bör så långt som det över huvud taget är möjligt utnyttja forskningen, såväl på det allmännas område som genom enskilda institutioner och det enskilda näringslivet, innan man bygger upp en alltför stor organisation. Departementschefen har säkerligen rätt i sitt antagande att en översyn behövs på detta område.

Kostnaderna för övervakningen av pris- och konkurrensförhållandena samt för konsumentupplysningen har ju med åren blivit ganska stora. Riksdagen anslår ganska stora belopp för dessa ändamål. Om man skulle räkna ihop vad näringsfrihetsombudsmannen, statens institut för konsumentfrågor och statens pris- och kartellnämnd kostar, så kommer man upp till drygt 12 miljoner kronor. Det är således en ganska imponerande summa som samhället här ställer till förfogande. Det är i sammanhanget av intresse att konstatera, att såväl den senaste utredningen på

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

detta område som handelsministern kommit fram till att den fria konkurrensen är det effektivaste medlet för att uppnå så goda resultat som möjligt, d.v.s. bästa möjliga varor till lägsta möjliga priser. Det är mot den bakgrunden som det förefaller ganska egendomligt att nu ytterligare bygga ut pris- och kartellnämndens organisation på det sätt som har föreslagits i denna proposition. Detta är så mycket egendomligare speciellt i dag, då vi för närvarande har en ovanligt hård priskonkurrens. Det råder ju en priskonkurrens så hård, att vi nära nog dagligen får uppleva att företag läggs ned på grund av att man inte orkar hänga med i konkurrensen.

Det är klart att det kan finnas andra motiv för propositionens förslag. Ett av motiven är enligt propositionen att när man nu bygger ut näringsfrihetsombudsmannens organisation, så skulle man också samtidigt vara nödsakad att bygga på organisationen för statens pris- och kartellnämnd. Men det är väl inte ett särskilt starkt skäl. Om det nu har visat sig att näringsfrihetsombudsmannen har för stor arbetsbörda och behöver ha en ersättare är det väl näppeligen ett motiv för att man samtidigt också skulle behöva nyanställa 14 personer i statens pris- och kartellnämnd.

Om man ålägger detta verk en hel del ytterligare uppgifter och ökar arbetsbördan med alla dess olika utredningar, med prisuppgifter och annat, är det klart att detta, om det drivs för långt, kan komma att få motsatt verkan emedan man då samtidigt åsamkar näringslivet en hel del kostnader.

Det har föreslagits att vi skall ha ett storföretagsregister och man har exempelvis föreslagit en registrering av inköpsföreningar och exklusivavtal. Jag tror att dessa undersökningar kommer att få rätt liten betydelse då det gäller att hålla priserna nere. Departementschefen tror väl inte heller på detta all-

denstund han i sin proposition framhåller, att dessa uppgifter onekligen kan komma att bli ganska betungande.

Jag tror att det är av särskilt stor betydelse att man försöker hålla allt detta utredningsarbete inom den ram som är nödvändig för att uppnå vad som åsyftas. Jag menar därför att vi bör vara litet försiktiga att ytterligare bygga ut denna organisation.

Anslaget till allmän upplysningsverksamhet föreslås nu till 550 000 kronor efter att tidigare ha uppgått till 50 000 kronor. Medlen skall användas för en speciell kampanj som huvudsakligen skall syfta till att sprida kännedom om att cirkapris i fortsättningen skall ersätta riktpolis. Nu har emellertid näringslivets organisationer förklarat sig villiga att på allt sätt försöka medverka till att sprida denna upplysning och man frågar sig då, om det verkligen skall vara nödvändigt att använda ytterligare en halv miljon kronor för detta ändamål. Det torde vid det här laget redan vara ganska känt hos allmänheten, dels genom massmedia och dels genom att detta ord redan har tillämpats i näringslivets annonseringar. Det är därför som vi inom högerpartiet har ansett att det kan vara befogat att spara något på denna punkt. Vi har sålunda föreslagit att anslaget skärs ned med 250 000 kronor. Dessutom har vi motsatt oss att de 14 nya tjänsterna skulle komma till i statens pris- och kartellnämnd. Detta skulle innebära en totalbesparing på 776 000 kronor.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid statsutskottets utlåtande nr 90 fogade reservationen.

Fru FRÆNKEL (fp):

Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord beträffande ett par folktopp-motioner med anledning av föreliggande proposition, nr 75. År efter år har ju folktoppartiet väckt motioner med avsikt

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

att söka utöka och förbättra konsumentforskningen och konsumentupplysningen i vårt land. Med mycket stort intresse har jag också tagit del av Kooperativa förbundets yttrande och skrivelser i år angående en effektivare konsumentforskning.

Den svenska varumarknaden blir för varje dag allt rikhaltigare och alltmer differentierad. Till följd av den snabba tekniska utvecklingen kan man också säga att den blir alltmer variabel. Varupriserna är ständigt stigande och man måste, för att få verklig valuta för sina pengar, försäkra sig om att såväl produktion som konsumtion inriktas på god kvalitet.

Här finns ett gemensamt intresse för producenter och konsumenter, då det givetvis måste ligga i producenternas eget intresse att producera en god vara. Ingen är betjänt av att dåliga varor går ut till konsumenterna.

Vi hörde av föregående talare, att vi övergått från riktpolis till cirkapris. Jag har fått den uppfattningen att större delen av den reserverade halva miljonen skulle gå till en annonskampanj och en konsumentupplysning när det gäller dessa cirkapriser. Enligt min egen uppfattning är detta väl mycket tilltaget. Jag menar att dessa pengar skulle komma till bättre nytta om man kunde använda dem för att ge en kvalitetsupplysning, som väl ändå är det viktigaste. Konsumenterna behöver i dagens sambälle lotsas igenom hela reklamens snårskog och få tillförlitliga uppgifter om varans kvalitet och om de olika former av service som erbjuds.

I Stockholm finns det en konsumentupplysningscentral. Som göteborgare måste jag säga, att jag nog gärna sett en sådan central även i Göteborg och i andra större städer. Utskottet har nu överlämnat hela denna fråga om konsumentupplysningscentraler till den blivande konsumentupplysningsutredningen. Jag måste understryka, att det är

med tillfredsställelse vi hälsar den nya konsumentutredningen. Där har man lyckats få in alla mindre och förut mycket kostsamma utredningar. Jag hoppas bara att de mycket snart tar sig an dessa problem, så att vi i de övriga städerna också får dessa konsumentupplysningscentraler.

Man måste också beakta att resurserna att snabbt föra ut upplysningen till konsumenterna i alla fall är betydligt större i storstaden än i landsorten. Därför anser vi motionärer att det är av mycket stor betydelse att konsumentkommittéer inrättas ute i landet. Dessa kommittéer skulle kunna ha flera syften; de kunde sprida kunskap om konsumentupplysningsverksamheten, de kunde bedriva aktiva kampanjer, vara idégivare och ta vara på husmödrarnas praktiska erfarenheter och tillgodose det behov som föreligger att infånga konsumenternas kunskaper och önskemål och vidarebefordra dem till upplysningscentralerna.

I utskottets utlåtande påpekas, att statsrådsprotokollet *förordar* en försöksverksamhet med lokala kommittéer på ett mindre antal platser i landet och eventuellt tillsättande av ett centralt råd för att bistå dessa lokala kommittéer.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men på mig gör ordet *förordar* ett vagt intryck, och därför vädjar jag allvarligt till handelsministern att vidta åtgärder för att omedelbart få i gång denna försöksverksamhet och att den inte får alltför liten omfattning.

I detta anförande instämde herr *Nihlfors* (fp).

Herr KARLSSON i Huddinge (k):

Herr talman! Alla partier understryker i olika sammanhang sitt intresse för prisfrågorna och anser att man måste göra mer för att hejda prisutvecklingen. Stoppa den inflation vars skadeverkningar är så uppenbara på skilda om-

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

råden. Detta »allomfattande» intresse borde vara en god utgångspunkt för åtgärder mot prisstegringar. Som alla vet är det likväl så att enigheten upphör så fort det gäller att bestämma vad som bör göras för att bemästra prisproblemen.

Handelsministern försöker i föreliggande förslag till åtgärder på det prispolitiska området dra upp en rågång mellan två principiellt skilda linjer då det gäller åtgärder från samhällets sida. De båda linjerna benämns reglerings- respektive konkurrenslinjen. Denna uppläggning av frågan synes mig vara rätt meningslös ur flera synpunkter. Sävitt det är mig bekant finns det ingen som nu föreslår en återgång till krigstidens system för priskontroll. Å andra sidan genomförs sedan lång tid tillbaka vissa åtgärder från samhällets sida i syfte att påverka och reglera prisutvecklingen. Det är alldeles uppenbart att samhället inte kan förlita sig på att den s. k. fria konkurrensen skall lösa prisproblemen. I så fall borde ju statens pris- och kartellnämnd och andra organ på området avvecklas i stället för att utbyggas. Frågan gäller alltså inte prisreglerande åtgärder eller ej utan vilka åtgärder som bör genomföras från samhällets sida. Den gamla klassiska liberala ekonomin med den fria konkurrensen som prisregulator tillhör det förgångna. Dagens ekonomi präglas av monopolismens inflytande i olika former. Därför måste samhälleliga korrektiv till. Kampen mot prisstegringarna måste vara en väsentlig del av arbetarrörelsens verksamhet och ett ofrånkomligt led i försvaret av realinkomsten. Det är också därför som allt starkare krav nu framföres på mera verkningfulla åtgärder från samhällets sida för att bekämpa de ständiga prisstegringarna. Inte minst inom arbetarrörelsen har under senare tid yrkats på mera effektiva prisdämpande åtgärder.

Statliga utredningar, senast riktpris-

utredningen, har arbetat med dessa frågor och ansett att vissa nya åtgärder är motiverade och bör genomföras. Sett mot den bakgrunden är föreliggande regeringsförslag skäligen magert. Det mesta av det som riktprisutredningen föreslagit har lämnats därhän, här och var med några välvilliga omdömen men utan att de föreslagna åtgärderna tillstyrkts. Vad som föreslås är egentligen bara en del nya tjänster i de organ som redan finns, medan däremot instansernas befogenheter och uppgifter förblir oförändrade.

Statens pris- och kartellnämnd har utan tvivel utfört ett berömvärt arbete i fråga om att kartlägga den monopolistiska prissättningens utbredning, och vi är på vår sida givetvis helt överens om att ytterligare resurser bör ställas till förfogande för denna registrerande verksamhet. Men huvudfrågan är ändå vilka konkreta åtgärder mot monopolistisk prissättning som måste till. En utvidgad registrerande verksamhet kan inte ersätta vidgade befogenheter för de statliga organen.

Handelsministern invänder här att de statliga organen kan ingripa förhandlingsvägen gentemot företag som tillämpar monopolistisk prissättning, därast denna medför skadlig verkan. Samtidigt upplyses emellertid om att åtminstone 40 procent av den totala privata konsumtionen påverkas av monopolistisk prissättning i en eller annan form. Det är alltså läget, trots att pris- och kartellnämnden hela tiden haft denna teoretiska möjlighet att ingripa. Det är alldeles uppenbart att tillståndet på området, som dagligen belyses med exempel på prisuppskörtning, nödvändiggör något annat och mera än vad som hittills gjorts.

Vi har i vår motion föreslagit en riksdagsskrivelse till regeringen med krav på förnyad utredning av frågan om skärpt lagstiftning mot olika former av s. k. prissamverkan. Den nuvarande

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

konkurrenslagstiftningen är enligt vårt sätt att se för begränsad för att kunna motsvara sitt syfte.

Riktprisutredningen har tagit upp kravet på skyldighet för företagen att i förväg anmäla och motivera prisförändringar. Utredningen föreslår också att företagen i ökad utsträckning skall åläggas sådan skyldighet. Handelsministern vill emellertid inte heller vara med på detta utredningens förslag.

Enligt vår mening borde en obligatorisk förhandsanmälan införas och läggas till grund för prisövervakande åtgärder av olika slag. Förbud i en eller annan form mot priskarteller och obligatorisk förhandsanmälan om prisförändringar är ett par åtgärder, som borde kunna medföra väsentligt ökade möjligheter för de samhälleliga organen att bekämpa oskäligen prissättning.

Det har förvånat oss mycket att handelsministern helt har förbigått vad riktprisutredningen har anfört beträffande förhållandena inom bilbranschen. Här om någonstans härskar ju s. k. bundna konkurrensförhållanden, vilket så uppenbart fördyrar varorna. Vi är till alla delar överens om att lågpriskanaler här borde upprättas i form av direkta affärsförbindelser med tillverkare eller generalagent.

Ökade befogenheter och resurser i samhällets prisövervakande organs händer kan givetvis bara utgöra en sida av kampen mot prisstegringarna. Av väsentlig vikt är att konsumenterna själva dras med i aktiv verksamhet. Jag är på denna punkt helt överens med föregående talare. Vi har för vår del länge propagerat för lokala priskommittéer, som med stöd av löntagarnas politiska och fackliga organisationer skulle på ort och ställe utveckla en målmedveten kamp mot prisstegringarna. Vi understödjer därför det förslag om skapandet av sådana kommittéer som i fjol framlades av Landsorganisationen och det socialdemokratiska partiets priskom-

mitté. Vi föreslår i vår motion också ett ordentligt anslag för att på allt sätt stödja tillkomsten av lokala priskommittéer.

Tillåt mig sedan, herr talman, till slut understryka vad som i och för sig kan anses självklart, nämligen att prisstegringarna sammanhänger inte bara med det nuvarande ekonomiska systemets struktur utan också med den ekonomiska politik som statsmakterna har fört och för, ett tema som vi snart får tillfälle att återkomma till och som jag för dagen inte skall gå in på. Även om betydande förändringar av den ekonomiska politiken är en väsentlig förutsättning för att rent prispolitiska åtgärder skall få önskad effekt, är utformningen av dessa åtgärder likväl av stor betydelse.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till motion nr 983 i denna kammare.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det råder inom alla partier en samstämmig uppfattning om att man vill ha så bra varor som möjligt till så låga priser som över huvud taget kan åstadkommas. På den punkten finns det ingen dissonans, men när det gäller att undersöka huruvida man har fått sin önskan tillgodosedd eller ej föreligger en viss skillnad i uppfattningarna.

Herr Magnusson i Borås ansåg att konkurrensförhållandet i nuläget var så pass hårt, att det fördenskull vore onödigt med den personalförstärkning som förordas i propositionen, och likaså att upplysningsverksamheten om cirkapriset bedrevs så pass intensivt att han även på den punkten kunde förordas en begränsning.

Som en pendang till honom kan nämnas herr Karlsson i Huddinge, som tyckte att det föreslogs litet väl magra åtgärder. Han förklarade att han icke ville återgå till krigsårens regleringsförhållanden, men såvitt jag kunde fatta honom rätt var han väl ändock inne på

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

tankegångar som skulle innebära att man tvingades bygga upp en mycket stor byråkrati, om man skulle tillgodose de önskemål han framförde.

Jag konstaterar alltså, herr talman, att i princip är vi alla ense, men rörande medlen för att förverkliga principen råder inte samma enighet.

Det förslag till personalförstärkning som Kungl. Maj:t framlagt får enligt utskottets mening, med hänsyn till de arbetsuppgifter som åvilar pris- och kartellnämnden, anses vara väl motiverade, och därför har vi även biträtt förslaget.

Herr Magnusson i Borås undrade vilket motiv som fanns för personalförstärkning. Ja, om jag läst propositionen rätt är motivet att man vill göra organisationen så effektiv som möjligt. Och det måste vara ett intresse som alla parter kan ansluta sig till, ty det är ju inte enbart konsumenterna som har intresse av att pris- och kartellnämnden är ett effektivt och på verklighetens grund arbetande organ, utan producenters och distributörers har naturligtvis samma intresse av att arbetet utförs effektivt och korrekt. Det är alltså för att tillgodose detta intresse som vissa personalförstärkningar föreslås genomförda.

Herr Karlsson i Huddinge talade för bifall till sin motion, i vilken föreslås att förhandsanmälan skulle göras om prisförändringar. Ett sådant system skulle väl ändå leda till onödig byråkrati. Låt mig ta exemplet att vi höjer omsättningsskatten med 1 procent. Då skulle enligt motionen varje affärsman i detta land skriva till pris- och kartellnämnden och tala om, att nu har omsättningsskatten höjts med 1 procent och därför måste priserna höjas. Är det inte riktigare att man genom allmän prisövervakning och genom stickprovsundersökningar följer utvecklingen på området och gör insatser på avsnitt där sådana eventuellt är av behovet påkallade?

Det har ju för all del varit en rätt livlig politisk verksamhet när det gällt prisrörelserna under senare år. Under den senaste valrörelsen fördes från vissa håll en ganska hård agitation om prisutvecklingen i vårt land, men de som drev denna agitation frågade aldrig varför vi har denna prisrörelse, och de kom heller aldrig med något »därför», utan de gick på detta vis litet mera gent förbi hela problematiken.

Det finns åtskilliga faktorer som påverkar prisrörelserna i vårt land, faktorer som vi inte kommer förbi, och åtgärder som vi av inbördes solidaritet anser oss böra medverka till. Därför är det litet väl enkelspårigt att säga att det är den ekonomiska politiken som utgör huvudanledningen till prishöjningarna, ty utan vissa av dessa prishöjningar skulle exempelvis vissa åtgärder på lönepolitikens område ha varit helt omöjliga att genomföra. Från vårt håll menar vi ju att solidariteten kräver att vi tar de justeringar som denna lönepolitik har medfört. Det finns alltså en serie av faktorer som man inte kan komma förbi när man skall bedöma hur priset har utvecklats. Därtill kommer givetvis den omständigheten att vi alla i detta land har en viss benägenhet att leva över våra tillgångar. Om bruttonationalprodukten ökar med 4 å 5 procent per år anges därmed det utrymme för nya verksamheter som vi har. Vill vi då medverka till nya verksamheter som faller utanför den ramen får vi igen det på prissidan, och det är företeelser av den arten som ofta förbises av dem, som hårdast kritiserar att man inte hållit tillräckligt hårt i prispolitiken.

Då i propositionen framlagda förslag har ansetts vara väl motiverade och då i motioner aktualiserade spörsmål dels kan anses besvarade och dels kommer att bli föremål för behandling i kommande utredningar har vi från utskotts-

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

majoritetens sida velat tillstyrka propositionen.

Jag hemställer med stöd av det anförda om bifall till utskottets förslag.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! I proposition nr 75 har departementschefen understrukit att målsättningen för pris- och konkurrenspolitiken är att åstadkomma en effektiv konkurrens och i detta sammanhang också erinrat om de medel som denna politik måste begagna, nämligen motverkande av sådana konkurrensbegränsningar som ur allmän synpunkt bedömes som skadliga, en fortlöpande prisövervakning och en till allmänheten riktad upplysningsverksamhet i prisfrågor som tar sikte på att öka priskänndomen och att skärpa prismedvetandet hos konsumenterna. I anslutning härtill avvisas tanken på en återgång till prisreglering, vare sig allmän eller partiell. Departementschefen har härvid närmast anknutit till vad riktpisutredningen har anfört i sitt betänkande.

Det kan måhända i detta sammanhang förtjäna erinras om att frågan om målsättningen för vår pris- och konkurrenspolitik under de senaste tio åren har prövats av inte mindre än tre utredningar, nämligen 1960 års prisövervakningskommitté, arbetsgruppen för prisövervakningsfrågor år 1965 och nu senast riktpisutredningen. De har alla kommit fram till samma resultat, och därmed får väl denna grundläggande fråga anses vara besvarad åtminstone för en tid framöver.

Detta betyder att man nu definitivt bör kunna från dagordningen avföra de förslag om en återgång till en mer eller mindre fullständig priskontroll av krigsarens och den närmaste efterkrigstidens modell, vilka tidigare allt som oftast framförts från kommunistiskt håll.

Jag noterar med intresse att herr Karlsson i Huddinge numera också tycks dela denna uppfattning. Detta framgick

av hans inlägg. I årets kommunistmotion om pris- och konkurrenspolitiken har man också — det skall erkännas — undvikit konkreta förslag av denna innebörd. Om detta är ett uttryck för en bestående tillnyktring i den kommunistiska inställningen till dessa frågor, bör det hälsas med tillfredsställelse.

Vi tycks alltså ha kommit långt på väg mot en allmän uppslutning kring målsättningen för pris- och konkurrenspolitiken. Men det räcker inte med en munnens bekännelse till denna politik — vi måste också vara beredda att verkligen satsa på den, d. v. s. se till att de medel som står till förfogande för genomförande av den blir effektiva. Härvid tänker jag inte bara på de ekonomiska resurserna i form av tillräckliga anslag för verksamhetens bedrivande vid de statliga organ, som har att sköta denna uppgift.

I detta hänseende har högern intagit en särställning och yrkat på minskning av de anslag som Kungl. Maj:t har begärt. Det är i och för sig ingenting nytt. Det har skett vid alla tillfällen när det varit fråga om att ge dessa organ behövliga förstärkningar. I år liksom vid tidigare tillfällen har högern varit ensam om denna ståndpunkt.

Mera behöver kanske inte sägas om detta. Att framstående högermän med särdeles goda kontakter inom näringslivet kan beteckna de 14 nya tjänsterna inom pris- och kartellnämnden som en stor personalförstärkning, är minst sagt en överraskning. Naturligtvis är det en mycket blygsam förstärkning. Om man tar i betraktande den betydande upptrappning som sker inom näringslivet på motsvarande områden, är det en våldsamt överdrift att göra ett sådant påstående.

Är vi överens om att målet för våra gemensamma strävanden är att sprida upplysning bland medborgarna, att få dem prismedvetna och kvalitetssinnade? Är det dithän vi alla strävar? Om

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

så är fallet, framstår för mig och många andra den samhällseliga insatsen som ganska knapp, ja faktiskt som otillräcklig.

Herr Magnusson i Borås framhöll att de samlade åtgärderna från samhällets sida kostar cirka 12 miljoner kronor per år. Jag erkänner också att detta belopp är betydande, men det hela beror på vilka jämförelser man gör. Det är frestande, herr Magnusson, att erinra om att reklamvolymen i dagens svenska samhälle torde uppgå till ett belopp av mellan 1,8 och två miljarder kronor per år och att ökningen på detta område är ungefär 10 procent om året. Mot den bakgrunden ter sig ändå samhällets insatser som rätt blygsamma.

Om anslagen är knappa, gäller det i stället att samordna och effektivisera de olika insatserna. Det bör enligt min mening ske genom utnyttjande av modern massmediateknik. Vissa små försök i den riktningen har gjorts, och jag tror att det skulle vara tacknämligt om vi fick tillfälle att fortsätta.

Jag tycker att högerns motstånd är efter år mot dessa anslag på sitt sätt är ett märkligt tidens tecken. Högermän med sina goda kontakter inom näringslivet borde förstå att den effektivitet, som man eftersträvar inom det privata näringslivet, också måste bli ett utmärkande drag för samhällets verksamhet på detta viktiga område.

Jag skulle i detta sammanhang vilja understryka att verksamhetsområdet för de organ som skall handlägga hit hörande frågor är utomordentligt omfattande och att arbetsuppgifterna i många fall är mycket komplicerade och krävande. Samtidigt tar sig det allmänna intresset för dessa frågor uttryck i vittgående krav på en effektiv bevakning av pris- och konkurrenssituationen. Att vi kräver effektivitet på detta område är väl gemensamt för alla partier. Det är i och för sig glädjande, att intresset för dessa frågor är

så stort. Det får uppfattas som ett uttryck för att insikten om pris- och konkurrensövervakningens och konsumentupplysningens roll i vår ekonomiska politik spritt sig till mycket vida kretsar, men det betyder naturligtvis också att resurserna för denna verksamhet måste anpassas därefter. Den förstärkning som departementschefen föreslagit är i själva verket klart mindre än den som bedömts såsom nödvändig för att de intentioner som kommit till uttryck i riktpisutredningens betänkande skall kunna förverkligas. Med hänsyn till det allmänna budgetläget och den avvägning mellan olika behov som i nuvarande situation måste göras får man acceptera Kungl. Maj:ts förslag. Men det är helt uppenbart att det i själva verket är ett minimiförslag, och det innebär att riktpisutredningens uttalande beträffande verksamhetens omfattning och inriktning inte kommer att kunna förverkligas på alla punkter.

I en del motioner har man tagit upp vissa spörsmål speciellt rörande pris- och kartellnämndens verksamhet. De har inte föranlett några förslag från utskottets sida, men de motiveringar som presterats i en del av dessa motioner är av den art att de kanske likväl förtjänar ytterligare belysning.

Jag har inte kunnat undgå att stanna ett ögonblick inför en motion, framförd av folkpartirepresentanter, motion nr I: 786, där det står: »Enligt vår uppfattning torde en viss samhällselig övervakning av konkurrensen och prisbildningen vara ofrånkomlig.» Ja, entusiasmen verkar minst sagt måttlig. Man kan nästan tolka detta som att vi hade gått för långt i vår prisövervakande verksamhet. Är detta verkligen folkpartiets mening? På ett annat ställe skriver man »att man vid undersökning av detta slag inte uteslutande undersöker prisfaktorn utan att man samtidigt väger in faktorerna service och kvalitet». »Renodlade prisundersökningar kan

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

vara vilseledande för konsumenterna», skriver man. Precis som om denna problematik inte skulle vara känd inom de samhällseliga organ som sysslar med detta!

Jag vill erinra om att pris- och kartellnämnden i sin upplysande verksamhet har framställt material av olika slag, bl. a. stillfilmer. Vi har gjort en stillfilm som heter »Handla och bär hem!». Av den stillfilmen har efter rekvisitioner framställts inte mindre än 250 kopior som sålts till organisationerna. Om man, lågt räknat, skulle utgå ifrån att dessa 250 kopior visats vardera på ett tiotal möten, så är vi uppe i 2 500 möten runt om i landet, där pris- och kartellnämnden presenterat sin verksamhet. Och hur gör man då i denna stillfilm som förvisso nått hundratusentals medborgare, opinionsbildare inom organisationerna? Jag citerar ordagrant ur speakertexten:

»Lönar det sig att se på femöringen? Undersökningen visar att det kan göra detta, men när ni översätter den till er egen vardag, tänk då också på en rad andra faktorer! Ni väger kvalitet och service mot priset.»

Och han fortsätter:

»Och ni räknar in andra kostnader, för bil och resor exempelvis, och tidsåtgången. En genomsnittshusmor använder 20 fulla åttatimmars arbetsdagar om året för att handla livsmedel. Hur hushållar ni med er tid? Kan en vettigare planering av inköpen ge er mera tid åt annat, eller är det tid ni har och örena ni vill jaga?»

Herr talman! Jag har citerat detta för att det är ett bevis för att när man säger att pris- och kartellnämnden utslutande har sysslat med priset så är det inte med sanningen överensstämmande. Nämnden har ständigt fört fram dessa synpunkter som man nu efterlyser i en rad motioner och i den allmänna prisdebatten.

I motion nr 985 i denna kammare,

undertecknad av herrar Wennerfors och Nordgren, säger man en annan sak som kan förtjäna att belysas helt kort. På tal om den omdiskuterade undersökningen i Gävle sägs det sålunda att en rad felaktigheter kunnat konstateras efter genomgång av undersökningen. Detta påstående är inte nytt, ty det har gått runt i en hel del tidningar som resultat av en intensiv och — jag vill gärna erkänna det — skicklig propaganda. Hur förhåller det sig med denna s. k. rad av felaktigheter? Jo, de från början påstådda — märk väl påstådda och inte konstaterade — felaktigheterna var onekligen inte så få. Men genomgången resulterade i att det mesta silades bort omedelbart. Kvar står alltså av allt att döma en enda felaktighet i Gävle-undersökningen — hur den nu kunnat uppkomma — i ett material som omfattade bortåt 2 000 olika prisnoteringar. Jag är den förste att beklaga detta fel, men samtidigt måste jag slå fast att det inte rubbar resultatet av undersökningen. Jag tror också att man kan säga att det är ett skäligen magert resultat av ett intensivt arbete som pågått i månader med syfte att finna fel i denna undersökning. Det utgör inte heller något rimligt underlag för den kampanj som har gått ut på att framtälla undersökningen i fråga som präglad av allmän vårdslöshet.

Pris- och kartellnämnden har gjort en rad prisundersökningar som bildat underlag för en enligt min och mångas mening nyttig konsumentupplysning i prisfrågor. Den senaste tidens uppskov med publiceringen av pris- och kartellnämndens marginalindex är inte en eftergift åt handeln, som man på en del håll har sagt. Pris- och kartellnämnden kräver i fråga om dessa indexberäkningar liksom i fråga om andra undersökningar att de skall vara riktiga. Indexberäkningarna var riktiga så länge de publicerades. Sedan började handeln lägga om sitt marginal-

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

system och det varuurlval som pris- och kartellnämnden arbetat med var inte längre i alla avseenden representativt. Hellre än att publicera missvisande beräkningar gjorde SPK ett uppskov med publiceringen och började lägga ned ett stort arbete på att få fram kompletterande material, som skulle göra det möjligt att skaffa en i dagens läge säkrare grund för beräkningarna. Detta har visat sig vara välbetänkt. Omläggningen av handelns marginalsysteem har nämligen fortsatt, och man tycks på många håll vara i färd med en grundlig omprövning av pris- och marginalsättningen, vilket förmodligen i och för sig bara är nyttigt.

Herr talman! Mycket mer skulle vara att tillägga, men jag skall sluta med detta. Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde fru *Lindskog* (s).

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindahl undrade varför vi i högerpartiet skulle bedriva sparsamhetspolitik på detta område. Jag förstår att herr Lindahl kan ha anledning ställa den frågan. Han är ju ordförande i statens pris- och kartellnämnd, och sett från den synpunkten är det naturligt att han vill ha en så stort utbyggd organisation som det över huvud taget är möjligt. Herr Lindahl säger att det var en överdrift att kalla detta för en stor utbyggnad. Det är dock en utbyggnad som innebär ökade lönekostnader för detta verk med över 20 procent. Man höjer samtidigt det särskilda upplysningsanslaget från 50 000 till 550 000 kronor. Det måste man väl säga är en stor utbyggnad.

Herr Lindahl gör i detta sammanhang jämförelser med det enskilda näringslivet. Det enskilda företag som bedreve en politik som innebure att lönekostnaderna under ett enda år rakade i höj-

den på det sätt som lönekostnaderna föreslås stiga inom pris- och kartellnämnden, skulle i fortsättningen säkerligen inte ha något att säga till om i det konkurrenssamhälle vari vi för närvarande lever.

Jag vill bara sluta med att säga att jag till alla delar kan instämma i vad herr Lindholm sade för en stund sedan, nämligen att vi bör akta oss för en alltför överdriven byråkratisering i detta sammanhang.

Herr LINDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag utgår från att herr Magnusson i Borås som egen företagare eftersträvar effektivitet inom den del av näringslivet där han är verksam. Då vill jag i all blygsamhet på de områden där jag verkar också åstadkomma effektivitet d. v. s. på den samhällliga sektorn. Det är möjligt att herr Magnusson och jag kan förenas i denna vår önskan att åstadkomma ökad effektivitet. Om det kan ske till priset av några nyanställningar inom pris- och kartellnämnden, tror jag att herr Magnusson och jag också skall kunna finna varandra på den punkten.

Pris- och kartellnämnden utför ett arbete, som kanske kunde vara bättre men som ändå uppskattas av många. Då är frågan: Skall vi arbeta i det tysta? Skall vi eftersträva att göra ett gott arbete men inte tala om det för konsumenterna?

Det kan ju inte vara herr Magnussons mening, som talesman för näringslivet, att man inte skall tala om åtgärder som vidtas för att gagna konsumenterna — detta är ju målsättningen för hela näringslivets informations- och reklamverksamhet. Jag tror att det kan vara befogat att pris- och kartellnämnden även för denna verksamhet får dessa anslag som i och för sig är av blygsam storlek. Om man går ut i näringslivet kan man se att 500 000 kronor för upplysningsverksamhet alls inte är så

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

mycket pengar, som det kan förefalla. Jag skulle tro att flertalet stora företag satsar åtskilligt mer på sin upplysningsverksamhet under ett år.

Pris- och kartellnämnden har med de knappa medel som stått till förfogande genomfört en uppmärksam upplysningskampanj under år 1966 som har lett till en otroligt intensiv pressdebatt. Denna aktivitet är en följd av att pris- och kartellnämnden bl. a. genomförde en annonskampanj. Herr Magnusson vet, att om man vill forma budskapet efter sin egen önskan, kan man inte lita på att pressen skall införa detta gratis. Samhället skall över huvud inte åka snålskjuts på pressen, utan betala för de tjänster som man begär av pressen.

Denna annonskampanj, som i och för sig var av blygsam omfattning, har ändå lett till att många människor fått sin uppmärksamhet riktad på den verksamhet som bedrivs inom pris- och kartellnämnden. Jag tror att många människor, kanske just genom dessa åtgärder, för första gången fick kännedom om vad samhället utträttar på detta betydelsefulla område.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har naturligtvis aldrig någonsin sagt, att statens pris- och kartellnämnd skall låta bli att tala om för svenska folket allt det utomordentligt värdefulla arbete som nämnden i olika sammanhang utför. Naturligtvis bör man göra det.

Men herr Lindahl försöker här alldeles att blanda bort vad det egentligen är som man skulle använda dessa 500 000 kronor till. Detta belopp skulle huvudsakligast användas för att tala om vad ordet »cirkapris» innebär och att upplysa att vi nu skall använda detta ord i stället för ordet »riktpolis». Jag har i mitt tidigare anförande sagt att jag tycker att det är onödigt att använda så mycket pengar för detta ända-

mål, när det finns möjlighet att sprida kännedom om detta på annat sätt. Herr Lindahl säger, att det måste kosta mycket pengar att tala om allt detta. Det behöver det inte alls göra, ty jag förmodar att de statliga organen har en utomordentligt stor möjlighet att uppnå en publicitet omkring det som de sysslar med genom de stora massmedia, som samhället helt och hållet behärskar. Vi har ju televisionen och vi har ju radion, och genom dessa massmedia finns det ju möjligheter att sprida kännedom som ingalunda behöver kosta några pengar.

Herr LINDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att vi kanske kan finna varandra även på denna punkt. Om det anvisas ett anslag, som kan användas för en upplysningsverksamhet av det slag som också herr Magnusson i Borås anser vara befogad, kan man ju nämna cirkapriset utan att därför behöva göra det till en huvudsak i den blivande upplysningsverksamheten. Det finns många andra ting som man i så fall kan kombinera med omnämmandet av cirkapriset.

Om jag minns rätt har departementschefen för övrigt varit tveksam på just denna punkt. Det finns därför möjlighet, att man, om pengarna ställs till förfogande, skall kunna ordna en upplysningsverksamhet som inte enbart siktar in sig på cirkapriset utan som ger värdefulla upplysningar på en rad områden — till glädje för herr Magnusson, för mig och för konsumenterna.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag vill först uttala min anslutning till utskottets förslag, men för att jag skulle få möjlighet att anföra några synpunkter på konkurrensproblemet i samband med kommunernas bebyggelse- och butiksplanering har jag till detta utlåtande fogat en blank reservation.

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

Frågan har bl. a. aktualiserats av riktprisutredningen. Den har pekat på de vådor för en obunden tävling mellan olika distributionsformer, som en alltför långtgående styrning av butiksstrukturen genom den kommunala bebyggelseplaneringen kan innebära. De problem som ur konkurrenssynpunkt uppstår i samband med planeringen och utformningen av exempelvis nya bostadsområden uppmärksammades redan av nyetableringssakkunniga. Vid den tidpunkten gällde det kanske främst fördelningen av butikslokaler mellan enskild och kooperativ handel. Såvitt man kan förstå hade de ganska svårt att finna en lämplig lösning, som samtidigt innebar en någorlunda riktig fördelning mellan företagare och olika företagsformer. De fann att den enda utvägen var att få till stånd ett samarbete, helst redan på planeringsstadiet.

I början av 1950-talet, närmare bestämt 1953, fick länsstyrelserna i uppdrag att följa utvecklingen av butiksbeståndet på de nybyggda områdena i tätorterna och fördelningen av nytilkomna butiker mellan olika handelsbranscher och företagsformer. Under de första fyra åren inlämnade vissa länsstyrelser en del redogörelser, men sedan slutet av 1950-talet har inte ett enda ärende redovisats.

På grund av denna utveckling föreslog handelsministern 1964 att länsstyrelserna borde befrias från denna redovisning. Näringsfrihetsombudsmannen ansåg emellertid att det från konkurrenssynpunkt var mycket angeläget att dessa frågor ägnades en allt större uppmärksamhet av statsmakterna, och enligt hans mening borde övervakningssystemet fortsätta. I december 1964 förlängde sålunda regeringen länsstyrelsernas övervakningsuppdrag och tillsatte en sakkunnig för att granska erfarenheterna av länsstyrelsernas verksamhet på detta område.

Vi vet i dag inte vad vi får ut av

detta arbete, men jag tror att det skulle vara mycket värdefullt, om resultatet av granskningen kunde redovisas så snart som möjligt — inte minst med tanke på den kommande avvägningen mellan frikonkurrensintresset och kommunernas krav på en tillfredsställande samhällsplanering, varvid ju bl. a. lokalisering av servicecentra samt trafik- och transportplanering är av mycket stor betydelse.

Under de senaste åren har det skett betydande förändringar när det gäller konsumtionsnivån och inköpsvanorna. Detta är självfallet en följd av den sociala och ekonomiska utvecklingen. Detaljhandeln har också sökt anpassa sig efter denna utveckling. Alla företag, enskilda som kooperativa, vill naturligtvis skapa en butiksstruktur, som svarar emot konsumenternas berättigade önskemål. Trots deras önskemål om att åstadkomma en så mångsidig detaljhandel som möjligt, kan de aldrig bortse ifrån de ekonomiska realiteterna. Det krävs i dag ingående undersökningar om butiksplanering i samband med uppförandet av nya bostadsområden och noggranna kalkyler rörande kundunderlag etc.

I detta syfte, herr talman, företas i dag utredningar av såväl enskild som kooperativ handel.

Många gånger sker detta i samarbete med de kommunala myndigheterna. Vid dessa tillfällen kanske planeringsmyndigheterna i många städer i samarbete med detaljhandeln vill genomföra en förnyelse av vissa tätortscentra. Som näringsfrihetsombudsmannen i sin skrivelse till regeringen påpekar, har här kommunalpolitikerna betydande möjligheter att styra butiksstrukturen för många år framåt.

Å andra sidan kan man också ha förståelse för kommunalmännens intresse att skydda stadskärnorna. Etablering av ett regionalt shoppingcentrum, som konkurrerar med den befintliga stads-

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

kärnan, kan innebära en förstöring inte bara av stadens ekonomiska förutsättningar, utan kanske även av dess sociala och kulturella liv och leda till en sakta förslumning av cityområdena. Detta är blott ett exempel på de många skäl som kan anföras för att kommunerna i viss mån vill motverka en okontrollerad och oplanerad expansion av detaljhandeln.

Under de gångna åren har de flesta detaljhandelsföretag, vilka söker att arbeta med ansvar även mot samhället, i samarbete med planeringsmyndigheterna sökt finna den bästa lösningen på detaljhandelsmiljön. I sin skrivelse till regeringen har näringsfrihetsombudsmannen uppmärksammat konflikter i samband med dessa planeringsfrågor. Han har där beskrivit en sådan konflikt mellan en byggnadsnämnd och en företagare i mitt hemlän.

Ett konfektionsföretag nedlades. Fabriksbyggnaden jämte inneliggande lager förvärvades av ett bolag, som avsåg att utförsälja lagret och sedan idka detaljhandel i byggnaden. Byggnadsnämnden ansåg emellertid, att utnyttjandet av fastigheten för handelsändamål krävde byggnadslov i enlighet med byggnadsstadgan och att även stadsplaneändring erfordrades, eftersom fastigheten låg inom ett industriområde. Trots att nämnden inte har beviljat byggnadslov, har företaget ändå genomfört ombyggnaden av fabriksbyggnaden till handelsändamål. Kommunen har alltså inte fått en chans att pröva denna förändring och vad den kan innebära dels för stadsdelens hela funktion, men dels och kanske inte minst för dess trafik- och parkeringsfrågor. Jag hyllar principen om fri konkurrens med fri valmöjlighet för konsumenten. Men jag kan å ahdra sidan inte bortse från att kommunerna bör ha ett inflytande när det gäller lokaliseringen av vissa aktiviteter, inte minst när det gäller butiker.

För en stor del av detaljhandeln,

som hitintills med samhällsansvar arbetat tillsammans med planeringsmyndigheterna, är det i dag mycket viktigt att man får klarhet i och besked om hur stor hänsyn detaljhandeln skall ta till planeringsmyndigheternas olika önskemål vid stadsplaneringen exempelvis när det gäller butiksstrukturen.

Jag vill därför, herr talman, uttala förhoppningen att undersökningen skall bedrivas med stor skyndsamhet, så att klara regler och bestämmelser kan utformas på detta område. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Fru SUNDBERG (h):

Herr talman! Herr Lindholm började med att säga, att vi alla är eniga i vår vilja att erbjuda konsumenterna allt bättre och allt billigare varor. De flesta talare som yttrat sig i denna fråga har berört vikten av att vi får *billiga* varor. Jag skulle vilja säga något om konsumenternas rättmätiga krav på *bättre* varor.

Det blir nämligen allt svårare att vara konsument. Utbudet av varor ökar allt snabbare, samtidigt som köpkraften och köplusten tilltar. Reklam och standardkrav skapar nya behov, som producenterna med allt större variation försöker tillgodose. Samtidigt blir investeringarna i så kallade varaktiga konsumtionsvaror allt större. Under förra året investerades åtskilliga hundratal miljoner kronor i bara hushållsmaskiner: disk- och tvättmaskiner, kyl- och frysskåp, dammsugare och symaskiner.

Här har talats om effektivitet och cirkapris och riktpolis. När tvättmaskinen går sönder är inte konsumentens eller husmoderns första tanke om det gäller riktpolis eller cirkapris, utan det är varför hennes maskin inte är effektiv, vad det är för fel på den. För att utföra forskning och undersökningar inom hela konsumentområdet har vi här i Sverige ett institut, statens institut för konsumentfrågor. Det torde inte vara

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

någon som ifrågasätter värdet av institutet i fråga. Alltför stora summor står på spel för den enskilde konsumenten för att denne inte skulle värdesätta ett objektivt utlåtande om köpvärdet och — det vill jag starkt understryka — funktionsdugligheten hos det tilltänkta inköpet.

Det är möjligt, som herr Lindahl sade att högern här står i en särställning, eftersom vi i en motion kraftigt betonat just denna form av effektivitet. Att departementschefen nu börjar inse värdet av institutet i fråga är ett glädjande tecken. Det framgår av hans förslag till omorganisation men också av förslaget till ny utredning. Det är trots allt ganska sällsynt, att nya utredningar tillsätts innan de redan arbetande fullföljt sina uppdrag. I detta fall vill jag emellertid uttrycka min uppskattning av att en samlad undersökning av hela konsumentforsknings- och upplysningsfältet kan komma till stånd. Som motionär vill jag också uttrycka min glädje över att vissa i motion 948 i denna kammare framförda önskemål kommer att beaktas.

Herr talman! Jag har inte begärt ordet bara för att uttrycka denna min tacksamhet utan också för att i någon mån försöka att för kammarens ledamöter klargöra den nuvarande disproportionen mellan konsumentinstitutets utomordentliga arbetsresultat och de i vissa fall direkt undermåliga förhållanden, under vilka institutet hittills arbetat. En historisk tillbakablick på forskningen kan visa, att de utmärkta resultaten inte varit beroende av medelsanvisning och lokaler. Men i dag torde det nog vara så, att dessa faktorer spelar en stor roll och att goda arbetsmöjligheter är nödvändiga för att nå goda resultat.

Jag tror inte jag drar någon förhasad slutsats om jag påstår, att de resultat som nåtts av konsumentinstitutet helt enkelt beror på kvinnors förmåga att

göra det bästa av en situation. I en barack vid Rålambsvägen, där korridorerna är fyllda av barnvagnar, elspisar och tvättmaskiner, griper man sig oförtutet an med nya försök. Av sådana meccano som våra pojkar använder för att bygga lyftkranar bygger man där t. ex. en apparat för att prova bladet på en stekspade. All kemisk provning måste skickas till IVA. Provningsmaskinerna har ofta konstruerats på institutet utan tillgång till tekniker.

Samtidigt svarar man på institutet för en omfattande upplysningsverksamhet, och telefonförfrågningarna uppgick 1965—1966 till i medeltal 130 per dag. Institutet anordnar också konferenser för pedagoger och svarar för en stor del av den materiel, som användes i hemkunskapsundervisningen. Man har också permanenta utställningar, och specialutställningar anordnas kontinuerligt. Likaså har man en pressombudsman som svarar för kontakten med massmedia.

Institutets tidskrift, Råd och rön, hade vid budgetårets utgång 65 000 prenumeranter, och nya broschyrer i form av köpråd utges ständigt. Inkomsterna av publikationerna uppgick till över 800 000 kronor. Men eftersom hela verksamheten vid institutet är uppbyggd på anslag, inlevererades dessa medel jämte övriga inkomster till statskassan. Dessa övriga inkomster utgjordes huvudsakligen av ersättning för mönsterförsäljning och utförda provningar och uppdrag som inlämnats till institutet.

I motion II: 948 har motionärerna som nämnts krävt, att institutet självt skall få förfoga över inkomsterna från utförda undersökningar, som gjorts på uppdrag av utomstående. Statsutskottet skriver därom: »Enligt vad utskottet inhämtat kan berörda spörsmål, som innefattar vissa problem av budgetteknisk natur, väntas bli föremål för uppmärksamhet i samband med budgetbehandlingen för kommande budgetår.»

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

Låt mig hoppas att denna uppmärksamhet resulterar i en myndighetsförklaring för konsumentinstitutet med därav följande möjligheter till självständigare arbete.

Den tekniska avdelningen får inte rum i institutets lokaler; den befinner sig som jag nämnde i IVA:s lokaler. När departementschefen i propositionen säger att det kemiska laboratoriet »av praktiska skäl» bör tillhöra den tekniska avdelningen, är detta en omskrivning för att lokalerna vid Rålambsvägen är för små för att man skall kunna förlägga det kemiska laboratoriet där det borde vara. De praktiska skälen är i detta fall inte arbetsmässiga utan lokalbundna.

Jag sade att konsumenterna har rätt att kräva effektiva varor — för att använda ett uttryck som här förut har använts. Forskningen inom konsumentvaruområdet har utförts praktiskt taget hundra procentigt av kvinnor. Den ekonomiska prissättningen av de varor som köpes utförs av män. Jag får hoppas att den nu tillsatta utredningen i det fallet inte kommer att göra någon könsdiskriminering utan lika betona konsumenternas krav på såväl goda varor som billiga varor.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag skall vid den här tidpunkten bara inskränka mig till att replikera herr Lindahl.

Han angrep en formulering i den motion som jag har väckt tillsammans med herr Nordgren; det gällde alltså påståendet om en rad oriktigheter som man funnit vid en genomgång av materialet från Gävleundersökningarna. Herr Lindahl säger, att när det mesta hade silats bort så kvarstod det ändock en enda felaktighet. Jag vet inte vad herr Lindahl menade med »det mesta». Men herr Lindahl medgav att det dock fanns en felaktighet, och jag anser det vara nog så allvarligt när det ändå är

fråga om en yrkesmänniskas existens. I fråga om de övriga påstådda felaktigheterna står uppgift mot uppgift.

Jag finner det tillräckligt anmärkningsvärt att det över huvud taget kan diskuteras huruvida det förekommit felaktigheter eller ej. En statlig myndighet bör ha starkaste tänkbara underlag för alla de uppgifter, som skall offentliggöras. Korrektheten i materialet skall inte kunna sättas i fråga. Det måste vara, tycker jag, ett oavvisligt krav.

En formulering på sidan 5 i utskottsutlåtandet har samband med detta. Utskottet avvisar där önskemålet om att undersökningsmaterialet skulle kunna remitteras till en butiksföreståndare eller den som har blivit föremål för undersökning. Jag finner nog att ett sådant önskemål skulle kunna uppfyllas. Det är i alla fall fråga om en yrkesmans rättssäkerhet. Det finns risker för ekonomiska men, och därför tycker jag att det finns anledning att låta undersökningsmaterialet gå på remiss till den som varit föremål för undersökning.

Det sägs att det är nödvändigt att redovisa materialet så snart som möjligt. Jag kan inte förstå denna brådska med presentationen av materialet över huvud taget. Jag tycker att det borde vara i pris- och kartellnämndens eget intresse att materialet är så riktigt som möjligt. Vi vet att nämnden har ett sådant intresse, och om materialet finge gå på remiss till den butik, som har undersökts, skulle man veta att allt har gjorts för att få bort alla felaktigheter, vilket jag anser vara angeläget.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wennerfors uttryckte här missnöje med utskottets skrivning på den punkt där han är motionär. Jag vill ändock erinra herr Wennerfors om att det system som han förordar skulle innebära att man först

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

samlar prisuppgifter hos handlaren och ger honom en kopia men sedan måste skicka tillbaka samma papper en gång till för att handlaren skall få konstatera att det är riktigt. Jag vill framhålla, att man genom systemet med kopia ju tar bort alla möjligheter till missförstånd, ty handlaren signerar ju kopian samtidigt som prisombudet får prisuppgifterna. Om båda parter har samma papper att hämta uppgifterna ur, förutsätter vi inom utskottet att korrekta uppgifter skall lämnas. Vi baserar det på att uppgiftslämnaren har lämnat korrekta uppgifter till prisombudet.

Herr LINDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för att herr Wennerfors tog upp prisundersökningarna och speciellt Gävleundersökningen. Det ger mig tillfälle att ytterligare utveckla några synpunkter på problemet.

Jag utgår självfallet från att motionärerna varit i god tro, när de skrivit sin motion. Det är bara så att jag har anledning att konstatera, att hela argumenteringen är hämtad från Svenska livsmedelshandlareförbundets tidning »Livs». Det är naturligtvis i och för sig korrekt att man citerar en viss tidning, men det är kanske inte hela sanningen som den tidningen här har presterat, även om viljan måhända har varit god.

Hur förhåller det sig med den här prisundersökningen och de många felaktigheter som herr Wennerfors har påtalat i sin motion? Prisundersökningen slogs ju upp under braskande rubriker. Det talades om många felaktigheter, att undersökningen underkänts etc. — allt under stor publicitet i många tidningar.

Hur förhåller det sig då med felaktigheterna? De från början påstådda men inte konstaterade felaktigheterna var inte så få, sade man, men en genom-

gång resulterade i att de flesta silades bort, som jag redan sagt till herr Wennerfors, och jag skall nu utveckla detta litet närmare.

När livsmedelshandlareförbundet tog upp detta i sin tidskrift kvarstod fyra fall som man påtalade. I ett av dessa är det, såvitt man kan se, helt klart att fel föreligger, och det skall erkännas. Men jag sade tidigare att det gäller 2 000 prisuppgifter men bara en enda felaktighet. Den må vara oss förlåten — tjänstemännen gör ett utomordentligt gott arbete och försöker göra allting korrekt. Vad detta fel beror på är inte lätt att säga. Det kan bero på en felnotering. Det kan bero på en förväxling av förpackningar, och det kan möjligen också bero på att själva prismärkningen varit felaktig. Detta förekommer ibland, herr Wennerfors, och det har också konstaterats.

Beträffande två av de påtalade fallen har man gjort gällande att butiksinnehavaren har anteckningar, som visar att ett annat pris än det noterade tillämpats. Hur dessa anteckningar ser ut har pris- och kartellnämnden ingen kännedom om, eftersom de trots upprepade förfrågningar icke tillhandahållits. Vad man vet är att prissättningen på köttvarorna i fråga varit olika i de butiker som tillhör företaget. Man har i kritiken fäst stort avseende vid att de vid nämndens undersökning noterade priserna överensstämde med riktpriiset i Gävle och hävdade att företaget icke följer riktprislistan. Påståendet stämmer inte med verkligheten. Vid kontrollundersökningar i efterhand har det visat sig att priset i någon eller några av ifrågavarande butiker stämt med riktpriiset. Något bevis för att fel föreligger på denna punkt har icke presterats.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindholm gjorde

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

gällande att den kopia det var fråga om skulle innebära att hela problemet är löst. Utskottet skriver emellertid: »En enklare anordning, som i huvudsak fyller samma syfte, är enligt utskottets uppfattning att en kopia av noteringarna omedelbart i samband med undersökningen överlämnas till butiksinnehavaren eller den som i hans ställe närvarit vid undersökningen.» Detta, d. v. s. »i huvudsak», har jag i mitt arbetsexemplar av utlåtandet strukit under med tjocka streck. Jag tycker i och för sig att denna idé med en kopia av noteringarna är bra, men åtgärden är inte tillräcklig, ty hela undersökningsmaterialet bör gå tillbaka på remiss, om systemet skall vara tillfredsställande för den undersökta butiken.

Jag skall inte med herr Lindahl ytterligare diskutera de påtalade felaktigheterna. Herr Lindahl sade själv att det ju inte var något fel att hämta uppgifter från livsmedelshandlareförbundet eller dess tidning. Man får emellertid lätt den uppfattningen att det skulle vara fel att hämta uppgifter därifrån.

Jag har läst även övriga handlingar i målet, och jag tycker att det inte är riktigt bra att det kan bli debatt i frågan. Det får inte råda något tvivel om att allt material som en statlig myndighet har att bygga på i sådana här fall är korrekt. Departementschefen har också i propositionen skrivit: »Självfallet bör insamlandet av underlag till en konkret och verksam prisupplysning ske med beaktande av kraven på saktighet och allsidighet.» Jag tror inte att det råder några delade meningar mellan herr Lindahl och mig på denna punkt, men jag har velat peka på departementschefens uttalande.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har mycket svårt att förstå herr Wennerfors' argumentering på denna punkt. Avsikten är ju att prisuppgifter skall insamlas och att

det på basis av dessa uppgifter skall göras vissa redovisningar utåt. För att förebygga sådana intermezson som de som förekom i Gävle har utskottet då förordat att en kopia av prisnoteringarna i samband med insamlingen överlämnas till butiksinnehavaren eller hans ställföreträdare. Från det pappret hämtas sedan alla prisuppgifter som publiceras. Kan det då vara nödvändigt att ännu en gång till affärsinnehavaren skicka ett papper med samma uppgift som han redan har fått? Skulle det däremot visa sig att de gemensamma siffrorna har använts på ett felaktigt sätt blir det en sak för sig som får behandlas i särskild ordning. Med den systematik som utskottet förordar bör det råda full trygghet för affärsinnehavaren att de prisuppgifter som har lämnats också korrekt återges.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att vi kommer så mycket längre genom att fortsätta replikskiftet mellan herr Lindholm och mig. Jag måste ändå fråga herr Lindholm om han menar att hela undersökningsmaterialet består enbart av en mängd listor till vilka det finns kopior som kan överlämnas till butiksföreståndaren. Så kan väl ändå inte vara fallet. Det är därför jag sätter ett frågetecken när det gäller den här idén.

Herr LINDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara några slutord till herr Wennerfors. Det är naturligtvis inget fel om högern skriver en motion som i huvudsak bygger på en skildring i Sveriges livsmedelshandlareförbunds tidning Livs. Jag konstaterar bara att det under sådana förhållanden kanske kan bli en viss ensidighet i argumenteringen från högerns sida.

Om herr Wennerfors och andra vill hjälpa oss att göra detta arbete bättre i fortsättningen skulle vi väl alla vara

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

tillfredsställda. Men om vi skall kunna utföra ett bättre arbete, herr Wennerfors, kanske det fordras vissa förstärkningar. Det kanske krävs ytterligare några tjänstemän för att kunna vidga informationsverksamheten och åstadkomma en ytterligare förbättring av arbetet. Men trots detta yrkar herr Wennerfors och högern avslag på utskottets förslag. Det är detta som inte går ihop.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag ämnar inte delta i någon del av den debatt som har förts tidigare i dag med anledning av statsutskottets utlåtande nr 90. Jag tänker i stället ta upp ett förhållande som inte är omnämnt i detta utlåtande men som väl finns omnämnt i proposition nr 75, vilken ligger till grund för utskottets utlåtande.

Det gäller en liten uppgift på s. 86 i propositionen, där departementschefen gör följande uttalande: »Vad angår förslaget att flytta de möbelundersökningar m. m. som nu bedrivs av slöjdföreningen, till konsumentinstitutet är jag inte beredd att ta ställning. Jag förutsätter, att frågan om fortsatt ekonomiskt stöd till nämnda verksamhet i slöjdföreningens regi kan prövas om av konsumentrådet.»

För att ge en bakgrund till vad jag ämnar anföra på denna punkt vill jag hänvisa till att möbelbranschen är en av de branscher som är föremål för den kanske allra hårdaste omvandlingen i dagens svenska samhälle. På produktionssidan förekommer mycket betydande svårigheter.

Enligt min uppfattning har snickeri- och möbeltillverkningsfabrikerna i vårt land en alltför stor kapacitet. Det är min bestämda uppfattning att ett väsentligt rationellare utnyttjande av de investeringar som redan är nedlagda på detta område skulle kunna åstadkommas, vilket kunde ge möjlighet till en betydligt större produktion än den nuvarande.

Med det tryck som för närvarande finns för att få fram rationaliseringar kan jag inte se annat än att detta måste leda till utstampningar just inom denna bransch på produktionssidan. På samma sätt pågår en betydande omvandling inom distributionen, och vi har att emotse en utstampning också i fråga om återförsäljarnas antal. Återförsäljningen kommer i framtiden att få en helt ny struktur.

Jag kan inte heller underlåta att peka på att vi har en alltmer stigande import av möbler från länder som vi betecknar som öststater och där priserna på de färdigtillverkade möblerna ofta understiger vad en svensk möbelproducent får betala enbart för virket för de möbler som man skall tillverka här inom landet.

Vad har nu detta med denna sak att göra? Jo, det förekommer en möbelforskning i form av en mycket väsentlig insats som görs av arkitekten Erik Berglund och hans stab. De har hållit på under ett stort antal år, och de har skaffat sig verklig aktning och respekt inom hela möbelområdet, både bland fabrikanter och bland den del som sysslar med såväl fabrikation som distribution, t. ex. Kooperativa förbundet. Såväl Sveriges möbelindustriförbund som Sveriges möbelhandlares sammanlutningar och de nya stora distributionsorganen Ikea och andra är övertygade om att den form av möbelforskning och bohagsforskning som utföres genom arkitekten Berglunds möbel- och forskningsarbete i Svenska slöjdföreningens regi är något alldeles speciellt och enastående effektivt.

När jag hörde fru Sundberg tala om de olika nackdelar som är förenade med svårigheterna vid konsumentinstitutets olika undersökningar, kom jag att tänka på att vi just här har ett exempel på hur det är när det fungerar som det skall göra. Här förekommer nämligen ett mycket intimt samarbete mel-

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

lan fabrikanter, distributörer och konsumenter som verkligen tillvunnit sig en mycket stor uppskattning inom alla dessa områden. Det har lett till att man fått normer för tillverkning. Man bedömer inte bara i efterskott om en vara är bra eller dålig, och de normer som skapas har lett till att alla parter är mycket tillfredsställda. Här har man en förebild för konsumentinstitutets framtida arbete som för närvarande kanske inte är så effektivt som man skulle önska.

Såsom privatperson har jag vid två tillfällen försökt att anlita konsumentinstitutets rådgivning. Det gällde i det ena fallet då jag skulle köpa en tvättmaskin och i det andra då jag skulle köpa en diskmaskin. Trots att jag som min civila uppgift har att i mycket hög grad handlägga tekniska frågor, blev jag inte mycket klokare av de upplysningar jag fick. Jag hänför detta till att man här undersökt varorna i efterskott. Man kan sedan hitta en not där det sägs att en viss modell har fabrikanter redan slutat tillverka. För en annan modell står det att den numera inte är aktuell eftersom fabrikanter i stället skall lansera en ny. Detta ger mig då ingen upplysning om vilken modell jag skall välja. Hade man i stället haft ett samarbete av den art som arkitekt Berglunds möbel- och bohagsforskningsteam har etablerat, är jag säker på att det hade skapats normer för tillverkningen av modellerna. Man hade på det sättet i förväg inriktat tillverkning och modellskapande på sådana funktioner som hade varit nyttiga för alla parter, för både tillverkare, distributörer och konsumenter. När jag har sagt detta vill jag inför kammaren bekänna att jag har varit mycket tveksam om jag skulle motionera i denna fråga. Statsrådet säger i propositionen att han förutsätter att frågan om fortsatt ekonomiskt stöd till nämnda verksamhet i Slöjdföreningens regi kan omprövas

av konsumentrådet. Ja, men om då inte konsumentrådet vill? Jag har valt att inte motionera därför att ledamoten av första kammaren, herr Yngve Persson, som är ordförande i Sveriges träindustriarbetareförbund, och jag har exakt samma uppfattning beträffande värdet av arkitekt Berglunds möbelforskning, och vi har kommit överens om att vi kanske inte gagnar frågan genom att motionera. Vi kanske inte riktigt får den behandling av en motion som vi skulle önska, och vi har velat förvissa oss om att man verkligen ger de bidrag som behövs för att den möbel- och bohagsforskning som utföres av arkitekt Berglunds institut får fortsätta under säkra auspicer, tills en ny utredning funnit en mera säker och slutgiltig form för denna verksamhet.

Nu hade jag hoppats att statsrådet Lange skulle vara närvarande i kammaren, och i så fall hade han kanske kunnat ge mig ett fullt betryggande besked att det inte råder någon som helst tveksamhet på denna punkt. Jag ser emellertid nu att han just anländer, och därför vill jag upprepa att det är fråga om den möbelundersökning som pågår inom Slöjdföreningen i arkitekt Berglunds regi och att jag är mycket angelägen om att vi skall få lugnande uppgifter om att den verksamheten kan fortsätta. Som det nu är finns det ingen säkerhet för något anslag längre än fram till budgetårsskiftet, men vi förutsätter att denna verksamhet, som enligt bedömningen från alla parter är så fullkomligt unik, får fortsätta och utvecklas sunt, och vi skulle mycket uppskatta detta. Jag vill också nämna att statsbidragen via konsumentinstitutet här går hand i hand med stöd från näringslivets olika organ, ty man har här en verkligt god förståelse och uppskattning av arbetet, och det råder det allra bästa samförstånd.

Som jag redan tidigare sagt tror jag att man borde kunnat ta just denna

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

form av samarbete mellan staten och de olika grenar av näringslivet som är berörda av det och likaså konsumenterna som ett typiskt och mycket gott exempel på hur forskning inom ett viktigt område för konsumenternas del i verkligheten bör bedrivas.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Löfgren gav uttryck åt sina farhågor och bekymmer beträffande arkitekt Berglunds möbelforskning. När jag läst detta avsnitt i propositionen, har jag tolkat det så att det för närvarande icke blir någon ändring i den verksamhet som han bedriver. Det är den tolkning jag inlägger i skrivningen, och jag tror att den är riktig.

Sedan vill jag utnyttja tillfället, herr talman, att besvara herr Wennerfors' fråga. Han hade älskvärdheten att ställa ytterligare frågor till mig då jag saknade replikrätt förra gången. Vi har ju bara två repliker här i kammaren. Då det gäller striden i Gävle gällde det huruvida man korrekt hade återgivit de prisuppgifter man hade fått i en viss affär. Med det system som utskottet nu förordar elimineras enligt min mening alla eventuella missuppfattningar, alldenstund båda parter har tillgång till ett papper där exakt samma siffror återfinns. Däri bör ligga en garanti för att missförstånd av den art som har uppstått i Gävle inte skall behöva upprepas. Sedan kan givetvis här liksom på alla andra håll den mänskliga faktorn spela en viss roll, men det får vi ju alltid räkna med.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Herr Löfgren efterlyste, som redan sagts av utskottets talesman herr Lindholm, ett besked beträffande de i Slöjdföreningens regi bedrivna möbelundersökningarna, som han för sin

del högt uppskattade. Han var orolig för deras framtid.

Jag fick en liknande fråga ställd till mig i första kammaren och gav så klart besked som jag kunde. Jag kanske skulle kunnat nöja mig med att nu hänvisa till vad utskottets talesman redan har sagt. Det finns antytt i propositionen att det inte på något sätt är fråga om att avbryta det även enligt min mening mycket värdefulla arbete som här bedrivs. Vad jag har i åtanke är att med en ny utredning få ett samlat grepp över hela den verksamhet som bedrivs i upplysnings- och forskningssyfte dels genom pris- och kartellnämnden, dels genom konsumentinstitutet. Jag anser inte att hittillsvarande utredningar har skänkt tillräckligt underlag för en önskvärd samordning. Jag vill inte utesluta möjligheten utan räknar tvärtom med att i det sammanhanget också frågor som gäller möbelutredningarna kan komma att dryftas och förslag avges beträffande hur den typen av verksamhet skall bedrivas i fortsättningen. Jag kan försäkra, herr Löfgren, att innan några nya former har skapats väntar jag att dessa undersökningar fortsätter i den form de nu bedrivs tills de har avslutats och tills något bättre kommit i deras ställe.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var inte älskvärt av mig att ställa en fråga till herr Lindholm när han inte hade någon replikrätt kvar. Det bottnade dess värre i brist på rutin. Jag ber om överseende.

Jag måste dock replikera ännu en gång. Det är nog bra att dessa kopior överlämnas, men det är inte tillräckligt, ty när resultatet är klart görs en sammanställning av hela materialet. Det är denna sammanställning som sedan redovisas och offentliggöres. Tyvärr har det dessutom visat sig — men jag förmodar att det bara gällde Gävleunder-

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

sökningarna — att de uppgifter man fick fram vid insamlingstillfället inte var exakt desamma som sedan offentliggjordes. Detta måste den undersökta butiken eller butiksföreståndaren få kännedom om, och det är därför jag ställer mig tveksam. Enligt min mening bör hela undersökningspaketet gå på remiss.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill begagna detta tillfälle att uttala ett uppriktigt tack för de mycket lugnande förklaringar och löften som herr statsrådet och herr Lindholm har givit. Herrarna får kanske ursäkta om en vanlig industriidkare och riksdagsman inte kan tolka propositionens skrivning på ett sådant sätt som ledamöter av regeringen kan göra. Enligt min tolkning av propositionen är man helt beroende av om konsumentinstitutet vill ompröva frågan. Efter de lugnande och mycket hoppningivande förklaringar som lämnats är jag mycket tillfredsställd. Jag vill hänvisa till att man i 25 av de 43 avlämnade remissyttrandena angående den utredning det här gäller särskilt har tagit upp frågan om möbelforskningen till speciell behandling. Det visar att man inte alls var tillfredsställd med den mycket rudimentära tillvaro, som möbelforskning skulle få i fortsättningen, om utredningens förslag skulle följas.

Mot bakgrund av de uppgifter jag tidigare har lämnat beträffande branschens mycket besvärliga läge på fabrikant- och distributionssidan tror jag att alla åtgärder som kan göras, vilka samtidigt gagnar konsumenterna, verkligen skall vidtagas, i synnerhet som det uppstått ett så unikt förhållande att alla parter är helt överens om att denna form av forskning är av mycket stor betydelse.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Förr i världen var det ju vanligt att man försökte konstruera

någoting som kallades en evighetsmaskin, men jag hade aldrig tänkt mig att man också på detta område skulle eftersträva att få en evighetsmaskin. Herr Wennerfors' system med att hela paketet skall gå tillbaka på remiss innan det publiceras och korrigeras med hänsyn till de förändringar, som har inträffat sedan man sist tog prisuppgifterna, skapar ju en evighetsmaskin. När materialet kommer in och har blivit bearbetat, är det nämligen på tiden att paketet går tillbaka igen för undersökning. Det enda som är hållbart i detta fall är att källmaterialet är korrekt återgivet. Om det sedan källmaterialet samlats in skett prisjusteringar, beroende på att det tar tid att bearbeta det, är väl en sak i och för sig. Vi kan nämligen inte ha ett perpetuum mobile, som herr Wennerfors vill ha i detta avseende, utan vi får väl nöja oss med det källmaterial som har lämnats. Med det system som utskottet har förordat bör det finnas alla förutsättningar att eliminera missuppfattningar av den art som enligt vad herr Wennerfors m. fl. har anfört skulle ha förekommit i Gävle.

Herr KARLSSON i Huddinge (k):

Herr talman! Endast ett par repliker! Det var nog så att herr Lindholm alldeles uppenbart missförstod mig på en rätt väsentlig punkt. Jag har inte sagt att det är enbart den ekonomiska politik som statsmakterna för som är förklaringen till prisutvecklingen — jag har inte lagt mig till med de borgerligas ståndpunkt. Jag sade i sammanhanget att prisutvecklingen sammanhänger inte bara med det rådande ekonomiska systemets struktur — och därmed avsåg jag framför allt monopolismen inom det svenska näringslivet — utan också med den ekonomiska politik som statsmakterna fört. Det skulle inte falla mig in att lasta den socialdemokratiska regeringen för monopolismen inom det privatkapitalistiska nä-

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

ringslivet, men att prisutvecklingen sammanhänger med statens ekonomiska politik tror jag inte ens finansministern i och för sig förnekar.

Sedan sade herr Lindholm att det är löneutvecklingen som vi får igen i priserna. Det är möjligt att jag i min tur fattade herr Lindholm fel. Jag fick det intrycket att herr Lindholm ville säga att det egentligen är löneutvecklingen som förklarar prisutvecklingen. Om det förhåller sig så, förstår jag inte varför herr Lindhols ämbetsverk skall ha 14 nya tjänster. Man kan väl inte göra gällande att löneutvecklingen har den avgörande betydelse, som den tycks ha enligt herr Lindholms sätt att se på dessa frågor.

Vidare har det sagts att vi med det förslag vi har ställt skulle förespråka en byråkratisering. Genomförandet av förslaget om förbud mot priskarteller behövs väl inte medföra någon byråkratisering, eftersom kartellavtalen skall registreras av pris- och kartellnämnden. Det är väl den nämndens egentliga arbetsuppgift. Det andra kravet gäller obligatorisk prisanmälan. En sådan medför naturligtvis ökade arbetsuppgifter för företagen. Jag känner emellertid till litet grand om den rapportverksamhet i många olika avseenden som redan åligger företagen och som jag tror i vissa fall är mycket mer komplicerad än detta skulle vara. För övrigt har jag lagt märke till att riktpisutredningen faktiskt förordade en ökad uppgiftsskyldighet från företagens sida, vilket emellertid statsrådet inte vill gå in för. Jag är alltså på denna punkt i ganska gott sällskap; rikspisutredaren, herr Kellgren, tycks inte ha ryggt för byråkrati i detta sammanhang.

Det är klart att om man skall genomföra den ena eller andra åtgärden medför det alltid en del besvär. Sådana svårigheter får man alltid räkna med. Det enklaste sättet att komma ifrån alla besvär och svårigheter är att ingenting

göra. Frågan är bara om en viss sak kan anses vara av sådan betydelse, att man får ta det besvär och de nackdelar som den medför.

Till sist vill jag säga att herr Lindahl uppfattat vår motion alldeles rätt. Vi föreslår inte något återvändande till krigstidens prisregleringssystem. Det var mycket intressant att höra att herr Lindahl uppfattat oss rätt. En annan sak är att det hade varit ännu bättre om han velat ta ställning till de praktiska förslag som framförts i vår motion, men på den punkten fick vi inget besked.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att herr Karlsson i Huddinge refererade mig litet väl snävt när han framställde saken så, att jag gjort löneutvecklingen till den enda boven i dramat.

Jag framhöll att det finns många faktorer som vi inte kan komma förbi i fråga om prisutvecklingen; vi har den internationella prisutvecklingen och en rad andra företeelser. Vidare påpekade jag att det beträffande lönepolitiken råder vissa förhållanden som vi godtar av solidaritetsskäl, även om vi är medvetna om att de leder till prisökningar — det gäller alltså låglönegrupperna. Jag framhöll inte löneutvecklingen som den enda faktorn, men otvivelaktigt är den av betydelse för prisutvecklingen inom vissa branscher, och det är just härvidlag som solidariteten med låglönegrupperna prövas. För man då en ohämmad agitation dels mot prisökningen, dels för låglönegrupperna måste det konstateras att resonemanget inte går ihop. Man måste välja linje.

Vidare framhöll jag att det skulle bli rätt stor byråkrati, om man biföll motionärernas yrkande på en punkt, nämligen att alla prisändringar skulle an-

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

målas. Det är alldeles uppenbart att det måste bli ett enormt merarbete för pris- och kartellnämnden om vi t. ex. höjer omsättningsskatten med 1 procent och varje handlare över hela landet skall skicka in en uppgift om varför de höjer sina priser i motsvarande mån. Detta skulle leda till vissa rent byråkratiska konsekvenser, som jag varnade för i mitt första anförande.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! Som ledamot av styrelsen för konsumentinstitutet är jag den första att vilja önska institutet bättre lokaler, fler tjänster och därmed bättre personella resurser. Jag kan dock inte låta fru Sundbergs beskrivning här stå oemotsagd, ty fullt så dyster som fru Sundberg tecknade situationen är den verkliga inte i dag. Jag vill påminna om att vi under de senaste åren har fått större utrymmen genom att andra organisationer, som haft sin verksamhet förlagd i samma barackbyggnad som konsumentinstitutet, har fått flytta ut och vi har fått överta deras lokaler.

Det kan vara sant att en barackbyggnad inte är någon fullgod lösning av ett instituts lokalfråga, men man bygger inte nya lokaler i en handvändning i vårt land, speciellt inte i Stockholm, utan man får många gånger vara tacksam för den förbättring man får i form av flera rum. Vi har också fått vår telefonutrustning förbättrad. Vi har glädjande nog en mycket stor mängd telefonförfrågningar, och tidigare var vår telefonväxel otillräcklig. Vi har nu fått ny växel som gör det möjligt för oss att bättre tillgodose allmänhetens och konsumenternas krav. Vidare har vi fått en förbättring på upplysningsavdelningen, som har betytt mycket för våra möjligheter att nå ut till konsumenterna, till skolorna och till allmänheten med vår upplysning.

Vi siktar ju så småningom på en nybyggnad inom ett nytt stadsplanelagt

område, men det tar sin tid. Jag är den första att ge personalen en eloge för det arbete som den har utfört i lokaler vilka i många avseenden har varit bristfälliga.

Beträffande de pengar som kommer in i form av avgifter för beställda provningar och genom försäljning av litteratur kan jag hålla med om att det skulle vara smidigare att få använda dem direkt, men inom den statliga förvaltningen går det i allmänhet inte till på det sättet. Jag tror inte att vare sig styrelsen eller personalen har känt detta »förmyndarskap» så tungt som fru Sundberg beskriver det. Vi har naturligtvis under årens lopp fått våra anslagsäskanden i petitorna nedprutade, men det är väl en erfarenhet som de flesta har fått göra.

Nu har utskottet sagt att ifrågavarande motioner bör tas upp till behandling i den utredning, som skall tillsättas, och jag tycker också att det är fullt riktigt, ty där kommer ju även det anslagsgivande organet, konsumentrådet, med i bilden. Härvidlag får man efter noggrant övervägande ta ställning till vilka vägar som kan vara de smidigaste.

Till herr Löfgren skulle jag vilja säga att diskmaskinsundersökningen kanske inte var så värdelös som han fann den. Vissa maskiner hade nämligen tagits ur marknaden när man kom och ville köpa dem. De hade tagits ur marknaden just därför att de hade vissa brister och fabrikanten inte längre ville saluföra dem. Det hedrar ju fabrikanten att han tar bort en vara ur handeln som ur konsumentens synpunkt inte är fullgod.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Fru SUNDBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror fru Lindskog och jag är fullständigt överens i vår uppskattning av det arbete som utförts

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

av konsumentinstitutet. Vad jag ville betona med min lilla föredragning i frågan var just vikten av att ytterligare uppmärksamhet ägnas åt denna verksamhet och att den aviserade utredningen verkligen kommer fram till konkreta förslag, så att resultaten och omfattningen av verksamheten kan bli ännu större.

När det gäller lokaliteterna är jag lika medveten som fru Lindskog om bristerna, och jag ville bara uttrycka min uppskattning över de resultat som har kunnat åstadkommas i dessa bristfälliga lokaler.

Beträffande frågan om ersättningen för utförda uppdrag har jag mig bekant att det vid statens institut för folkhälsan, som i mycket stor utsträckning utför undersökningar för olika uppdragsgivare, förekommer ett naturligt ekonomiskt samspel, som gör att institutet självt kan använda pengarna och bedöma kostnaderna för undersökningarna.

8 000 kronor var vad konsumentinstitutet fick i ersättning för utförda uppdrag under förra året. Det visar om inte annat att institutet i dag saknar möjlighet att i större utsträckning utföra undersökningar som begäres av utomstående. Jag tror att det vore värdefullt för konsumentupplysningen och för konsumentvaruforskningen om den typen av uppdrag kunde öka och institutets verksamhet byggas ut också på det området, och vi får väl hoppas att så sker.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna säga ett par ord om fru Lindskogs yttrande till mig.

Jag är ledsen om fru Lindskog fattade det så att jag menade att den undersökning av diskmaskiner och tvättmaskiner som hade gjorts var värdelös. Protokollet kommer nog att visa att jag inte har sagt det. Jag har den allra största aktning och respekt för det ar-

bete som utförs. Men nu har jag av de erfarenheter jag gjort dels inom möbelforskningen, dels med den lilla kontakt jag har haft med den forskning som bedrivs på konsumentinstitutet och den upplysning som där lämnas fått den uppfattningen, att det är bättre att samarbeta för att skapa normer redan innan maskinerna tillverkas än att efteråt skicka ut ganska digra volymer med provningsresultat — jag vill minnas att den skrift jag köpte i bokhandeln kostade mellan 5 och 10 kronor, och då behandlade den maskiner som till stor del inte alls var aktuella vid det tillfället.

Jag är ledsen om jag har råkat ut för något som inte är normalt, men jag har gjort allt vad jag har kunnat för att skaffa mig uppgifter utan att telefonera till konsumentinstitutet; jag har köpt skrifterna och det gav detta något nedslående resultat. Jag har funnit att ett annat sätt att samarbeta — det man använder inom möbelforskningen — skulle kunna vara av värde.

Jag kan också försäkra fru Lindskog att jag på intet sätt vill undervärdera det arbete som utföres. Jag vill på allt sätt medverka till ett så gott samförstånd som möjligt mellan alla de parter som önskar åstadkomma bra saker åt konsumenterna.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Det var fru Sundberg som med sitt anförande uppkallade mig att säga några ord.

Jag delar helt fru Sundbergs allmänna tillfredsställelse över att vi nu får en ny, övergripande utredning, som tar hand om hela det material som finns och gör något av det. Och när fru Sundberg beskrev förhållandena vid konsumentinstitutet — det var nästan rörande att höra hennes beskrivning — drog jag den slutsatsen att hon nu, när vi får denna utredning, också kommer att medverka till att de nödvändi-

Effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen

ga resurserna för att göra något konkret ställes till förfogande. Jag vill be henne om det, med hänsyn till att det för så kort tid sedan som 1964 låg ett förslag på riksdagens bord rörande omorganisation och upprustning av konsumentinstitutet, men högern föreslog den gången i motioner och reservationer åtgärder, som skulle ha inneburit att upplysningsavdelningens resurser knappades in betydligt. Om vi då inte hade kämpat ned högern, hade läget varit betydligt sämre i dag. Jag hoppas därför att fru Sundberg framdeles kommer att verka i den riktning som vi vill gå.

Sedan tycker jag också att man skall sluta med felsökeriet när det gäller prisundersökningarna. Det ger en mycket sned bild av hur svenska folket ser på pris- och kartellnämndens undersökningar.

Jag tänker på den informationssökande allmänheten som går i studiecirklar, som tillhör löntagarorganisationer eller andra organisationer och som med den största glädje har funnit att samhället under senare år har förstått att servera ett material för information och upplysning om varornas inte bara kvalitet utan också pris och gjort jämförande prisundersökningar på olika orter och därmed väckt ett intresse för pris- och kartellnämndens arbete som man inte har varit med om förut. Då tycker jag att det är ganska onödigt att man tar ut en detalj i en enda undersökning och gör sådant väsen av den som man har lyckats göra av denna undersökning i Gävle i stället för att se allt det fina som här finns. Det är underligt att höra sådana yttranden som att någon ledamot, därför att han är ordförande, vill ha sin organisation effektiv, när man vet att även den stora allmänheten vill att den skall vara effektiv — det är väl det som är det väsentliga.

I propositionen för man nu fram en

ny tanke om lokala konsumentkommittéer. Det ägnas inte så stor uppmärksamhet däråt i utskottets utlåtande, och man låter det egentligen bara bli en försöksverksamhet. Jag vill vid detta tillfälle önska den verksamheten en god start och en bred förankring. Vad man vill ha ute i vårt land är lokal aktivitet kring dessa frågor. Det gäller naturligtvis att lägga upp verksamheten på ett vettigt sätt och erbjuda den service från samhällets organ som nu är nödvändig för att dessa kommittéer skall kunna arbeta på ett riktigt sätt.

Till sist vill jag bara uttrycka förhoppningen att denna stora, nya utredning skall arbeta inte bara effektivt utan också snabbt. Jag tror att många väntar mycket av denna utredning.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 90, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Kaijser m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång upp-

Utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag

läst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 173 ja och 29 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. C och D

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. E

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 789 och II: 983 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. F och G

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. H

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 789 och 983 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. J

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 789 och II: 983 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. K—M

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av maxibeloppet för statens betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit,

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i visst fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv, och

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samordning av de nordiska ländernas statliga personalpensionering.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11

Utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 94, i anledning av väckta motioner om utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wallmark m. fl.* (I: 310) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* (II: 386), hade hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpliga former för försäljning av aktier i de i vinstsyfte drivna statliga företagen, varvid särskilt beaktades att sådana former för aktieförsäljningen ordnades som garanterade en bred spridning av aktierna bland allmänheten och som kunde vara ägnade att främja det långsiktiga sparandet.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 310 och II: 386 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Kaijser, Ottosson, Åkerlund, Eric Gustaf Peterson, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Eliasson* i Sund-

Utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag

born, *Mattsson, Turesson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Björkman* och *Källstad*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 310 och II: 386, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om försäljning av aktier i statliga företag.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! För oss i högerpartiet har det alltid framstått som synnerligen angeläget att så många medborgare som möjligt görs till ägare av kapital. Det är mot denna bakgrund man skall se alla de olika förslag om bättre sparmöjligheter som vi framlagt liksom vårt krav på en rimligare beskattning. Det gäller i samtliga fall elementära förutsättningar för en önskvärd utveckling.

En ökad spridning av det enskilda ägandet anser vi vara av stor betydelse för människorna, och den logiska följderna blir att vi motsätter oss ett ökat statligt ägande. Den inflationspolitik som sedan länge bedrivits och den allt mindre respekten för penningvärdet gör att sparandet i reallgångar blir av särskild betydelse för småspararna. Vi har därför ansett att ett aktiesparande kan vara av betydelse, men fördens skull har vi inte den åsikten att utdelning på aktier bör beskattas utöver det vanliga avdraget för inkomst av kapital, när utdelningen understiger 200 kronor per år för ensamstående och 400 kronor för gift.

Alla dessa åtgärder utgör alltså ett led i försöken att sprida ägandet. Aktieägandet fullgör också, vad vi kan se, en stor uppgift genom att man på detta sätt får möjlighet att skapa ett större riskvilligt kapital som därmed ställs till näringslivets förfogande.

Av den anledningen har vi sedan länge ansett att en utredning borde göras rörande lämpliga former för för-

säljning till allmänheten av mindre aktieposter i de statliga företagen. Inte minst under de senare åren har åtskillig kritik riktats mot skötseln av flera av våra statliga bolag. Allt talar därför för att det även ur effektivitetssynpunkt skulle vara angeläget att försöka sprida ägandet inom de statliga företagen. En sådan ordning skulle kunna utgöra en bidragande faktor till ökad effektivitet inom den statliga företagsamheten.

Det är rätt förvånansvärt att riksdagsmajoriteten år efter år avslår kravet på en utredning rörande denna fråga och därmed inte visar något intresse för en utveckling mot ett ökat aktiespridande inom de statliga företagen.

Vi har från högerpartiets sida i år liksom tidigare i motioner — i denna kammare nr 386 — föreslagit att en utredning skall tillsättas med det syfte som jag här har angett. Detta motionskrav har nu fullföljts i en reservation till statsutskottets utlåtande.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Vi brukar här årligen ha ett litet samtal om att staten skulle försälja aktier i de olika bolag som staten äger. Detta motionsyrkande har återkommit ganska många år — jag kan inte exakt ange hur många — och vi har regelmässigt haft våra inställningar ganska markerade från begynnelsen.

Herr Magnusson i Borås talar om att man genom detta system vill sprida ägandet och samtidigt få till stånd effektivare företag. Jag måste bekänna att jag är något förvånad över denna argumentering. Jag är inte riktigt övertygad om att den omständigheten att herr Andersson och herr Pettersson äger aktier i ett företag gör att detta blir effektivare. Det är snarare företagets ledning och förutsättningar i övrigt

Utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag

som är avgörande för dess effektivitet. Så är åtminstone fallet i övriga enskilda företag.

Man har alltså motiverat sitt förslag med att man vill sprida äganderätten. I den vid utlåtande fogade reservationen av herr Ivar Johansson m. fl. uttalas bl. a. följande: »Det bör givetvis förutsättas att betryggande garantier skapas mot att de aktier som försäljs efter hand övergår på ett fåtal händer.» Reservanterna vill således ha en garanti för att de aktier som släpps loss inte stannar hos ett fåtal enskilda personer.

Men hur skall detta problem lösas? Menar reservanter och motionärer att man skall stifta en särskild lag, enligt vilken det vore förbjudet att inneha mer än ett visst antal aktier i de aktuella bolagen? Och om aktierna i de statliga bolagen nu försäljs, hur skall man längre kunna artskilja dem från enskilda företag?

Utsläppandet av dessa aktier har alltså kopplats ihop med en spridning av äganderätten. Man kan fråga sig, om motionärerna och reservanterna är beredda att ta konsekvenserna av det ståndpunktstagande som gjorts i detta stycke. Det finns ju ingen anledning att dela upp bolagen och säga att vi beträffande ett bolag skall ha en lagstiftning som förbjuder medborgarna att inneha mer än ett visst antal aktier, under det att de i andra bolag kan ha hur många aktier som helst. En lagstiftning måste i så fall bli generell.

Men räcker det då med en lagstiftning av denna art? Måste den inte samtidigt kompletteras med en bestämmelse om att bolagen inte får ge utdelning på mer än ett visst antal i lagen angivna aktier för att det systemål som motionärerna uppställt — spridning av äganderätten på ett betryggande sätt — skall kunna tillgodoses?

Herr talman! Det är intressanta vyer som öppnar sig när man börjar undersöka på vilket sätt man eventuellt skul-

le kunna tillgodose de önskemål som reservanterna och motionärerna så bestämt har givit uttryck åt. För min personliga del kan jag inte förstå, varför man på detta sätt skall »förskingra» statens egendom genom att sälja aktierna. Om det nu finns ett riskvilligt kapital att sätta in i verksamheten, skulle jag tro att det erbjuds rika tillfällen att placera detta kapital. Jag vågar försäkra att man i Norrland inte har någonting emot att företag startas. Det vore väl ur olika synpunkter angelägnare att starta sådana företag än att staten säljer aktierna i de företag den äger.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! I motionerna begärs en utredning av frågan. En sådan utredning kommer naturligtvis att kunna visa, om man bör försöka tillgodose de önskemål i övrigt som framställts i motionen.

Herr Lindholm frågar hur man skall få till stånd en mindre maktkoncentration. Det kan ske genom att rösträtten i bolagen begränsas. Därigenom blir det möjligt att få fram ett system som medför bättre maktbalans.

I vår motion har vi inte sagt något annat än att det naturligtvis är självklart att man också skall kunna få sälja aktier men att åtminstone i första omgången spridningen bör göras så vidsträckt som möjligt. Vårt förslag är emellertid inte någon färdig produkt, och därför har vi begärt en utredning på denna punkt.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det är väl ett ganska egendomligt sätt att vidga äganderätten som motionären här talar om, nämligen genom att begränsa rösträtten på bolagsstämmorna. I reservationen säger man att man vill skapa betryggande garantier för att en koncentration av aktierna inte uppkommer. Skulle den ga-

Försäljning till allmänheten av aktier i LKAB

rantin ligga i att rösträtten på dessa aktier begränsas, så har man väl inte genom sitt förslag ökat spridningen av äganderätten.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Herr Lindholm missförstod mig; det går inte till så som han sade. Genom att begränsa möjligheten för en och samma person att utöva rösträtten för alltför många aktier, begränsar man också möjligheterna till en alltför stor maktkoncentration.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att man genom att begränsa rösträtten även kan begränsa maktkoncentrationen. Men var det en begränsad maktkoncentration som var huvudsyftet med motionen? Man har hela tiden argumenterat med att man vill sprida äganderätten och det gör man inte genom att begränsa rösträtten vid bolagsstämman.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 94, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 93 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12

Försäljning till allmänheten av aktier i LKAB

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 95, i anledning av väckta motioner om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wallmark m. fl.* (I: 309) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson i Borås m. fl.* (II: 387), hade hemställts att riksdagen måtte 1. besluta att av statens till ca 479 milj. kr. uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 milj. kr. skulle erbjudas allmänheten i valören 100 kr. per aktie till en marknadsmässig kurs, varvid särskilt tillsåges att köpare av lägre antal aktier skulle äga förtur vid övertäckning och att en bred spridning av aktieköpen bland allmänheten vunnnes; 2. besluta att under budgetåret 1967/68 utbudet av aktier bestämdes till nominellt 50 milj. kr.; samt 3. be-myndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förberedelser som försäljningen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 309 och II: 387 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Kaijser, Ottosson, Åkerlund, Turesson* och *Björkman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

Försäljning till allmänheten av aktier i LKAB

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 309 och II: 387,

1. besluta att av statens till ca 479 milj. kr. uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 milj. kr. skulle erbjudas allmänheten i valören 100 kr. per aktie till en marknadsmässig kurs, varvid särskilt tillsåges att köpare av lägre antal aktier skulle äga förtur vid överteckning och att en bred spridning av aktieköpen bland allmänheten vunnos;

2. besluta att under budgetåret 1967/68 utbudet av aktier bestämdes till nominellt 50 milj. kr.;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de förberedelser som försäljningen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Vi har från högerhåll i år liksom tidigare föreslagit att en viss del av aktierna i LKAB skall försälas. Vi har nu tänkt oss att aktier till ett sammanlagt nominellt belopp av 50 miljoner kronor skall försälas i en första omgång. Det nominella beloppet per aktie bör vara 100 kronor och inköpsrätten begränsas till 40 aktier per köpare. Kursen bör vara marknadsmässig och valordningen utformas så, att minoriteterna tillförsäkras visst inflytande.

Med dessa ord i all korthet ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen av herr Kaijser m. fl.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Även denna fråga är ett ständigt återkommande debattämne. Jag förstår inte varför man i högerlägret är så angelägen om att staten skall avhända sig det guldägg som LKAB faktiskt är. Jag skall inte gå igenom hela historien

om LKAB:s överförande i statens ägo, men jag har redan tidigare erinrat om att den gamle högerledaren Lindman egentligen är den som tog initiativ härtill. Jag vill också erinra om att det på samlingsregeringens tid gjordes ett enhälligt uttalande att detta överförande borde ske.

Jag tycker därför att det är felaktigt av högern att nu vilja riva upp det beslut, som man från högerhåll tagit initiativ till och sedermera i samklang med oss andra förordat för genomförande vid lämplig tidpunkt. Man bör stå för vad man tidigare har varit med om att besluta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 95, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Kaijser m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 164 ja och 33 nej, var-

jämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift av arvsskatt m. m.; samt

första lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o) och 14:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 14

Föredrogs vart för sig och lades till handlingarna

första lagutskottets memorial nr 36, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 27 i anledning av väckta motioner om viss översyn av medborgarskapslagstiftningen; och

andra lagutskottets memorial nr 49, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om pensionering av äldre friställd arbetskraft.

§ 15

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsemedel för domänverket, och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av vissa medel ur skördekadefonden jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16

Obligatorisk läkarundersökning av invandrade utländska arbetstagare och deras familjemedlemmar och obligatorisk hälsokontroll av viss utländsk arbetskraft

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av motioner om obligatorisk läkarundersökning av invandrade utländska arbetstagare och deras familjemedlemmar och obligatorisk hälsokontroll av viss utländsk arbetskraft.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottets behandling av detta ärende utmynnar i förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t, i vilken riksdagen ger till känna att man icke kunnat biträda motionärernas yrkanden men finner anledning att förorda att möjligheter till en förbättrad hälsokontroll och ett inlemmande i det förebyggande hälsovårdssystemet av invandrarna utredes i syfte att främja hälsa och arbetsanpassning och att motverka eventuella smittorisker. Utskottet borde enligt mitt sätt att se på frågan utan tveksamhet ha kunnat följa motionärerna och gjort hemställan om en utredning angående obligatorisk läkarundersökning av invandrade utländska arbetstagare och deras familjer.

Att allvarliga brister föreligger i fråga om hälsokontrollen av invandrargrupperna, råder inget som helst tvivel om. Det händer ofta att allvarliga smittosamma sjukdomar uppdragas hos invandrarna kort tid efter deras ankomst till vårt land. Vad som kan hända och vad som har hänt när det gäller smittoöverföring är ur hälsovårdande synpunkt oroväckande.

Vi som arbetar inom hälsovården får ofta besked om TBC-fall som vållar stora bekymmer. När människor behäftade med TBC, salmonellos, infektiös he-

Obligatorisk läkarundersökning av invandrade utländska arbetstagare och deras familjemedlemmar och obligatorisk hälsokontroll av viss utländsk arbetskraft

patit och bandmask placeras in i livsmedelshanteringen, exempelvis i restaurangköken, uppstår så stora risker att rådande förhållanden är helt oförsvarliga.

De illegalt inkomna utlänningarna vållar de allra största problemen. Det är just hos dem som medicinalstyrelsen också har framhållit att hälsoriskmomenten är särskilt höga. De människorna finner vi överallt i våra restaurangkök; det är de som lagar vår mat, serverar, diskar, osv.

De stränga krav som vi här i landet uppställer på hygien blir helt enkelt värdelösa, om vi icke samtidigt har vissa fordringar på de anställdas hälsotillstånd.

Jag har velat trycka just på dessa ting, därför att det måste ske någonting snabbt som löser problemen. Om utskottets skrivning verkar så, att Kungl. Maj:t omgående tar upp frågan till utredning, kan jag vara nöjd med utskottets skrivning och dess hemställan. Men om så icke blir fallet, måste ärendet föras vidare i någon form.

Jag skall, herr talman, inte ställa något annat yrkande än utskottets, men jag vädjar till departementschefen, som får detta ärende på sitt bord, att omgående vidta erforderliga åtgärder i frågan.

Fru HEURLIN (h):

Herr talman! I en motion av den 26 januari hemställde jag om utredning rörande möjligheterna att skyndsamt införa obligatorisk hälsokontroll av utländsk arbetskraft, som söker anställning inom restaurangbranschen. Det är bl. a. med anledning av den motionen som vi i dag tar upp denna fråga.

Utskottet har kommit fram till ett som jag tycker mycket positivt ställningstagande, och jag kan ur utlåtandet hämta följande belägg för detta. Utskottet skriver bl. a.: »Behovet av bättre hälsokontroll för invandrare har starkt

betonats i remissyttranden och bl. a. utförligt belysts av medicinalstyrelsen.» Vidare säger utskottet längre fram i utlåtandet: »Särskilda synpunkter träder i förgrunden i den av motionärerna särskilt framhävda frågan om åtgärder för att förhindra att invandrare sprider smittosamma sjukdomar. Bl. a. har nämnts risken för tuberkulossmitta.»

Ofta är det väl ett speciellt fall som gör att man engagerar sig djupare i en viss fråga. Det är kanske inte alla som hunnit läsa samtliga motioner i detta ärende, och jag vill därför nämna att i mitt fall gällde det en albansk medborgare som kom till Sverige. Han var då mycket sjuk i tuberkulos och fick tillfällig anställning i restaurangbranschen, närmast som diskare, och hade därvid hand om både det ena och det andra. Jag anhöll honom för ett mycket allvarligt våldsbrott, och då kom det fram hur sjuk han var. Han blev inlagd på ett av våra större sjukhus och jag diskuterade hans fall mycket med sjukhusets läkare. Jag vet inte vem som var mest upprörd, läkaren eller jag, över att denne man hade fått arbeta fullständigt fritt just i restaurangbranschen. Vi övervägde hur man skulle kunna komma till rätta med problemet, och detta var också den närmaste anledningen till att jag tog upp frågan i motionsform i januari.

Jag skall inte ställa något yrkande men måste säga att jag är tacksam för utskottets skrivning, som slutar med en hemställan om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet anfört. Skrivningen som sådan är också mycket positiv, och jag förmodar att detta måste leda till att frågan ganska snart görs till föremål för någon form av övervägande, varvid man inte minst bör ta hänsyn till de positivt inställda remissinstanserna och ser efter vad som kan göras omedelbart. Vi har ju här i landet en mycket stor grupp utländsk arbetskraft. Dessa män-

Inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.

niskor bör få fortsätta att arbeta men under andra betingelser än nu.

Herr talman! Jag har alltså inget yrkande utan vill bara uttrycka min uppskattning av det fina arbete som utskottet nedlagt och hoppas att det framdeles skall leda till ett snabbt resultat hos Kungl. Maj:t.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av motion om åtgärder för att åstadkomma trafiksäkrare bilar.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18

Inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln (bilaga 8, punkt C 1) föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1967/68 beräkna till Trafiksäkerhetsmyndighet m. m. ett anslag av 11 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Därefter hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 55, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 mars 1967, *dels* föreslagit riksdagen att besluta att den 1 januari 1968 skulle inrättas en myndighet med namnet statens trafiksäkerhetsverk i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet förordat, *dels* föreslagit riksdagen att besluta att den 1 januari 1968 skulle inrättas en myndighet med namnet trans-

portnämnden i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet förordat, *dels* föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att på personalförteckning för statens trafiksäkerhetsverk föra upp tjänster på löneplan C i enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet föreslagit, *dels* föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsanordningar som fordrades med anledning av inrättandet av statens trafiksäkerhetsverk och transportnämnden, *dels* berett riksdagen tillfälle att avge yttrande med anledning av vad departementschefen anfört rörande körkort och trafikutbildning, *dels* föreslagit riksdagen godkänna av departementschefen förordade grunder för statsbidrag till förhyrning av stadigvarande undervisningsmateriel vid yrkeskolor, *dels ock* framlagt förslag till medelsanvisning.

Propositionen nr 55 hade hänvisats till statsutskottet utom vad den avsåg körkort och trafikutbildning, i vilka delar den hänvisats till lagutskott.

I anslutning härtill hade statsutskottet behandlat vissa motionsledes framförda yrkanden, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eric Gustaf Peterson* och *Erik Filip Petersson* (I: 727) och den andra inom andra kammaren av fru *Nettelbrandt m. fl.* (II: 911), i vilka bl. a. hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 55 måtte besluta 2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en vidgad och intensifierad TV-undervisning på trafiksäkerhetsområdet, främst inom grundskolan; 3. att lekmannastyrelsen inom statens trafiksäkerhetsverk skulle bestå av sex ledamöter jämte verkets chef i enlighet med utredningens förslag;

dels två likalydande motioner väckta den ena inom första kammaren av herr *Strandberg m. fl.* (I: 728) och den andra inom andra kammaren av herr andre

Inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.

vice talmannen *Cassel* och herr *Bengtson* i Solna (II: 909), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av prop. 1967: 55 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om ökat stöd åt undervisning av barn på förskolestadiet samt i övrigt beakta vad i motionerna framförts;

dels en inom andra kammaren av herr *Jansson m. fl.* väckt motion (II: 910), vari föreslagits att riksdagen 1. — med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 55 om inrättandet av statens trafiksäkerhetsverk — måtte uttala att den i propositionen föreslagna arbetstidsinspektionen skulle handhavas av trafiksäkerhetsverket; 2. i fråga om trafikundervisningen i skolan måtte bifalla den av utredningen föreslagna målsättningen; 3. i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till 1968 års riksdag rörande en skyndsam utbyggnad av trafikyrkesskolor och jämförlig utbildning för den yrkesmässiga trafikens behov;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Isacson* (I: 726) och den andra inom andra kammaren av herr *andre* vice talmannen *Cassel* (II: 908).

Vidare hade utskottet i förevarande sammanhang behandlat två vid början av årets riksdag väckta likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herrar *Bengtson* och *Dahlén* (I: 657) och den andra inom andra kammaren av herrar *Ohlin* och *Hedlund* (II: 846).

Utskottet hemställde,

I. att motionen II: 910, såvitt den avsåge att arbetstidsinspektionen skulle handhas av den i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 mars 1967 föreslagna trafikmyndigheten, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 727 och II: 911, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, besluta att antalet ledamöter i styrelsen för trafiksäkerhetsverket skulle vara sex, inbe-

räknat generaldirektören som självskrivnen ledamot och ordförande;

III. att motionerna I: 727 och II: 911, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande inrättande av en utredningssektion inom trafiksäkerhetsverkets trafik- och informationsbyrå, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen måtte, med den ändring som följde av bifall till utskottets hemställan under II., besluta att den 1 januari 1968 skulle inrättas en central förvaltningsmyndighet med namnet statens trafiksäkerhetsverk i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats;

V. att riksdagen måtte besluta att den 1 januari 1968 skulle inrättas en myndighet med namnet transportnämnden i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats;

VI. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att på personalförteckning för statens trafiksäkerhetsverk föra upp tjänster på löneplan C i enlighet med vad i statsrådsprotokollet förordats;

VII. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångs-anordningar som fordrades med anledning av inrättandet av statens trafiksäkerhetsverk och transportnämnden;

VIII. att riksdagen måtte för budgetåret 1967/68 avseende tiden den 1 juli—den 31 december 1967 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa

a) till Statens bilinspektion: Avlöningar ett förslagsanslag av 553 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

b) till Statens bilinspektion: Omkostnader ett förslagsanslag av 161 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

c) till Statens bilinspektion: Uppdragsverksamhet ett förslagsanslag av 2 822 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

d) till Statens biltrafiknämnd: Avlö-

Inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.

ningar ett förslagsanslag av 613 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

e) till Statens biltrafiknämnd: Omkostnader ett förslagsanslag av 61 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

IX. att riksdagen måtte för budgetåret 1967/68 avseende tiden den 1 januari—den 30 juni 1968 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa

a) till Statens trafiksäkerhetsverk: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag av 906 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

b) till Statens trafiksäkerhetsverk: Uppdragsverksamhet ett förslagsanslag av 3 993 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

c) till Transportnämnden: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag av 274 000 kr., därav tre fjärdedelar att avräknas mot automobilskattemedlen,

d) till Vissa kostnader för arbetstidsinspektion ett förslagsanslag av 478 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

X. att riksdagen måtte till Vissa kostnader för utbildning av trafikskolepersonal för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 600 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

XI. att riksdagen måtte med bifall till vad i statsrådsprotokollet förordats samt med avslag å motionen II: 910, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört rörande viss vidareutbildning av förare;

XII. att motionerna I: 726 och II: 908 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XIII. att riksdagen måtte godkänna i statsrådsprotokollet förordade grunder för statsbidrag till förhyrning av stadigvarande undervisningsmateriel vid yrkesskolor;

XIV. att motionen II: 910, såvitt den avsåg målsättningen för trafikundervis-

ningen i skolan, icke måtte av riksdagen bifallas;

XV. att riksdagen måtte, med bifall till vad i statsrådsprotokollet förordats samt i anledning av motionerna I: 728 och II: 909 ävensom I: 727 och II: 911, sistnämnda båda motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört i fråga om trafikundervisningen i skolan m. m.;

XVI. att motionerna I: 657 och II: 846 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Johansson* i Norrköping.

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Överläggningen beträffande detta utlåtande må omfatta jämväl tredje lagutskottets utlåtanden nr 31 och 33, men yrkanden rörande sistnämnda utlåtanden framställes först sedan desamma föredragits.

Statsutskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSSON** i Norrköping (s):

Herr talman! Till statsutskottets utlåtande nr 89 har jag fogat en blank reservation. Jag delar både departementschefens och utskottets uppfattning angående inrättandet av det nya trafiksäkerhetsverket och hoppas att dess arbete för trafiksäkerheten skall ge ett gott resultat i en för oss alla angelägen fråga.

Det är till en liten detalj — men en viktig sådan — nämligen huruvida arbetstidstillsynen för den yrkesmässiga biltrafiken såsom departementschefen föreslår skall utövas av arbetarskyddsstyrelsen, som jag ställer mig tveksam. Utredningen och ett flertal remissinstanser ansåg att arbetstidstillsynen bl. a. på grund av trafiksäkerhetskravet borde förläggas till trafiksäkerhetsverket.

Det ligger mycket i den uppfatt-

Inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.

ningen, men det bör heller inte förnekas att om vi har en central tillsynsmyndighet som arbetarskyddsstyrelsen bör den ha hela överblicken när det gäller arbetstids- och arbetarskyddslagstiftningen i landet.

Nu hoppas jag att trafiksäkerhetskravet blir tillgodosett på ett tillfredsställande sätt genom en effektiv inspektion och ett gott samarbete mellan arbetarskyddsstyrelsen och trafiksäkerhetsverket.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än bifall till statsutskottets utlåtande.

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Huvudsyftet med det nu föreliggande förslaget, att sammanföra olika trafiksäkerhetsfunktioner till ett verk, är helt riktigt. Det finns emellertid en mängd detaljer som enligt min mening borde ha varit annorlunda utformade. I motion 910 i denna kammare har jag och några medmotionärer föreslagit för det första att den i propositionen föreslagna arbetstidsinspektionen skall handhas av trafiksäkerhetsverket, för det andra att den av utredningen föreslagna målsättningen i fråga om trafikundervisningen i skolan skall godtas och för det tredje att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om förslag till 1968 års riksdag rörande en skyndsam utbyggnad av trafikyrkesskolor och jämförlig utbildning för den yrkesmässiga trafikens behov.

Beträffande den första punkten om vem som skall handha arbetstidsinspektionen företräder motion 910 samma mening som såväl utredningen som flera remissinstanser har haft. Även arbetarskyddsstyrelsen föreslår att denna inspektion skall utövas av trafiksäkerhetsverket. Det kunde med fördel inordnas i den föreslagna fordonsbyrån, där det finns andra sektioner för bl. a. inspektionsverksamhet. Jag anser att det särskiljande som utskottet stannat för inte motsvarar den grundläggande sam-

ordningstanke som ligger till grund för hela trafiksäkerhetsverkets tillkomst.

Vad trafikundervisningen beträffar, så är åldern inte av sekundär betydelse. Men man kan ha skilda meningar om förslaget, att åldersgränsen skall vara 21 år för att föra buss och 19 år för att föra tung lastbil. Det bör framhållas att det är grundligheten i utbildningen som är avgörande och inte variationer i åldern på ett eller två år.

Vissa undersökningar har gjorts och flera kommer väl om vilka förare det är som svarar för största delen av olyckorna. Om jag uppfattat en del utredningar rätt, är det ändå så, att en fjärdedel av olyckorna orsakas av yngre förare. Jag vill härvidlag ansluta mig till vad transportarbetareförbundet uttalar i sitt remissyttrande, nämligen att vi måste få en snabb utbyggnad av yrkesutbildningen av förare i yrkesmässig trafik och att erhållande av B-körkort ovillkorligen skall vara förknippat med utbildning i yrkesskola eller med i sådan skola avlagt prov. Här föreligger tyvärr inte något förslag om en omedelbar utbyggnad av yrkesutbildningen.

I remissyttrandena finns starkt stöd för kravet att körutbildningen skall vara en angelägenhet för stat och kommun. Det innebär bl. a. kommunala körskolor. Tyvärr har man, tycker jag, inte lyssnat på de remissinstanser som talat för att det skall skapas kommunala körskolor.

Vid transportarbetareförbundets kongress hösten 1965 underströks bl. a. av förbundsordföranden kraftigt betydelsen av åtgärder i syfte att tillgodose behovet av utbildning för den yrkesmässiga trafiken. Enligt förbundsordföranden borde det i varje län inrättas lokala utbildningsnämnder, som borde underställas det blivande trafiksäkerhetsverket.

Vad så trafikundervisningen i skolan beträffar avvisas det i motion 910 liksom av utredningen framförda försla-

Inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.

get, att grundskolans sista klass skall ge den undervisning som krävs för de teoretiska förarproven. Förslaget avvissas därför att det blir en lucka på några år mellan den teoretiska trafikundervisningen och övningskörningen. Invändningen förefaller mig inte särskilt stark. Det bör erinras att man dessutom erhåller körkort för motorcykel redan vid 16 års ålder. Detsamma gäller traktor, och kraven på teoretisk utbildning för ett A-körkort är inte stora. Därtill kommer att den teoretiska utbildning, som grundskolan skulle ge, skulle vara till allmän nytta för vars och ens anpassning i ett läge då trafikutvecklingen präglas av ökad bilism.

Vad trafikskolorna beträffar är det flera remissinstanser som intar samma ståndpunkt som den vi redovisat i motion 910, nämligen att dessa skolor bör frikopplas från kommersiella intressen och drivas i kommunal regi. Det är min förhoppning att statsrådet fortlöpande skall pröva lämpliga former för statlig stimulans till en vidgad verksamhet för kommunala trafikskolor.

Till frågan om utbildningen av trafikskolornas personal gör departementschefen i propositionen några riktiga påpekanden om att denna utbildning i huvudsak bedrivs i privat regi, saknar samordning och behöver förbättras. Jag biträder de förslag som departementschefen framfört på detta område i propositionen och som också tillstyrkts av utskottet. Statens trafiksäkerhetsråd anser att en högre trafikläroanstalt bör inordnas i universitetssammanhang. Jag tror att det är riktigt, och de erfarenheter som finns av sådan utbildning i andra länder tycks vara god.

Herr talman! Jag hade åtskilligt fler synpunkter, som jag hade velat anföra, men då jag i likhet med kammarens övriga ledamöter uppskattar att vi inte får kvällsplenium skall jag inskränka mig till att endast yrka bifall till motion II: 910.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Den reservation som jag fogat till tredje lagutskottets utlåtande nr 31 grundar sig framför allt på några sakkunniguttalanden, som kortfattat refererats i utskottets utlåtande så som till- och avstyrkande. Jag ber att i korhet få föredra några av dessa uttalandena i vad de avser övningskörning på motorväg.

NTF föreslår att övningskörning på motorväg skall tillåtas under förutsättning att eleven i övrigt är färdigutbildad och bilen har dubbelkommando.

Motormännens riksförbund framhåller att ett generellt förbud omöjliggör även för en avancerad elev att få sin körteknik på motorväg bedömd och korrigerad av sakkunnig.

KAK har yttrat sig i samma riktning men avstått från att tillstyrka med hänsyn till internationell sed på området. TCO och länsstyrelsen i Kristianstads län plus ytterligare några myndigheter har även tillstyrkt.

Vad vi motionärer stöder oss på är att det ur trafiksäkerhetssynpunkt är mycket viktigt att körskoleeleven när han första gången kommer upp på en motorväg — och skall köra av den — får köra under ledning av en bilskollärare. Som det nu är — och kommer att bli om utskottets hemställan bifalles av riksdagen — får eleven sitt körkort och har i samma stund rätt att köra upp på motorväg och köra på den också. Det anser vi vara trafikfarligt, och vi stöder oss därvid på dessa sakkunniga remissinstanser.

Vi har inte så många motorvägar nu, men vi får flera — det finns ett ganska stort program härför. Från den 3 september i höst utvidgas detta förbud att avse även motortrafikleder. Enligt nuvarande regler för avläggande av körkortsprov skall man ha landsvägskörning, och om landsvägskörning mer och mer, framför allt i närheten av storstäder, blir motorvägskörning, anser vi

Inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.

att sådan körning skall ingå i utbildningen. Vi vill inte på något sätt i motionen och min reservation släppa lös denna körning för alla, utan den skall ske under särskilda villkor, eventuellt de villkor som Motormännens riksförbund och NTF har föreslagit och som innebär att det skall vara dubbelkommando. Vi vill bemyndiga regeringen att utforma närmare regler för denna övningskörning på motorvägar. Det är helt i trafiksäkerhetens intresse som min reservation tillkommit.

Herr talman! Jag ber att senare få framställa yrkande.

Fru HEURLIN (h):

Herr talman! Jag motionerade i januari i år om att få en utredning rörande inrättande av dels ett rikscentralt register över utfärdade körkort, dels ett rikscentralt register över personer som utan att ha innehaft körkort dömts för olovlig körning.

Det är ganska uppenbart att om en person blir åtalad för exempelvis rattfylleri och sedan säger att han inte har körkort så är detta mycket svårt att kontrollera. Han kan ju vara åtalad på en helt annan plats i landet än den plats där körkortet har utfärdats. För att förseelsen skall kunna registreras i körkortsregistret måste domstolen veta vart den skall vända sig. Det finns emellertid många länsstyrelser i landet, och det är en praktisk omöjlighet för domstolen att ringa runt och ta reda på var någonstans vederbörande till äventyrs har fått körkort, om han nu har fått något. Själv är han absolut inte skyldig att uppge det. Detta har varit en negativ sida hela tiden, en sida av saken som gör att det, såvitt jag förstår, är alldeles nödvändigt att vi får den begärda utredningen. Så såg jag det i januari och tidigare också förstås.

För det andra har vi en lag som säger att man kan bli dömd till fängelse, om man gör sig skyldig till olovlig körning efter att tidigare ha blivit dömd

för samma brott. Då måste domstolen alltså veta, om vederbörande tidigare har blivit dömd för samma brott. Har man inget körkort, finns ju ett sådant brott inte registrerat någonstans utan vidare. Alltså borde det också finnas ett register över personer som gjort sig skyldiga till olovlig körning utan att inneha körkort.

Det här är två sidor av trafikproblemen som är så pass viktiga att jag ansatt att de motiverade en motion. I söndags läste jag i tidningarna att frågan om centralt register för körkort skall utredas. Utredningen skall ta ställning till registrets organisation, utformningen av arbetsrutin etc.

I tredje lagutskottets utlåtande nr 31 kan vi i dag läsa bland annat följande:

»Körkortsregistrering. Under detta avsnitt i propositionen redovisas bl. a. att departementschefen erhållit bemyndigande att tillkalla en sakkunnig för förnyad prövning av frågan om körkortsregistreringssystemet. Utredningen skall enligt direktiven sikta på en lösning med ett centralt körkortsregister. Utredningen skall också undersöka möjligheterna att centralt registrera sådana brott och förseelser av körkortslösa som för dem som har körkort föranleder anteckning i körkortsregistret. Härmed torde avses bl. a. olovlig körning.»

Vi är alltså framme vid precis det som jag motionerade om i januari, och jag kan därför inte annat än med tacksamhet notera att en utredning är tillsatt. Jag hoppas nu bara att utredningen kommer att verka snabbt till fromma för trafiksäkerheten.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord i anslutning till debatten om tredje lagutskottets utlåtande nr 31. I nämnda utlåtande behandlas en motion nr 907 i denna kammare. I denna motion anförs bl. a. att det finns skäl att beklaga att departementschefen avvisat tanken på provisoriska körkort.

Inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.

Även om förarutbildningen effektiviseras i enlighet med de uppdragna riktlinjerna, är det ändå svårt att omedelbart efter det att en körkortsaspirant har genomgått utbildningen med bestämmdhet fastställa aspirantens lämplighet såsom bilförare. Det blir närmast den tekniska färdigheten och det elementära kunnandet av trafikregler som låter sig bedömas. Det praktiska omdömet får bilföraren ofta inte tillfälle att visa förrän han eller hon utrustad med körkort befinner sig ute i den reguljära trafiken. Utan tvekan tar det en avsevärd tid innan en ny bilförare förvärvat den rutin och de erfarenheter som gör att hans duglighet såsom bilförare objektivt kan bedömas.

Mot bakgrunden av vad jag här i korthet har anfört vill jag framhålla, att det synes önskvärt med ett system, som innebär att körkortsaspirant efter genomgångna och godkända prov erhåller ett s. k. provisoriskt körkort. Detta körkort skulle vara tidsbestämt och om vederbörande bilförare har visat ett gott omdöme i trafiken skulle han sedan erhålla det definitiva körkortet.

Utskottet och departementschefen hänvisar till den stora och komplicerade apparat som skulle krävas för att administrera de provisoriska körkortet. Enligt min och min medmotionärs mening borde ett system med provisoriska körkort kunna handhas med en förhållandevis enkel administrativ apparat genom att exempelvis trafikförseelser antecknas på det provisoriska körkortet. Och jag tror att även om de provisoriska körkortet kommer att kräva en viss administrativ apparat, så skulle vinsterna ur trafiksäkerhetssynpunkt väsentligt överväga de nackdelar som kunde uppstå.

Herr talman! Det finns enligt min mening starka skäl för ett bifall till motionen II: 907, vari hemställes att trafikmålskommittén skall få i uppdrag att utreda frågan om provisoriska kör-

kort. Jag kommer därför senare under överläggningen att yrka bifall till motionen.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! I tredje lagutskottets utlåtande nr 31 behandlas en rad frågor rörande trafiken och körkortsutbildningen.

Den förste talaren tog upp ett resonemang om att bilskolornas trafikundervisning borde ske i kommunal regi. Jag skulle tro att det även kommer att bli så med tiden. Men vid övervägandena inom bilförarutredningen och inom departementet har man ändå kommit till att nuvarande system bör bibehållas. Det allmänna driver emellertid redan ett par bilskolor, och ingenting hindrar att även kommuner startar sådana. Utvecklingen kommer nog också, som jag sade, att gå i den riktningen.

Jag vill, herr talman, bara anföra ett par ytterligare synpunkter med anledning av vad som sagts under debatten.

Herr Börjesson i Falköping pläderade för provisoriska körkort. Jag tror inte på sådana. Det har tidigare förekommit framställningar härom. Man har begärt att körkortet skulle göras provisoriska ett år, och att definitivt körkort inte skulle erhållas förrän året gått. Men är så mycket vunnet därmed? Vilken säkerhet har man för att den, som fått ett provisoriskt körkort som skall gälla ett år, verkligen kör under denna tid? Ta t. ex. en körkortsaspirant som fått körkort, men som känner med sig att han är litet osäker. Har han då fått provisoriskt körkort kan han helt enkelt avstå från att köra under detta år tills körkortet blir definitivt. Då är han i sämre form att börja köra på vägarna än om han gör det så snart han fått sitt körkort. Skall det vara någon mening med provisoriskt körkort borde man i stället för en viss tid kräva att vederbörande kört ett visst antal mil innan han får det definitiva körkortet.

Inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.

Hur klarar man denna kontroll? Jag tror — liksom departementschefen och utskottet — inte så mycket på nyttan av provisoriskt körkort.

Vad beträffar herr Tobés reservation, vari yrkas att övningskörning på motorväg skall tillåtas, har jag en helt annan uppfattning än han. Vi har inte många motorvägar här i landet. Dessa är av sådan standard att man i regel skall kunna tillåta snabb trafik. Det kan inte vara så lämpligt att en elev släpps ut på dessa motorvägar. Jag skulle tro att trafiken på de flesta motorvägar går med en genomsnittshastighet av bortåt 120 km i timmen. Det kan då inte vara riktigt att låta eleverna köra på våra motorvägar. Det måste dessutom bli väldigt störande för den övriga trafiken. Alla vi som kör bil vet att det ofta är en smula irriterande när man kör inne i en stad och har en bil med skylten »övningsbil» framför sig. Jag kan inte tänka mig annat än att det skulle förorsaka stor irritation för trafikanterna på motorvägarna, om övningsbilarna skulle tillåtas köra där.

Nu kan man säga — och det gör herr Tobé — att ingenting hindrar att man ger sig ut och kör även på en motorväg så fort man har fått sitt körkort, alltså utan någon som helst träning för sådan körning. Till detta vill jag säga att de flesta bilförare som nyligen har fått körkort väl i regel, åtminstone under den första tiden, håller sig till de något mindre trafikerade vägarna. Även om man i en bilskola kört bil 10, 20 eller 30 timmar, behärskar man inte därför bilkörning. Man kan till nöds ge sig ut och köra på vägar där det inte är så stor trafik. Som regel håller sig väl de nya körkortsinnehavarna, till dess de har blivit litet säkrare, till de mindre trafikerade vägarna. Jag kan därför inte tänka mig att det skulle vara till någon nytta ur trafiksäkerhetssynpunkt att släppa ut bilskoleeleverna på motorvägarna. Det måste leda till ett stort ohägn för de övriga trafikanterna på

dessa vägar. Dem skall man väl också ta litet hänsyn till.

Både när det gäller de provisoriska körkortet och när det gäller rätten till övningskörning på motorväg kan jag på grund av det anförda till fullo instämma i de synpunkter som har anförts i propositionen och i utskottsutlåtandet.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är medveten om att alla i denna kammare är överens om det angelägna i att öka trafiksäkerheten på våra vägar. Bakgrunden till att jag väckte min motion om införande av provisoriska körkort var tanken att trafiksäkerheten därmed skulle kunna förbättras.

Utskottets talesman herr Levin har anført att han inte tror på dessa provisoriska körkort. Herr Levin frågar vad man har för garantier för att vederbörande under det år han innehar det provisoriska körkortet verkligen kör bil. Självfallet kan man anföra sådana synpunkter, men jag tror ändå att den som fått ett körkort gärna sätter sig vid raten och prövar sina föraregenskaper.

Även om nu inte utskottet och inte heller huvudparten av kammarledamöterna delar min inställning, är jag föredensskull inte ensam om min uppfattning. Jag vill hänvisa till vissa av de remissyttranden som avgivits över bilförarutredningens betänkande. Därvid har beträffande det provisoriska körkortet bl. a. länsstyrelserna i Kalmar och Malmöhus län, de svenska ledamöterna av Nordisk vägtrafikkommitté, trafikmålskommittén, Automobilbesiktningmännens förening, Trafikförsäkringsföreningen, KAK och M framhållit, att de av utredningen åberopade kostnaderna och olägenheterna inte är tillräckliga skäl mot införande av provisoriska körkort.

Låt mig bara hänvisa till länsstyrel-

Inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.

sens i Kalmar län remissyttrande, där det heter:

»Av det statistiska material som utredningen redovisat i betänkandet framgår med önskvärd tydlighet de unga bilförarnas svåra belastning då det gäller trafikolycksfallen. Då trafikolyckorna i våra dagar utgör ett av det moderna samhällets svåraste problem icke blott ur samhällsekonomisk synpunkt utan även för de enskilda människorna, som drabbas därav, måste alla framkomliga vägar prövas för att höja trafiksäkerheten. En sådan väg är enligt länsstyrelsens uppfattning införandet av provisoriska körkort för nya bilförare. Att — såsom utredningen gjort — åberopa kostnaderna och olägenheterna av ett införande av detta institut såsom ett skäl mot detsamma finner länsstyrelsen ej bärande mot bakgrunden av — — —» etc.

Herr talman! Jag skulle kunna läsa upp flera remissyttranden men jag nöjer mig med detta.

Herr TOBÉ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Skall en förare med nytt körkort ensam få köra upp på en motorväg eller skall en förare som befinner sig i slutet av sin utbildning under lärares övervakning och under vissa omständigheter få köra upp på motorväg? När det gäller att avgöra vilket av dessa alternativ som ur trafiksäkerhetssynpunkt är det bästa, finns enligt min mening inte någon möjlighet att tänka sig annat än att det senare är det bättre. Såväl motionärerna som jag själv som reservant litat på att regeringen skall kunna utfärda regler för detta, som skulle kunna bidra till att det inte blir några störningar för trafiken. I vissa städer, där man har motorvägar som utfartsvägar, får bilskolläraren nu köra så länge vägen är rak och fin, men när man sedan kommer in på sämre och kurvigare vägar, får ratten överlämnas till den icke utbildade körskoleeleven.

Herr LEVIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Om riksdagen skulle rösta för herr Tobés reservation att släppa loss övningskörningen på motorväg, kommer det inte att betyda att bilskoleeleverna här i landet i allmänhet har möjlighet att övningsköra på motorväg. Det är bara ett litet fåtal mil motorväg här i landet. De allra flesta bilskolor och bilskoleelever kommer aldrig att kunna utnyttja detta. Det måste väl ligga något i resonemang-
et att det verkar störande för den övriga trafiken. I Tyskland och i andra länder, där man har ett betydligt mer utbyggt motorvägsnät än vad vi har, är det förbjudet att övningsköra på motorväg.

I andra sammanhang brukar vi anpassa vår trafiklagstiftning till de internationella reglerna, men här skulle vi gå in för en helt annan linje än alla andra länder.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! I denna ämbetsverkens gyllene tid när man har en övertro på stora verk är det kanske angeläget att säga att inom biltrafiken har vi nu kommit i en situation där vi har satsat så mycket kapital och så mycket arbetskraft att vi behöver vara ytterst försiktiga för att vi inte skall krångla till det hela. Alla är vi väl eniga om att vi vill ha trafiksäkerhet.

Eftersom jag varken är motionär eller har något yrkande skulle jag vilja ställa några frågor till herr statsrådet.

Vi har för närvarande vissa inskränkningar i järnvägstrafiken och man försätter att det skall bli ännu fler ganska snart. Inom postverket försiggår också en s. k. rationalisering som innebär att servicen blir sämre. Då vill jag fråga statsrådet: Är det rimligt att, innan vi byggt ut vägar m. m., företa dessa s. k. rationaliseringar och lägga ned järnvägar eller inskränka trafiken där? Samtidigt som vi gör det är vi ju medvetna om att vi tvingar ut den tunga

Inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.

trafiken på ett vägnät som icke är så utbyggt att det kan ta emot den. De verkliga trafikfarorna i dag är inte minst dessa s. k. långtradare — man kan på en kort sträcka se kanske ett tjugotal långtradare som stänger trafiken i högsta grad. När man söker komma till rätta med dessa trafikfrågor hade det väl varit rimligt att väga olika frågor gentemot varandra.

Sedan skulle man väl ändå kunna hysa den stilla förhoppningen att man, när det gäller kostnadsfrågor, skulle kunna väga mot varandra å ena sidan vad det innebär att vi inskränker trafiken på järnvägarna och å andra sidan vad det innebär att man tvingar ut trafiken på de alltför trånga och besvärliga vägar som vi har i vårt land. Jag undrar om inte detta är en fråga som vi behövde titta litet mera på.

Jag skall också villigt säga att om jag hade vetat att vi skulle få en miljonrullning av den storleksordning som vi har fått när vi beslutat oss för högertrafik, skulle jag inte ha varit så positiv för att införa högertrafiken. Situationen är nämligen den att hur vi än diskuterar är numera bilen nödvändighetsvara, inte bara för de högre inkomsttagarna, utan även för arbetare när det gäller att komma mellan arbetsplatsen och bostaden. I en sådan situation kan det inte vara rimligt att vi lägger så stora pålagor på biltrafiken och bara räknar med att vi där kan ta ut hur mycket som helst, medan vi samtidigt sätter mindre inkomsttagare och stora arbetargrupper i det läget att de inte får möjligheter att skaffa sig en någorlunda trafiksäker bil. Jag tror att det finns anledning för oss att inte bara titta på hur vi kan mjölka ut miljoner av biltrafiken, utan även komma ihåg att bilen i dag har samma uppgift som cykeln hade för exempelvis mig när jag var ung. Det är givet att vi i en sådan situation borde vara litet mera försiktiga.

Det talas om grundlighet i utbildningen. Jag tror att erfarenhet är ganska

viktig. Talet om att de unga förarna är i flertal när det gäller olyckor är ganska naturligt. I och med att bilbeståndet ökar och de nya förarna tillhör de yngre grupperna blir de ju i flertal på vägarna i dag. Även om jag kört bil utan att vara med om några olyckor under drygt 30 år, måste jag ändå säga att förarna bland ungdomen är oerhört skickliga i dag — men jag tror inte man skall ha någon övertro på deras eller andras skicklighet.

När jag hörde herr Börjesson i Falköping tala om trafiksäkerheten vill jag fråga: Är det absolut nödvändigt att vi, när vi skall göra en reform, gör den så krånglig som det över huvud taget är möjligt? I stället för att få en naturlig övergång till högertrafiken har vi hetsat upp svenska folket så att man numera inte vet hur man skall gå över en gata, därför att det anses att det skall vara en jämn ström över gatan. Samtidigt har man givet det ena rådet efter det andra i radio och andra massmedia om ljus, signaler m. m. Jag undrar om det inte vore lämpligt att alla de som sysslar med trafikfrågor använde sitt sunda förnuft och tänkte på att allt oförnuft kostar pengar och att det är angeläget att göra vissa inskränkningar och ta alla nymodigheter på detta område med en nypa salt.

Herr talman! Jag hoppas verkligen att själva övergången till högertrafik den 3 september blir mycket lugnare och naturligare än allt det som har föregått den.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundberg gjorde gällande att systemet med provisoriska körkort skulle vara i högsta grad krångligt. Det beror på hur man utformar det. Det behöver inte vara särskilt krångligt.

Herr Lundberg talade också om förnuft. Jag hoppas att han inte gör an-

Inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.

språk på att ensam ha monopol på förnuftet här i kammaren.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att körkort och förnuft alltid hör samman.

Det är redan tillräckligt krångligt i dag att få körkort från en länsstyrelse. Det finns, som herr Börjesson i Falköping själv påpekat, så mycket krångel, så mycket byråkrati och så många underligheter på detta område. Tag bort en del därav men lägg för Jesu namn inte till mera krångel! Vi har varken tid, arbetskraft eller pengar för att skapa ytterligare krångel i Sverige bara för att vi skall vara så perfekta och fulländade. Vi ökar inte effektiviteten därmed.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Herr Lundbergs frågor till statsrådet är det statsrådets sak att klara upp. Jag vill ändå i anslutning till dessa säga att den olust inför det nya ämbetsverket, som herr Lundberg vädrade, inte har kommit till uttryck vare sig i de väckta motionerna eller under arbetet i utskottet. Man har tvärtom sagt sig att trafiksäkerhetsfrågorna är utomordentligt viktiga och blir det mer och mer. Det är dess bättre inte så att myndigheterna i vårt land dikterar vilka människor som skall åka tåg och vilka som skall åka bil, utan bilismen sväller med enorm hastighet och skadorna är tyvärr betydande och dess värre i växande.

Det förefaller mig som om herr Lundberg inte hade ägnat tillräcklig uppmärksamhet åt denna höga skadefrekvens. Enbart de väldiga belopp som trafikolyckorna årligen kostar är av en helt annan storleksordning än kostnaderna för det nya ämbetsverket. Det är en central uppgift att på ett annat sätt än hittills ordna verksamheten, som varit splittrad på en rad oli-

ka organ, vilka tyvärr haft dålig inbördes kontakt. Genom att samla dem i ett centralt verk får man — hoppas och tror jag — helt andra möjligheter att arbeta för trafiksäkerheten än man hittills haft.

Låt mig också säga att praktiskt taget alla motioner i detta ärende är vettiga och riktigt övertänkta. Därför har också utskottsutlåtandet, genom att ta hänsyn till de motionsledes framförda yrkandena, kunnat bli så enhälligt som det faktiskt är — med undantag för den blanka reservation som herr Johansson i Norrköping nyss motiverade. Det visar att det finns ett centralt intresse i detta fall som förenar oss alla som sysslar med trafikfrågor, och det är att åstadkomma bästa möjliga resultat. Utskottet har också, som sagt, velat ta all tillbörlig hänsyn till alla uppslag som har kommit. Jag tror att önskemålen i motionerna i det väsentliga är tillgodosedda. Det är klart att verket under de närmaste åren får visa hur det kommer att lägga upp sin verksamhet, och sedan blir det tillfälle att motionsledes ställa yrkanden, om man så finner erforderligt.

Herr Jansson i Stockholm, som närmast uppkallade mig, när han yrkade bifall till sin motion, har i huvudsak — och det är den viktigaste punkten i motionen — velat att inspektionen över arbetstidstillämpningen för yrkeschaufförer skulle läggas hos trafiksäkerhetsverket i stället för hos arbetarskyddsverket. Utskottet har hävdat att när det finns ett särskilt ämbetsverk med hittills ganska långvarig erfarenhet för att tillgodose, övervaka och tillvarata arbetarskyddsintresset i dess olika faser, bör också — såsom föreslagits i propositionen — denna verksamhet ligga hos detta verk. Trafiksäkerhetsverket skall ägna sig åt trafiksäkerhetsfrågorna, det nya vägverket skall ägna sig åt vägfrågorna och arbetarskyddsverket slutligen åt arbetarskyddsfrågorna. Här föreligger alltså en klar och naturlig

Inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.

uppdelning av de olika moment, som ingår i vägtrafiken. Vi är överens om att det skulle ha varit olyckligt att bryta sönder en sådan naturlig uppdelning.

Härmed har jag, herr talman, i största korthet redovisat skälen till att vi i statsutskottet har kunnat bli praktiskt taget ense om hela detta utlåtande.

Jag ber med detta att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle till herr Ståhl vilja säga att jag varken ställt något yrkande eller väckt någon motion i denna fråga, utan min kritik mot detta stora ämbetsverk var en allmän kritik. Jag vill göra herr Ståhl uppmärksam på att denna inte bara gäller i denna fråga. Jag är den förste att understryka att vi bör vidta åtgärder för att försöka komma till rätta med trafiksäkerhetsproblemen. Men, herr Ståhl, det finns även andra problem inom samhället som måste lösas. Med dessa trafikolyckor har inte minst följt svårigheter av mycket allvarlig art att klara hälso- och sjukhusfrågor. Hur har vi det och vad får vi när det gäller att tillsätta tjänster inom sjukvården m.m.? Vi möts som regel i detta fall även från statsutskottets sida av kalla handen. Om vi inte kompletterar denna verksamhet med en effektiv hälso- och sjukvård, kan vi inte klara dessa olyckor och komma till rätta med problemen.

Jag är medveten om storleken av trafiken och dess problem, men jag är också medveten om att det här måste ske en vettigare avvägning mellan olika delar av det som vi behöver inom svensk samhällsliv. Det är detta jag velat understryka, att vi bör vara på det klara med att även andra verksamhetsområden måste ha rätt till att få både arbetskraft och pengar till sitt förfogande för en betydelsefull verksamhet.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är sannolikt inte bara jag bland kammarens ledamöter som har litet svårt att följa den tankegång som herr Lundberg försökte utveckla här. Det förefaller som om den i någon mån går i bukter för att inte säga krumbukter. Här är det ju fråga om ett allvarligt försök att förbättra trafiksäkerheten. Herr Lundberg vet som gammal landstingspolitiker, att om vi kunde med bara några få procent minska olycksfallen i samband med trafiken på våra vägar, skulle vi därmed avsevärt lätta på den trängsel och de svårigheter vi för närvarande har på våra sjukvårdsinrättningar på grund av dessa olycksfall. Om man alltså är i färd med att ta ett steg för att komma åt rätt håll även därvidlag, borde väl herr Lundberg hälsa detta med tillfredsställelse i stället för att här underkasta det ganska butter och trubbig kritik.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord i anledning av att herr Ståhl talar om krumbukter. Man har ju kommit med en hel del uppslag i detta sammanhang, kanske inte speciellt i propositionen utan mera vid sidan om den, men man löser inte frågan om hur man skall minska olyckorna genom alltför mycket krumbuktande kring olika problem.

Om herr Ståhl med samma entusiasm som han visar i detta sammanhang försökte bidra till att sjukvård, hälsovård o. d. fick de anslag som behövs, skulle jag hälsa det med största tillfredsställelse. Jag har icke speciellt gått emot förslaget om ifrågavarande verk — jag har sålunda inte ställt något yrkande därom — utan jag har talat rent allmänt här. Eftersom herr Ståhl sitter i statsutskottet vet han ju, att vi får behandla flera frågor där man ger uttryck för en kanske alltför stor övertro

Inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.

på stora centrala verk, som har nog av sin egen plåga.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Herr Ståhl sade med rätta att detta är ett allvarligt försök att förbättra trafiksäkerheten.

Tre utskottsutlåtanden behandlas samtidigt och bakom ligger en hel rad av utredningar på olika områden, som i den allmänna debatten och vid remissinstansernas prövning delvis varit mycket omstridda. Vi har därför arbetat länge med dem i departementet och delvis försökt konstruera nya lösningar för att tillgodose de olika synpunkter som framkom vid remissbehandlingen.

Det är självklart att jag känner mycket stor tacksamhet för och glädje över att så stor enighet kunnat uppnås om dessa förslag beträffande trafiksäkerhetsverket, de nya körtids- och arbets-tidsreglerna för trafiken och om de nya riktlinjerna för körkorts- och förarutbildning, trafikundervisning och mycket annat. Detta ger oss tillsammans med uppslutningen i riksdagen en fast grund att stå på, när vi skall gå vidare i trafiksäkerhetsarbetet.

Det är riktigt som fru Heurlin påpekade att vi har en utredning i arbete om körkortsregistrering och körkortets utseende under förutvarande statsrådet Hermanssons ledning, och därför kan vi inte sätta hela detta nya regelsystem i kraft förrän dessa frågor blivit lösta. Det är emellertid mycket viktigt med den klarhet som skapas i och med riksdagens beslut i dag, ty därefter vet alla vad de har att inrätta sig efter under förberedelsestiden.

Min vän John Lundberg förde fram frågor som väl ligger på ett mycket vidare plan än det här överläggningsämnet, ty de berörde trafikpolitiken i stort. De gällde nedläggandet av järnvägar och indragningen av stationer i förhållande till vägpolitiken. Vi får ju tillfälle att diskutera det redan under

denna session, eftersom herr Hedlund har väckt en interpellation, i vilken han tar upp hela denna problematik, men jag kan väl i detta sammanhang säga att de föreslagna indragningarna av stationer ju i första hand berör lokaltrafik och närtrafik. I fråga om den långväga trafiken har ju järnvägarna förmått hävda sig mycket väl även gentemot lastbilstrafiken.

Tanken på provisoriska körkort har ju också av det överväldigande flertalet remissinstanser, av departementet och av utskottet avvisats. Problemet är ju att det, om man vill göra systemet enkelt, är ganska meningslöst med provisoriska körkort. Det blir i så fall en rent formell prövning. Vill man göra de provisoriska körkorterna effektiva i något avseende, får man leda in en omfattande byråkrati och pappersskvarn. Det är därför man har avvisat förslaget. Då är det bättre att, som trafikmålskommittén prövar rimligt, även företa ganska kortvariga indragningar av körkort vid trafikförseelser av olika slag.

Här föreligger bara en reservation. Den har på en punkt ett principiellt intresse. Jag medger gärna att jag personligen var mycket tveksam i frågan om övningskörning på motorväg skall tillåtas eller ej. Denna tveksamhet framgår klart av texten i propositionen, där det sägs att »goda skäl kan anföras både för och emot». De argumenten för och emot har herrar Tobé och Levin mer eller mindre framfört här för kammaren. Det som till sist avgjorde mitt ställningstagande i frågan var hänsynen till de internationella reglerna. Det är nämligen så att EEC har rekommenderat alla sina medlemsländer att icke tillåta övningskörning på motorväg. Likaledes har Nordisk vägtrafikkommitté rekommenderat att icke tillåta övningskörning på motorväg inom de nordiska länderna.

I ett läge där man är tveksam får de internationella reglerna ur min synpunkt sett fälla utslaget. Över huvud är det internationella samarbetet på väg-

Körkort och trafikutbildning

trafikens område numera, glädjande nog, så utvecklat, att reglerna i mycket väsentliga delar avgörs på ett internationellt plan. Samarbetet förutsätter att medlemsländerna visar största möjliga lojalitet mot vad de internationella organen kommer överens om. Det skall vara mycket starka skäl för att bryta sig ur på någon punkt där man har speciella lokala förutsättningar. Eftersom jag i sakfrågan var mycket tveksam fann jag inte tillräckliga skäl för att gå ifrån de internationella reglerna. De fick fälla utslaget.

Herr talman! Detta är ju en mycket stor och ganska snårig materia. Jag vill inte förlänga diskussionen, utan vill bara sluta med att ge uttryck för den förhoppningen, att de ganska långtgående och vittsyftande reformer på detta område, som nu riksdagen skall ta ställning till, verkligen kommer att innebära ett viktigt steg mot en förbättrad trafiksäkerhet.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 910 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. II—X

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. XI

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 910 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. XII och XIII

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. XIV

Herr talmannen gav propositioner

dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 910 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. XV och XVI

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 19

Körkort och trafikutbildning

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Såsom framgår av redovisningen under nästföregående paragraf hade ifrågavarande proposition, nr 55, såvitt avsåge körkort och trafikutbildning hänvisats till lagutskott medan den i övrigt hänvisats till statsutskottet.

Tredje lagutskottet hade i samband med propositionen behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

A. motionen I: 729 av herrar *Sveningsson* och *Strandberg*;

B. de under nästföregående paragraf redovisade likalydande motionerna I: 727 av herrar *Eric Gustaf Peterson* och *Erik Filip Petersson* samt II: 911 av fru *Nettelbrandt m. fl.*, i vilka motioner såvitt nu var i fråga bl. a. hemställts, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 55 måtte besluta att bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om tillstånd till övningskörning på motorväg;

C. motionen II: 906 av herr *Björkman*;

D. motionen II: 907 av herrar *Börjeson* i Falköping och *Gustavsson* i Alvesta, vari hemställdes,

»att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 55 beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

Körkort och trafikutbildning

om att trafikmålskommittén får i uppdrag att utreda frågan om provisoriska körkort enligt i motionen uppdragna riktlinjer».

Utskottet hade vidare i samband med propositionen behandlat följande *fristående motioner*, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 642 av fröken *Stenberg* och II: 809 av fru *Heurlin* om ett centralt register över körkort, m. m.;

B. de likalydande motionerna I: 643 av herr *Sveningsson m. fl.* och II: 570 av herr *Bengtson* i Solna *m. fl.* om skärpta krav för erhållande och innehav av körkort.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte såsom sitt yttrande i anledning av propositionen nr 55 i den del, varom nu var fråga, åberopa vad utskottet anför;

B. att följande motioner, nämligen

1. I: 642 och II: 809,

2. I: 643 och II: 570,

3. I: 727 och II: 911 i den del, varom nu var fråga,

4. I: 729,

5. II: 906 och

6. II: 907,

i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet anför och hemställt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Tobé*, vilken ansett att utskottet under A. bort hemställa,

dels att riksdagen i anledning av motionerna I: 727 och II: 911 måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att medge övningskörning på motorväg och motortrafikled och föreskriva de villkor som borde gälla för sådan körning,

dels att riksdagen i övrigt måtte såsom sitt yttrande i anledning av propositionen nr 55 i den del, varom nu var fråga, åberopa vad reservanten anför.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *TOBÉ* (fp):

Herr talman! I moment A ber jag att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen. I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *BÖRJESSON* i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen II: 907.

Herr *LEVIN* (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Tobé* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr *Tobé*.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr *Tobé* begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 149 ja och 32 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Interpellation ang. viss ändring av bestämmelserna om reseersättning från sjuk-kassa

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B 1— B 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. B 6

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 907; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 21

Interpellation ang. viss ändring av bestämmelserna om reseersättning från sjuk-kassa

Ordet lämnades på begäran till

Herr LUNDBERG (s), som yttrade:

Herr talman! Gåskolan i Uppsala startade hösten 1960 genom en donation från försäkringsbolaget Folksam till Uppsala universitet, och från 1963 är skolan inlemmad i Akademiska sjukhusets organisation. Dess verksamhetsområde ompänner nu hela landet.

Gåskolans arbete bland de amputerade är ett teamwork där läkaren, sjukgymnasten och bandagisten tillsammans handlägger alla fall. Denna uppläggning av arbetet är den enda acceptabla vägen att gå för att ernå bästa möjliga funktionella resultat. Varje amputerad är en individ med sina speciella problem, och Gåskolan försöker undvika

generaliseringar för att i stället kunna ge personlig, individuell hjälp, service och behandling.

Det fina samarbetet inom teamet ger möjlighet att omedelbart diskutera igenom ett uppkommet problem och att i anslutning till diskussionen vidtaga beslutade åtgärder. Detta innebär en tidsbesparing som kommer samtliga parter till godo. Dessutom känner sig patienten omhändertagen på ett speciellt sätt när han eller hon märker att intresset cirklar kring just de egna problemen.

Gåskolans patientklientel kan uppdelas i två grupper. Det finns patienter som under en längre tid vistas i Uppsala och dagligen besöker Gåskolan för gåtträning och kontroll såväl medicinskt som protestekniskt. Huvudparten av dessa patienter är utomlänspatienter, remitterade på s. k. utomlänsremiss. Efter överenskommelse med respektive landsting förläggas dessa patienter ofta på hotell på landstingets bekostnad. Respektive landsting står även för samtliga resor i anslutning till vistelsen i Uppsala. Detta system har fungerat mycket smidigt, och kostnaderna per dygn och patient är endast cirka en tredjedel av kostnaderna för en sjukhusplats på Akademiska sjukhuset.

Den andra gruppen är sådana patienter som över en dag kommer in till Gåskolan för kontroll, protesprovning eller justering etc. Dessa patienter har stora svårigheter att från respektive försäkringskassa utfå ersättning för sina resor, vilka ibland går på stora belopp. Försäkringskassan ersätter enligt gällande bestämmelser endast i sådana fall där det kan dokumenteras att det är fråga om läkarbesök. En läkarordination gällande protes, bandage eller tekniska hjälpmedel kräver stundom flera besök på verkstaden. Skulle läkaren ej vid samtliga dessa tillfällen vara tillgänglig får patienten själv stå för resekostnaderna.

Strid om självklara reseersättningar

Interpellation ang. sysselsättningsläget i Bergslagen, m. m.

till dessa patienter är ett ständigt återkommande irritationsmoment i arbetet, och mycken tid går förlorad till klarläggande korrespondens och telefonsamtal med olika försäkringskassor ute i landet.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat att arbetet vid Gåskolan i Uppsala är ett lagarbete, där läkaren alltid finns med i bilden och att t. ex. ett besök på bandageverkstaden för ett uppkommet protesproblem är att betrakta som ett läkarbesök etc.?

Kan man i så fall förvänta att statsrådet kommer att ta initiativ till en sådan ändring av reseersättningen från sjukkassorna att hänsyn till de speciella förhållanden som råder för amputerade m. fl. vid besök å Gåskolan blir tillgodosedda?

Denna anhållan bordlades.

§ 22**Interpellation ang. sysselsättningsläget i Bergslagen, m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr LORENTZON (k), som yttrade:

Herr talman! Meddelandet i dagarna om att Stora Kopparbergs Bergslag ämnar avveckla cellulosaafabriken i Ställdalen, varvid 159 anställda hotas av arbetslöshet, riktar uppmärksamheten på sysselsättningssvårigheterna inom hela bergslagsområdet. Följande sammanfattning ur dagspressen i år ger en talande bild av situationen:

8 jan.: Ställbergsbolaget permitterar 25 tjänstemän i Ludvika samt 9 anställda i Idkerberget och 6 anställda förtidspensioneras.

21 jan.: Bispergs AB i Säter upphör

med gruvdriften. 43 arbetare och 11 tjänstemän avskedas.

24 jan.: Pershytte Gruf AB nedlägger gruvorna i Pershyttan och Kärrgruvan. 70-tal arbetare och 15 tjänstemän avskedas.

3 febr.: Domnarvets järnverk meddelar att ett 25-tal tjänstemän och arbetsledare kommer att förtidspensioneras, omflyttas eller avskedas.

14 mars: Norbergs gruvförvaltning meddelar att 86 av 253 anställda skall avskedas från den 1 oktober.

10 april: Avesta järnverk varslar om uppsägning till den 9 september för ett 50-tal arbetare.

9 maj: Norbergs gruvförvaltning meddelar nu att hela gruvdriften skall läggas ned. 253 anställda beröres.

9 maj: Stora Kopparbergs Bergslag meddelar att Turbo cellulosaafabrik skall läggas ned. 117 anställda beröres.

9 maj: Stora Kopparbergs Bergslag meddelar att cellulosaafabriken i Ställdalen skall läggas ned. 159 anställda beröres.

Till dessa fakta bör även erinras om en PM från Svenska gruvindustriarbetareförbundet den 12 december 1966 angående situationen för de mellansvenska gruvorna, vilken PM tillställts regeringen vid en uppvaktning från förbundets sida. Förbundet ställer en rad förslag: upphävandet av exportförbudet för järnskrot för skapande av en fri konkurrens mellan malm och skrot; att malmfrakterna blir föremål för översyn så att icke oskäligen kostnader ålägges gruvnäringen; att lokaliseringsspolitiken beaktar nödvändigheten av att kompletterande industrier skapas för gruvkommuner med ofördelaktigt geografiskt läge; att statens gruvintressen aktiviseras samt att staten överväger att bedriva gruvverksamheten i Stekenjokk i egen regi. En sakkunnigutredning på fem personer tillsattes i april detta år för utredning om den mellansvenska gruvindustrins strukturrationalisering m. m. Det måste anses som i hög grad

Interpellation ang. sysselsättningsläget i Bergslagen, m. m.

angeläget att denna utredning skyndsamt genomföres.

Det torde i övrigt vara följande problem som i sammanhanget är av stort intresse:

Bergslagsområdet ingår inte inom den del av landet som får lokaliseringspolitiskt stöd. För Kopparbergs län endast norra och västra delen. Kan en utvidgning vara ändamålsenlig — eller kan med hänsyn till behoven av ytterligare sådana i andra delar av landet välgrundade utvidgningar hela frågan om lokaliseringspolitikens utformning och indelning i stödområden anses vara mogen för en omprövning?

Den andra frågan är det uppenbara nonchalerandet av elementära anspråk på varsel om företagsnedläggelser respektive driftsinskränkningar från företagens sida. Fackföreningsordföranden i Ställdalen har uttalat sin stora besvikelse över att få meddelandet om driftsnedläggelsen — genom TV. Så sent som den 25 april hade inte ett ord i saken nämnts vid informationskonferens i Falun med Stora Kopparbergs företagsnämnder. I anledning av nedläggningen av gruvan i Bispsberg uttalade förbundsordföranden i Gruvindustriarbetareförbundet, herr Nils Lindell, stark kritik mot att inget varsel utfärdats. Herr Lindell fortsätter: »Bestörtningen är givetvis så mycket starkare eftersom vi från nyår tillämpar ett nytt företagsnämndsavtal som stadgar att parterna skall samråda inom företagsnämnden innan åtgärder vidtas som inverkar på anställningstryggheten.»

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få rikta följande frågor:

1. Kan statsrådet lämna några upplysningar om några åtgärder planeras för att förbättra sysselsättningsläget i Bergslagen i anledning av den senaste tidens företagsnedläggelser och driftsinskränkningar?

2. Överväger statsrådet något initiativ

i syfte att inlemma bergslagsområdet i det lokaliseringspolitiska stödområdet?

3. Ger de upprepade fallen av förbi-seende från en mängd företags sida av rimlig tid för varsel om förändringar i driften statsrådet anledning till något initiativ i syfte att komma till rätta med dessa missförhållanden?

Denna anhållan bordlades.

§ 23

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande jämte i ämnet väckta motioner,

nr 97, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m., dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner,

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användning av medel ur postverkets understöds-kassa,

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av staten tillhörig mark m. m., och

nr 101, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68;

andra lagutskottets utlåtande nr 48, över väckta motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande;

tredje lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels väckta motioner angående bildande av vattenvårdsförbund och dels väckta motioner angående vattenvårdsförbundens organisation;

jordbruksutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående naturvårdens organisa-

tion, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av motion angående könsrollerna,

nr 31, i anledning av motioner om en förbättrad miljövård, och

nr 32, i anledning av väckta motioner om en upplysningskampanj angående straffades problem vid sökande av arbete.

§ 24

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99), jämte i ämnet väckt motion; och

nr 201, i anledning av väckta motioner om en allmän grupplivförsäkring m. m.

§ 25

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 131, angående statlig medverkan vid fastställande av anställnings- eller arbetsvillkor för vissa arbetstagare hos kommun eller annan allmän inrättning, överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 26

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts sju enkla frågor, nämligen av:

fru *Ryding*, till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående instruktionerna för statens avtalsverk,

herr *Björk*, till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående kontrollåtgärderna vid import av trädgårdsprodukter,

herr *Josefson* i Arrie, till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående handläggningen av ärenden avseende jordbrukets inre rationalisering,

herr *Nilsson* i Agnäs, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående planerna på ett svenskt folkflyg,

herr *Lorentzon*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående åtgärder i syfte att underlätta för studerande ungdomar att erhålla arbete under sommarferierna,

herr *Rubin*, till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående resultatet av det till Sudan beviljade utvecklingslånet, samt

herr *Sjöholm*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående anslutningen till nationsförening eller studentkår vid universitet och högskolor.

§ 27

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.40.

In fidem

Sune K. Johansson